

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ – ΟΛΙΚΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ (ΜΒΑ – ΤΩΜ)**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΠΑΤΗΣ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ»**

ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ Κ. ΔΑΜΑΣΤΙΩΤΗΣ

**ΠΤΥΧΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ**

ΠΕΙΡΑΙΑΣ,

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2007

Ευχαριστίες

Η προσπάθεια τόσο για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης εικόνας της εισαγωγής της έννοιας του ελέγχου απάτης στα συστήματα ελέγχου όσο και για τη σωστή απόδοση και περιγραφή της ήταν αρκετά δύσκολη. Η ολοκλήρωση της συγκεκριμένης έρευνας δεν θα μπορούσε να έχει πραγματοποιηθεί χωρίς τη συμβολή του επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Χρήστου Καζαντζή, ο οποίος με τις εύστοχες και επίκαιρες παρατηρήσεις του, μου μετέδωσε τις σημαντικές γνώσεις και εμπειρίες του γύρω από το συγκεκριμένο ζήτημα. Θα ήθελα, λοιπόν, να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς τον καθηγητή μου, για τη συνολική του βοήθεια τόσο στην εκπόνηση της μεταπτυχιακής μου διατριβής όσο και στη διαμόρφωση μιας διαφορετικής αντίληψης για τον κόσμο των επιχειρήσεων.

*Αφιερώνεται στους
γονείς μου*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1- ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - 5 -

1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	- 5 -
1.2 ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΟΣ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ.	- 5 -
1.3 ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ.	- 7 -
• ΑΠΑΤΗ ΩΣ ΕΓΚΛΗΜΑ.:	- 7 -
• ΑΠΑΤΗ ΩΣ ΑΔΙΚΟΠΡΑΞΙΑ.:	- 7 -
• ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΑΠΑΤΗ :	- 7 -
• ΣΤΕΛΕΧΙΑΚΗ ΑΠΑΤΗ :	- 7 -
• Έλεγχος Απάτης (FRAUD AUDITING), Δικανικός έλεγχος (FORENSIC AUDITING), Χρηματοοικονομικός έλεγχος (FINANCIAL AUDITING).:	- 7 -
1.4 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΠΑΤΗ.	- 8 -
1.5 ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΔΙΑΠΡΑΤΤΕΤΑΙ Η ΑΠΑΤΗ.	- 10 -
1.5.1 ΠΡΟΦΙΛ ΔΡΑΣΤΩΝ	- 10 -
1.5.2 ΓΙΑΤΙ ΟΜΩΣ ΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΟΔΗΓΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΑΠΑΤΗ;	- 12 -
1.6 ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΑΤΗΣ	- 14 -
1.6.1 ΑΠΑΤΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ.	- 14 -
1.6.2 ΑΠΑΤΗ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.	- 14 -
1.6.3 ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΓΕΝΗΣ ΑΠΑΤΗ.	- 15 -
1.6.4 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ.	- 15 -
1.7 ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΕΙΔΗ ΑΠΑΤΗΣ	- 16 -
1.8 ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ.	- 18 -
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.	- 21 -

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2- ΝΟΜΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΕΛΕΓΚΤΗ. - 22 -

2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	- 22 -
2.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.	- 23 -
2.2.1. SEC ACTS OF 1933 AND 1934:	- 23 -
2.2.2. STATEMENT ON AUDITING STANDARDS (SAS 16 ΚΑΙ SAS 17- 1977)	- 24 -
2.2.3. FOREIGN CORRUPT PRACTICES ACT OF 1977.	- 24 -
2.2.4. FINANCIAL FRAUD DETECTION AND DISCLOSURE ACT 1986	- 25 -
2.2.5. TREADWAY COMMISSION, COSO, SAS No. 78,	- 26 -
2.3. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ.	- 28 -

2.3.1 SAS 82	- 28 -
2.3.2.SARBANES OXLEY ACT 2002 –SOX	- 28 -
2.3.3. SAS 99	- 29 -
2.4. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.	- 30 -

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3- ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΙΔΩΝ ΑΠΑΤΗΣ . **- 31 -**

3.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.	- 31 -
3.2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΑΠΑΤΗΣ	33
3.2.1. ΘΥΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.	33
3.2.2. ΜΕΓΕΘΟΣ ΑΠΑΤΗΣ.	33
3.2.3. ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ.	33
3.2.4. ΚΙΝΗΤΡΟ	33
3.2.5. ΕΠΩΦΕΛΟΥΜΕΝΟΙ	34
3.2.6. ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ	34
3.2.7. ΕΙΔΗ ΑΠΑΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ.	35
3.3. ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΑΠΑΤΗΣ.	37
3.3.1. ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΔΗΛΩΘΕΝΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.	37
3.3.2 ΑΠΑΤΗ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑ.	40
3.3.3 ΥΠΕΞΑΙΡΕΣΗ- ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ.	41
3.4. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4- ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ – RED FLAGS ΑΠΑΤΗΣ. **45**

4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.	45
4.2. ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ (COMMON RED FLAGS).	46
4.2.1. ΥΠΕΞΑΙΡΕΣΗ-ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ.	46
4.2.2. ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ – ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.	47
4.3. ΓΕΝΙΚΟΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΑΓΝΩΣΗΣ- ΑΝΙΧΝΕΥΣΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.	47
4.3.1. ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ – ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.	48
4.3.2. ΥΠΕΞΑΙΡΕΣΗ- ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ.	49
4.4. ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΠΑΤΗΣ.	49
4.4.1 ΜΟΝΤΕΛΟ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ- AGGREGATING AND CLASSIFYING MODEL.	50
4.4.2. ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΕΠΙΠΕΔΩΝ ΚΙΝΔΥΝΟΥ.	52
4.5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5- ΧΡΗΣΗ ΛΟΓΙΣΜΙΚΩΝ (CAATS) ΣΤΟ ΈΛΕΓΧΟ ΑΠΑΤΗΣ. **53**

5.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.	53
5.2. ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗ (CAATS).	53
5.3. ΑΝΑΓΚΗ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ CAATS.	55
5.4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ CAAT'S	58
5.5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ CAAT'S.	59
5.6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6- ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΑΠΑΤΗΣ. **62**

6.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.	62
6.2. ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΑΠΑΤΗΣ.	62
6.2.1. ΕΠΙΤΗΡΗΣΗ.	63
6.2.2 ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΠΗΓΕΣ.	63
6.2.3 ΜΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΕΝΟΙ- ΞΑΦΝΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ.	64
6.2.4. ΑΓΩΓΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ.	64
6.2.5. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΤΗ.	65
6.3. ΚΛΑΣΣΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΑΠΑΤΗ.	65
6.4. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΠΟΤΕΛΑΣΜΑΤΙΚΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.	67
6.4.1. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ.	67
6.4.2. ΈΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩΝ- ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ.	69
6.4.3. ΟΡΘΗ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ.	69
6.4.4. ΕΦΙΚΤΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΑΠΟΔΟΣΗΣ.	71
6.5. ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΥΓΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.	72
6.6 ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΙ ΚΥΚΛΟΙ	73
6.6.1. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.	74
6.6.2. ΚΥΚΛΟΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ.	74
6.6.3. ΚΥΚΛΟΣ ΑΓΟΡΩΝ.	75
6.6.4. ΚΥΚΛΟΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ.	75
6.7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.	76

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7- ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΑΠΑΤΗΣ (FRAUD RISK ASSESSMENT). **77**

7.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.	77
7.2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ.	77

7.3 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΚΤΙΜΗΘΟΥΝ.	78
7.4. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΑΠΑΤΗ.	82
7.4.1. ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ.	83
7.4.2. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ.	87
7.5. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ.	89
7.6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.	90
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8- ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΑΠΑΤΗ.</u>	<u>90</u>
8.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.	90
8.2. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΒΑΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΥΚΛΩΝ.	91
8.2.1. ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ.	91
8.2.2. ΔΑΠΑΝΕΣ.	92
8.2.3. ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ.	93
8.2.4. ΓΕΝΙΚΟ ΚΑΘΟΛΙΚΟ.	94
8.3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ.	95
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9- ΑΠΑΤΗ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ- ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΑΠΑΤΗ.</u>	<u>97</u>
9.1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.	97
9.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.	99
9.3. ΘΕΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ.	100
9.4. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.	102
9.5 ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ.	103
9.6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.	104
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.</u>	<u>105</u>
<u>ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΟΓΡΑΦΙΑ</u>	<u>109</u>

Κεφάλαιο 1- Εισαγωγή στην έννοια της απάτης

1.1 Ιστορική Αναδρομή

Στα παλαιότερα έτη ο όρος που χρησιμοποιούσαν οι αναλυτές για την σημερινή έννοια της απάτης ήταν «Έγκλημα του άσπρου κολάρου –White collar crime». Οι πρώτοι που αναφέρθηκαν στην διεθνή βιβλιογραφία για την απάτη ήταν ο Edwin H. Sutherland με το ομώνυμο έργο του «White collar crime», ο Donald R. Cressey με το έργο του «Other People's Money» και τέλος ο Norman Jaspan με το έργο του «The thief in the White Collar». Όλοι οι προαναφερόμενοι είχαν καταλήξει στα σωστά συμπεράσματα πως οι λόγοι που οδηγούν κάποιον στην απάτη μέσα σε ένα οργανισμό είναι φυσικά τα προσωπικά του χαρακτηριστικά όπως, οι αξίες του τα πιστεύω του αλλά και τα ήθη του, αλλά μεγάλο ρόλο παίζει και το εταιρικό περιβάλλον που επικρατεί. Όταν αναφερόμαστε στο εταιρικό περιβάλλον εννοούμε τις ηθικές αξίες που επικρατούν αλλά και αυτές που προβάλλουν τα ανώτατα- ανώτερα στελέχη, την συμπεριφορά απέναντι στους εργαζόμενους και φυσικά την σύγκριση απολαβών με προσφορά. Μεγάλο ρόλο στην αποτροπή της απάτης όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Jaspan παίζει ο βαθμός του εσωτερικού ελέγχου καθώς λειτουργεί αποτρεπτικά.

1.2 Συχνότητα εμφάνισης και εύρος της απάτης στην σύγχρονη εποχή.

Είναι άποψη πολλών πως συνήθως η διαπίστωση μιας απάτης που πραγματοποιήθηκε είναι αποτέλεσμα ενός τυχαίου γεγονότος και όχι λόγω των εσωτερικών ελέγχων που διενεργούνται στις επιχειρήσεις. Οι απόψεις στην διεθνή βιβλιογραφία δίστανται πάνω σε αυτό το ερώτημα αλλά παρατηρούμε ότι ολοένα και συγκλίνουν οι σύγχρονοι συγγραφείς πως οι συστηματικοί έλεγχοι και οι παρατήρηση του εύρους των περιπτώσεων απάτης είναι τα βασικά εργαλεία για την πρόβλεψη, αποφυγή αλλά και ανακάλυψη κάποιας απάτης.

Όσον αφορά το εύρος της απάτης η κλασική θεωρία πως, κύρια θύματα ήταν μεγάλες κερδοσκοπικές εταιρίες, καταρρίφθηκε καθώς έρευνες έχουν δείξει πως μικρές εταιρίες ακόμα και μη κερδοσκοπικές κυβερνητικές ή

μη ζημιώνονται σημαντικά από τα κρούσματα απάτης που εμφανίζονται. Συνοπτικά για να κατανοήσουμε την επίπτωση της απάτης σε μία οικονομία φτάνει να αναλογιστούμε πως σύμφωνα με την έρευνα της «ACFE» το Α.Ε.Π. των Η.Π.Α. κατά την περίοδο 1996-2004 έχει ζημιωθεί κατά 6%.

Ως τώρα έχουμε αναφερθεί στις επιχειρήσεις και αναδείξαμε την μεγάλη έκταση του προβλήματος. Δεν αποτελούν εξαίρεση όμως και οι δημόσιες υπηρεσίες. Το 1998 η επιτροπή «COSO» δημοσίευσε έρευνα με τίτλο «Landmark Study on Fraud in Financial Reporting» η οποία αφορούσε την εξέταση 200 τυχαία επιλεγμένων υποθέσεων απάτης που είχαν οδηγηθεί στην επιτροπή κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α- «Security and Exchange Commission- SEC» και κατέληγε πως το 67% περιλάμβανε σχέσεις κυρίως μικρομεσαίων επιχειρήσεων με δημόσιες υπηρεσίες. Σε παρόμοια αποτελέσματα κατέληξε πιο πρόσφατα η τρίτη ετήσια έρευνα για την απάτη- «Fraud Survey» που δημοσίευσε «KPMG» το 2003 η οποία πραγματοποιήθηκε σε 459 δημόσιες υπηρεσίες των Η.Π.Α. και αποδείκνυε πως το 75% αυτών είχε αναφέρει υπόθεση απάτης το 2003 σε σύγκριση με 62% αντίστοιχα το 1998. Η ζημία των δημοσίων υπηρεσιών το 2003 αποτιμήθηκε σε 257,9 εκατομμύρια δολάρια κατά μέσο όρο και αντίστοιχα ο μέσος όρος κάθε κρούσματος ήταν 1,2 εκατομμύρια δολάρια.

Συνοπτικά παρατηρούμε πως στη σύγχρονη εποχή η πρόβλεψη, η αποφυγή της απάτης παίζει κυρίαρχο ρόλο στην εταιρική πολιτική ανεξαρτήτου των οικονομικών οργανισμών. ανεξαρτήτως μεγέθους. Η μόνη κοινά αποδεκτή λύση είναι η υιοθέτηση αυστηρών και συστηματικών εσωτερικών ελέγχων αλλά και περιοδικών εξωτερικών από ανεξάρτητες αρχές. Οι δύο παραπάνω είναι και βασικές προϋποθέσεις συμμόρφωσης με το Sarbanes- Oxley act 2002 γεγονός που επαληθεύει και την αναγκαιότητά τους.

1.3 Γενικοί ορισμοί.

✚ **Απάτη ως έγκλημα.:** Η απάτη είναι ένας γενικός όρος που δεν μπορεί να δοθεί ακριβής ορισμός γενικότερα όμως περιλαμβάνει οποιαδήποτε ηθελημένη εξαπάτηση κάποιου ατόμου με σκοπό την ωφέλεια του προσώπου που διαπράττει την απάτη.

✚ **Απάτη ως αδικοπραξία.:** Για να θεωρηθεί απάτη από τις δικαστικές αρχές θα πρέπει να αποδεικνύονται οι παρακάτω τρεις προϋποθέσεις.

- 1) Ο κατηγορούμενος είχε παρουσιάσει αρχικά κάποια στοιχεία τα οποία αφορούσαν τον ενάγοντα.
- 2) Η παρουσίαση αυτών των στοιχείων αποδείχθηκε ψευδής.
- 3) Η αναλήθεια των στοιχείων ήταν σε γνώση του κατηγορουμένου και είχε σαφής πρόθεση με την χρησιμοποίησή τους να ζημιώσει το άλλο νομικό πρόσωπο.

Είναι προφανές η δυσκολία που συναντάτε από τις νομικές αρχές είναι η στοιχειοθέτηση της τρίτης προϋπόθεσης καθώς πολλές φορές αποδεικνύεται πως ο κατηγορούμενος είχε άγνοια της αναλήθειας των στοιχείων που παρουσίασε με αποτέλεσμα να μην έχει ως σκοπό την ωφέλεια του.

✚ **Εταιρική απάτη :** Θεωρείται οποιαδήποτε απάτη έχει ως στόχο την ζημία μίας εταιρίας.

✚ **Στελεχιακή απάτη :** Αναφέρεται στην ψευδή παρουσίαση των οικονομικών αποδόσεων μιας επιχείρησης από ανώτερα στελέχη με σκοπό την προσωπική τους ωφέλεια.

Οι τελευταίες είναι και αυτές που θα μας απασχολήσουν στη συνέχεια της ανάλυσης μας.

✚ **Έλεγχος απάτης (Fraud auditing), Δικανικός έλεγχος (Forensic auditing), Χρηματοοικονομικός έλεγχος (Financial auditing).:** Οι παραπάνω όροι πολλές φορές συγχέονται στο καθημερινό επιχειρησιακό περιβάλλον αλλά οι διαφορές μεταξύ τους είναι ουσιώδης. Αναλυτικότερα όταν αναφερόμαστε στον έλεγχο απάτης εννοούμε την υιοθέτηση-εφαρμογή συστημάτων ελέγχων που μπορούν να αναδείξουν, να

προβλέπουν μία απάτη αλλά και φυσικά να λειτουργήσουν ανασταλτικά στις όποιες προθέσεις των ατόμων για να την διαπράξουν. Ο όρος του δικανικού ελέγχου αναφέρεται στην συλλογή των στοιχείων που έχουν προκύψει από τους προαναφερμένους ελέγχους απάτης, την μετατροπή αυτών σε όρους που είναι κατανοητοί από άτομα που δεν είναι εξοικειωμένοι σε οικονομικά στοιχεία και τέλος την διενέργεια όποιων καταθέσεων- μαρτυριών είναι απαραίτητες να ληφθούν για να οδηγηθούν στις έννομες αρχές. Τέλος ο όρος χρηματοοικονομικός έλεγχος έχει περιορισμένο εύρος και για αυτό το λόγω είναι λανθασμένο να το συγχέουμε με τον έλεγχο απάτης. Αποκλειστική αποστολή του χρηματοοικονομικού ελέγχου είναι η συμμόρφωση των εκθέσεων του οργανισμού σύμφωνα με κάποια πρότυπα που επιβάλλονται από εξωτερικούς ελεγκτές (Generally accepted auditing standards- GAAS). Στη σύγχρονη εποχή έχει πιο δημοφιλές GAAS είναι φυσικά το Sarbanes- Oxley Act of 2002 το οποίο όμως είναι σημαντικό να τονίσουμε πως περιλαμβάνει και υποχρεωτική καθιέρωση εσωτερικών ελέγχων απάτης.

1.4 Παράγοντες που οδηγούν στην απάτη.

Ο «Donald Cressey» το 1950 προσπάθησε να κατανοήσει τους λόγους που οδηγούν τα άτομα να διαπράξουν μια απάτη μέσα σε ένα οργανισμό. Για το σκοπό αυτό προχώρησε σε συνεντεύξεις 200 φυλακισμένων οι οποίοι φυσικά είχαν καταδικαστεί για απάτη. Το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε ήταν πως τρεις είναι οι βασικοί παράγοντες και που επηρεάζουν και το ονόμασε το «Τρίγωνο της Απάτης- Fraud Triangle». Αναλυτικότερα το τρίγωνο αποτελείται από 1) Κίνητρο, 2) Εκλογίκευση, 3) Ικανότητα και ευκαιρία να διαπράξει την απάτη. Στην συνέχεια αναλύουμε κάθε από τους παραπάνω όρους.

1. Κίνητρο: Είναι φυσικό πως για να οδηγηθεί κάποιος στην απάτη πρέπει να έχει κάποιο κίνητρο. Για κάθε άνθρωπο αυτό μπορεί να είναι διαφορετικό. Τα συνηθέστερα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις των κρατουμένων είναι, **οικονομικοί λόγοι** δηλαδή κάποια άμεση ανάγκη χρημάτων για την κάλυψη των αναγκών διαβίωσης ή

παθολογικών εξαρτήσεων (ναρκωτικά, τζόγος, κλπ), **καταξίωση** με απλά λόγια την προσωπική ανάδειξη μέσα σε οποιαδήποτε ομάδα ατόμων, **ψυχολογικοί** όπως για παράδειγμα κλεπτομανία και τέλος εξωτερικοί παράγοντες δηλαδή είτε κάποιιοι **κοινωνικοί** είτε **πολιτικοί**, κλπ.

2. **Εκλογίκευση:** Είναι περίεργο αλλά παρόλο αυτά οι έρευνες έχουν αποδείξει πως αυτοί που διαπράττουν την απάτη προσπαθούν να δικαιολογήσουν στον ίδιο τους τον εαυτό την πράξη τους ως μια δικαιοσύνη για την αδικία που υφίστανται είτε αυτή πρόκειται για τις απολαβές τους είτε για τον τρόπο που τους αντιμετωπίζουν οι προϊστάμενοί τους.
3. **Ικανότητα και ευκαιρία:** Η έρευνα «Cressey» επίσης κατέληξε σε ένα ευνόητο συμπέρασμα το οποίο είναι πως για να οδηγηθεί κάποιος στην απάτη θα πρέπει να έχει και την κατάλληλη γνώση για την διαπράξει και να μη γίνει αντιληπτός από τους εσωτερικούς ελέγχους της εταιρίας. Απόδειξη του παραπάνω είναι πως στο μεγαλύτερο ποσοστό οι κρατούμενοι για απάτη είχαν υπάρξει για πολλά χρόνια εργαζόμενοι και ταυτόχρονα κατείχαν υψηλές θέσεις εργασίας στο οργανόγραμμα. Είναι λογικό πως μια ανώτερη- ανώτατη διοικητική θέση λόγω των αρμοδιοτήτων που τη διακατέχει μπορεί να γνωρίζει τις αδυναμίες των συστημάτων ελέγχων και συνεπώς να δημιουργεί ευκαιρίες και πειρασμό για απάτη. Άρα οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως η αυστηρότητα των ελέγχων είναι αντιστρόφως ανάλογη με τις ευκαιρίες που δημιουργούνται για την πραγματοποίηση απάτης. Στο προηγούμενο συμπέρασμα είχε οδηγηθεί και η «Committee of Sponsoring Organization- COSO» στις αρχές της δεκαετίας του 1980 μετά την έξαρση σε περιπτώσεις απάτης που είχε εμφανιστεί στο τότε τραπεζικό σύστημα. Για την αποτροπή μελλοντικών περιπτώσεων είχαν συμπεριλάβει στις απαιτήσεις τους στις οικονομικές εκθέσεις των οργανισμών απαίτηση για αξιολόγηση των εσωτερικών ελέγχων συγκεκριμένα την, SAS No 78 « Consideration of internal Control in a Financial statement Audit». Την απαίτηση αυτή την υιοθέτησε και το «SOX - section 404 Annual Evaluation of Internal Controls by Management with the Independent Opinion of Financial Auditors ».

1.5 Λόγοι που διαπράττεται η απάτη.

Στην προηγούμενη ενότητα ασχοληθήκαμε με τους παράγοντες που οδηγούν στην απάτη κάποιο άτομο και αναφερθήκαμε συγκεκριμένα στο πρώτο κομμάτι με το κίνητρο το οποίο μπορεί να οφείλετε σε εσωτερικούς ή εξωτερικούς παράγοντες. Σε αυτή την ενότητα θα ασχοληθούμε με τα προσωπικά χαρακτηριστικά των ατόμων που διαπράττουν την απάτη και το κατά πόσο μπορούμε να κάνουμε κάποιες γενικεύσεις σύμφωνα με συναφείς έρευνες έχουν γίνει.

1.5.1 Προφίλ δραστών

Εκτός από το αυτονόητο πως κάποιοι άνθρωποι απλά είναι πιο έντιμοι από κάποιους άλλους οπότε, είναι λιγότερες οι πιθανότητες να οδηγηθούν στην απάτη, έρευνες μας έχουν οδηγήσει σε πιο συγκεκριμένα συμπεράσματα όσον αφορά το προφίλ των δραστών. Συγκεντρωμένα κάποια στοιχεία μας παρουσιάζει ο «Gwynn Nettler» στη διατριβή του που δημοσιεύεται με τίτλο «Cheating and Stealing- 1986» τα οποία παραθέτουμε συνοπτικά παρακάτω.

1. Άτομα που έχουν βιώσει μία αποτυχία είναι πιο πιθανό να διαπράξουν απάτη.
2. Άτομα με χαμηλή αυτοπεποίθηση τείνουν να διαπράττουν απάτες.
3. Άτομα που έχουν συνείδηση και φοβούνται τις συνέπειες σε τυχόν ανακάλυψη τους, είναι πιο εγκρατές στους διάφορους πειρασμούς.
4. Μελέτες έδειξαν πως όσο πιο ευφυής είναι κάποιος τόσο λιγότερες είναι οι πιθανότητες να διαπράξει απάτη.
5. Άτομα που ανήκουν στις ανώτερες κοινωνικές τάξεις εμφανίζονται σε μικρότερο ποσοστό σε περιπτώσεις απάτης.
6. Όσο πιο εύκολο είναι για κάποιο άτομο να παρακάμψει κάποιο έλεγχο τόσο πιο πιθανό είναι να οδηγηθεί σε απάτη.
7. Κάποια πίεση είτε οικονομική καθαρά είτε κάποια άλλη ψυχολογική μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά.

Παράλληλα με τα παραπάνω συμπεράσματα ο «Gwynn Nettler» χώρισε τους

τα στοιχεία που επηρεάζουν σε τρεις υποκατηγορίες, **Προσωπικά Χαρακτηριστικά, Στοιχεία Εργασίας, Εξωτερικοί Παράγοντες** αναλυτικότερα.

1. Προσωπικά Χαρακτηριστικά:

Ικανότητες, δεξιότητες.

Πεποιθήσεις, προσωπικές αξίες αρχές.

Προσωπικές ανάγκες.

2. Στοιχεία Εργασίας:

Φύση, καθήκοντα θέσης εργασίας.

Εκπαίδευση που παρέχεται.

Σύστημα επιβράβευσης και αναγνώρισης

Αποτελεσματικότητα διοίκησης.

Σαφήνεια των καθηκόντων της θέσεως εργασίας.

Σαφήνεια των στόχων που θέτουν οι ανώτεροι.

Το κατά πόσο επικρατεί κλίμα εμπιστοσύνης.

Κίνητρα που δίνονται από τη διοίκηση και οι αξίες που προβάλλονται από αυτήν.

3. Εξωτερικοί παράγοντες:

Ένταση ανταγωνισμού που επικρατεί στο κλάδο που δραστηριοποιείτε η εταιρία.

Γενικότερη οικονομική κατάσταση που επικρατεί στην κοινωνία.

Ηθική που επικρατεί στο εξωτερικό περιβάλλον είτε αυτό πρόκειται για προμηθευτές, ανταγωνιστές, πολιτικούς παράγοντες κλπ.

Κλείνοντας την ενότητα που περιλαμβάνει το σκιαγράφηση του προφίλ θα ασχοληθούμε με κάποια στατιστικά που έχουν να κάνουν με τη βαθμίδα στην ιεραρχία του εργαζόμενου. Παραπάνω αναφέραμε σαν κίνητρο τη γνώση για παρακάμψη των εσωτερικών ελέγχων. Σύμφωνα με το προηγούμενο καταλήγουμε πως είναι πιο εύκολο για κάποιον που κατέχει θέση στο μάνατζμεντ της εταιρίας να μην ανακαλυφθεί καθώς γνωρίζει τον τρόπο να παρακάμψει τον έλεγχο. Επίσης είναι λογικό πως οι απάτες που αφορούν τα ανώτερα-ανώτατα στελέχη είναι και πιο ζημιογόνες αφού τα ποσά που διαχειρίζονται είναι πολύ υψηλότερα από αυτά των μέσων εργαζομένων

αντίστοιχα. Επαλήθευση του παραπάνω συμπεράσματός μας αποτελούν τα αποτελέσματα της έρευνα που πραγματοποίησε η «ACFN» το 2004 που καταλήγει στο ότι ο μέσος όρος ανά απάτη είναι για ανώτατα στελέχη είναι \$900.000, για μεσαίο μάνατζμεντ \$150.000 και τέλος για απλούς υπαλλήλους \$63.000.

Η παραπάνω έρευνα καταλήγει σε μία πολύ χρήσιμη συνοπτική καταγραφή των κοινών χαρακτηριστικών που είχαν τα άτομα που συμμετείχαν σε περιπτώσεις απάτης και φυσικά κατείχαν υψηλές θέσεις στο οργανόγραμμα εργασίας. Αναλυτικά,

1. είχαν μεγάλο χρονικό διάστημα εργασίας στην εταιρία,
2. είχαν μεγάλες απολαβές,
3. ήταν συνήθως άντρες,
4. συνήθως ήταν πάνω από 60 ετών,
5. κατείχαν ανώτατη εκπαίδευση και μέλη εμπειρία,
6. απέδιδαν καλύτερα σε μεγάλη ένταση και με υψηλή στοχοποίηση,
7. δεν είχαν συνήθως κανένα ιστορικό σε παράνομη δραστηριότητα και απολάμβαναν τη πλήρη εμπιστοσύνη.

Την χαρακτηριστικότερη φράση για την κατανόηση του προφίλ την είχαν αναφέρει ο « James A. Hall» και ο «Tommy Singleton», στην παρόμοια έρευνα τους (IT Auditing and Assurance- New York 2004) , «τα στελέχη που διαπράττουν απάτες φοράνε άσπρο κολάρο και δεν τους υποψιάζεσαι ποτέ.»

1.5.2 Γιατί όμως οι εργαζόμενοι οδηγούνται στην απάτη;

Συγκεντρώσαμε τις 22 σημαντικότερες αιτίες κατά τη γνώμη μας που οδηγούν κάποιο υπάλληλο, ανεξαρτήτως διοικητικής βαθμίδας, στην απάτη. Αναλυτικότερα έχουμε:

1. Ο υπάλληλος θεωρεί ότι μπορεί να μην ανακαλυφθεί ποτέ.
2. Ο υπάλληλος νιώθει πως έχει απαραίτητα ανάγκη τα χρήματα που θα κερδίσει από την απάτη.
3. Ο υπάλληλος νιώθει ανικανοποίητος από την θέση εργασίας που κατέχει.

4. Ο υπάλληλος έχει σοβαρά προβλήματα στην προσωπική του που παρόλο που δεν έχουν καμία σχέση με την εργασία του την επηρεάζουν άμεσα.
5. Ο υπάλληλος νιώθει πως τον εκμεταλλεύονται και θέλει διαπραττόντας την απάτη να φέρει τη «δικαιοσύνη».
6. Ο υπάλληλος αγνοεί και δεν αναλογίζεται τις συνέπειες των πράξεων του.
7. Ο υπάλληλος θεωρεί πως όλοι «κλέβουν» οπότε γιατί όχι και αυτός.
8. Ο υπάλληλος θεωρεί πως το μικρό ποσό που καταχράται είναι επουσιώδες σε μια τόσο μεγάλη επιχείρηση.
9. Λόγω κακής οικονομικής διαχείρισης των προσωπικών του χρημάτων είναι πάντα σε ανάγκη οπότε και πολύ κοντά την απάτη.
10. Ο υπάλληλος θεωρεί ως πρόκληση την κλοπή από την εταιρία χωρίς να γίνεται αντιληπτός.
11. Ο υπάλληλος ήταν οικονομικά στερημένος στα παιδικά του χρόνια.
12. Ο υπάλληλος προσπαθεί να γεμίσει συναισθηματικά ζωή του.
13. Ο υπάλληλος δεν έχει καθόλου αυτοέλεγχο και κλέβει λόγω των παρορμητικών συναισθημάτων του.
14. Ο υπάλληλος προσπαθεί να ζημιώσει την εταιρία γιατί νομίζει πως φέρθηκαν άδικα σε κάποιο φίλο- συνεργάτη του.
15. Ο υπάλληλος δεν έχει τη διάθεση για σκληρή εργασία και προσπαθεί να ανακαλύψει τον ευκολότερο τρόπο βγάζει περισσότερα χρήματα.
16. Τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου είναι απαρχαιωμένα και τόσο χαλαρά που λειτουργούν ως δέλεαρ.
17. Επικρατεί κλίμα ατιμωρησίας.
18. Μέχρι τώρα όποια περιστατικά απάτης είχαν ανακαλυφθεί οφείλονται σε κάποιο τυχαίο γεγονός οπότε μία απάτη δεν συνδέεται άμεσα με την καταδίκη.
19. Δεν υπάρχει συνεννόηση με τα ανώτερα στελέχη δηλαδή με πιο απλά λόγια ο υπάλληλος θεωρεί ότι είναι απομονωμένος.
20. Η καταδίκη δεν είναι ποτέ τόσο αυστηρή συνήθως αποτελείται από κάποια χρηματικό πρόστιμο. Το γεγονός αυτό λειτουργεί καταλυτικά καθώς ο εργαζόμενος θεωρεί πως αξίζει να διαπράξει την απάτη.

21. Ο υπάλληλος δεν παύει να είναι άνθρωπος οπότε και ευάλωτος στην αμαρτία και το λάθος.

22. Οι υπάλληλοι μιμούνται τα αφεντικά τους οπότε αν αυτά είναι διεφθαρμένα τότε είναι σχεδόν σίγουρα πως και οι κατώτεροι θα συμμετέχουν σε απάτες.

1.6 Κατηγοριοποίηση Απάτης

Για καλύτερη κατανόηση των παρακάτω κεφαλαίων επιλέξαμε να κάνουμε μια μικρή επεξήγηση των κατηγοριών απάτης και αναφορά κάποιων συγκεκριμένων.

1.6.1 Απάτη καταναλωτών και επενδυτών.

Η απάτη καταναλωτών μπορεί να οφείλετε σε οποιοδήποτε σημείο της αλυσίδας αξίας, προμηθευτές- εταιρία-μεταπωλητές, και έτσι όπως είναι κατανοητό αποτελεί μία διαφορετική τελείως βιβλιογραφία από αυτήν που εξετάζουμε. Στην δική μας ανάλυση θα ασχοληθούμε με την πρόληψη, αποτροπή και ανάδειξη των σκόπιμων αναληθειών στα λογιστικά και γενικά οικονομικά αρχεία. Τις περισσότερες φορές η παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων μιας εταιρίας έχει ως σκοπό την παραπλάνηση- απάτη των επενδυτών.

1.6.2 Απάτη υπέρ και κατά της εταιρίας.

Η εταιρική απάτη δεν είναι πάντα βέβαιο πως λειτουργεί υπέρ του οργανισμού πολλές φορές τα ίδια τα στελέχη ή πιο συχνά εξωτερικοί παράγοντες προσπαθούν να ζημιώσουν την εταιρία για προσωπικό τους όφελος φυσικά. Ας εξετάσουμε κάποια παραδείγματα της κάθε κατηγορίας για να γίνουμε ακόμα πιο κατανοητοί.

✚ **Υπέρ της εταιρίας:** Δημιουργία καρτέλ, αποφυγή φορολογίας, αθέμιτη διαφήμιση, πλαστές οικονομικά αποτελέσματα, ευνοϊκές οικονομικές προβλέψεις είναι κάποια από τα παραδείγματα απάτης υπέρ της εταιρίας. Συνήθως οι παραπάνω απάτες και ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις επιδόσεις έχουν στόχο την παραπλάνηση των επενδυτών για αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου και βελτίωση της τιμής της εταιρικής μετοχής.

- ✚ **Κατά της εταιρίας:** Ενώ όταν υπάρχει κρούσμα απάτης με εύνοια προς την εταιρία προβλέπεται να συμμετέχει το μεγαλύτερο κομμάτι της διοίκησης, αντίθετα κατά της εταιρίας μπορεί να στραφεί μεμονωμένα κάθε υπάλληλος. Παραδείγματα είναι τα φαινόμενα υπεξαίρεσης χρημάτων- προϊόντων, αλλοιωμένη παρουσίαση επιδόσεων για προσωπικό όφελος- πιθανώς σε κάποιο σύστημα επιβράβευσης (Bonus System), δωροδοκία υπαλλήλων από εξωτερικούς παράγοντες ότι και αν αυτό περιλαμβάνει για παράδειγμα «ευνοϊκή» αντιμετώπιση σε κάποιο μειοδοτικό διαγωνισμό κλπ.

1.6.3 Ενδογενής και εξωγενής απάτη.

Ακόμη μια κατηγοριοποίηση που είναι ευρέως διαδεδομένη είναι ανάλογα με το από πού προέρχεται. Με πιο απλά λόγια διαχωρίζεται σε,

- ✚ **Ενδογενής:** Είναι η απάτη που διαπράττεται από άτομα- στελέχη της ίδιας της εταιρίας ανεξαρτήτως για το αν είναι υπέρ ή κατά της και αντίστοιχα,
- ✚ **Εξωγενής:** Προφανώς η απάτη που προέρχεται από εξωτερικούς παράγοντες της αλυσίδας αξίας., προμηθευτές, μεταπωλητές, πελάτες, πολιτικούς παράγοντες.

1.6.4 Διοικητική και Μη διοικητική απάτη.

Τελευταίος διαχωρισμός είναι ανάλογα με το επίπεδο της ιεραρχίας προέρχεται. Έχουμε ξανακάνει αναφορά με παραδείγματα απάτης από όλα τα επίπεδα οπότε δεν το θεωρούμε απαραίτητο να ξανακάνουμε κάποια ανάλυση. Απλά να επεξηγήσουμε πως όταν αναφερόμαστε σε **Διοικητική απάτη** προέρχεται από τα ανώτερα- ανώτατα στελέχη αντίστοιχα, η **Μη Διοικητική** από τους απλούς υπαλλήλους με περιορισμένα καθήκοντα και ευθύνες.

1.7 Συγκεκριμένα είδη Απάτης

Στην προηγούμενη ενότητα αναφερθήκαμε στις κατηγορίες απάτης ανάλογα με κάποια κοινά χαρακτηριστικά που έχουν. Σε αυτή τη παράγραφο θα παρουσιάσουμε μερικές από τις πιο συχνά εμφανιζόμενες περιπτώσεις απάτης σε κάποιες από τις κατηγορίες που ορίσαμε.

i. Ενδογενής απάτη κατά της εταιρίας.

- ✚ Υπεξαίρεση χρημάτων -αγαθών.
- ✚ Παραποίηση των εισπρακτέων γραμματίων προς όφελος τους.
- ✚ Δωροδοκία υπαλλήλων από εξωτερικούς παράγοντες (προμηθευτές, μεταπωλητές, αντιπροσώπου) για εύνοια αυτών εις βάρος της εταιρίας.
- ✚ Παραποίηση απογραφής έτους με σκοπό την εκμετάλλευση των αποθεμάτων από τους ίδιους.
- ✚ Δήλωση πλασματικού αριθμού εργατικού δυναμικού με σκοπό την υπερχρέωση και την υπεξαίρεση των παραπάνω χρημάτων.

ii. Εξωγενής απάτη κατά της εταιρίας.

- ✚ Αντικατάσταση πρώτων υλών από τους προμηθευτές με άλλα χαμηλότερης ποιότητα εν αγνοία της εταιρίας.
- ✚ Υπερχρέωση των προϊόντων από τους προμηθευτές με ψευδής προσχήματα των εξόδων μεταφοράς.
- ✚ Παράνομο περιθώριο κέρδους από τους μεταπωλητές με αποτέλεσμα να μειώνει την ανταγωνιστικότητα της εταιρίας.

iii. Απάτη υπέρ της εταιρίας

- ✚ Παραποίηση των καθαρών κερδών μέσω ψευδών στοιχείων πωλήσεων, ζημιών, εξόδων, απόδοσης επενδύσεων με σκοπό την παραπλάνηση μικροεπενδυτών και της τιμής της μετοχής.
- ✚ Δημιουργία καρτέλ.
- ✚ Παραπλάνηση των πελατών με χρήση τεχνολογίας και συσκευών για παράδειγμα αλλοίωση προς τα πάνω κάποιας ηλεκτρονικής ζυγαριάς.
- ✚ Παραβίαση περιβαντολογικών νόμων και κανόνων.
- ✚ Διαφθορά της νοοτροπίας των ιδίων της των υπαλλήλων.
- ✚ Πολιτική διαφθορά.

Για την καλύτερη κατανόηση περιπτώσεων απάτης παραθέτουμε τον **ΠΙΝΑΚΑ 1.1** που παρουσιάζει συνοπτικά τους θύτες και τα θύματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1

ΘΥΜΑ	ΕΙΔΟΣ ΑΠΑΤΗΣ
Πελάτες	Αθέμιτη/ Παραπλανητική διαφήμιση
Πελάτες	Πλαστές Μετρήσεις
Πελάτες	Παραπλανητικές παρουσιάσεις
Πελάτες	Παραπλανητικές ετικέτες
Πελάτες	Τιμολόγηση βάση Καρτέλ
Πελάτες	Αντικατάσταση προϊόντων με άλλα κατώτερης ποιότητας
Πελάτες	Προβληματικά προϊόντα
Μέτοχοι- Πιστωτές	Πλαστές οικονομικές καταστάσεις
Μέτοχοι- Πιστωτές	Πλαστές οικονομικές προβλέψεις
Μέτοχοι- Πιστωτές	Εικονικές παρουσιάσεις περιουσιακών στοιχείων
Ανταγωνιστές	Αντιγραφή πνευματικών περιουσιακών στοιχείων- copyright
Ανταγωνιστές	Διαφθορά υπαλλήλων
Τράπεζες	Πλαστές οικονομικές καταστάσεις στην αίτηση πίστωσης
Τράπεζες	Έκδοση επιταγών που δεν καλύπτονται από το υπόλοιπο καταθέσεων.
Εταιρία	Υπεξαίρεση χρημάτων και αγαθών από τους υπαλλήλους.
Εταιρία	Παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων
Εταιρία	Διαφθορά εργαζομένων

Εταιρία	Παραποίηση- Καταστροφή αρχείων και γενικότερα εγγράφων.
Ασφαλιστικές εταιρίες	Μη αληθής δήλωση απώλειας
Ασφαλιστικές εταιρίες	Πλαστή παρουσίαση οικονομικών στοιχείων κατά τη
Κυβερνητικές οργανώσεις	Σκόπιμη λανθασμένη δήλωση οικονομικών αποτελεσμάτων για αποφυγή καταβολής φόρων.
Κυβερνητικές οργανώσεις	Παραποίηση διαφόρων στοιχείων της εταιρίας όπως αριθμός εργαζομένων, συνθηκών εργασιών, κλπ
Κυβερνητικές οργανώσεις	Παραποίηση των αποτελεσμάτων της περιβαντολογικής πολιτικής.
Εργαζόμενοι	Ψευδής περιγραφή της θέσεως εργασίας κατά την πρόσληψη.
Εργαζόμενοι	Ανασφάλιστη εργασία λόγω παραποίησης στοιχείων

1.8 Σύντομη ιστορική αναδρομή του επαγγέλματος του ελεγκτή.

Σύμφωνα με την ιστορία η πρώτη αναφορά σε ρόλο ελεγκτή υπήρξε στην αρχαία Αίγυπτο. Ο κοντινότερος σύμβουλος του Φαραώ ήταν ο λογιστής του ο οποίος είχε και το ρόλο του ελεγκτή στις διάφορες συναλλαγές για την αποφυγή εις βάρος τυχόν απάτης.

Στην πιο σύγχρονη ιστορία περιπτώσεις απάτης εμφανίζονται αρχικά στις Η.Π.Α όταν πρώτη φορά ιδρύονται επιχειρήσεις με νομική ιδιότητα η οποία μειώνει την ευθύνη των ιδιοκτητών σε οποιαδήποτε χρέη (Α.Ε, Ε.Π.Ε κλπ). Το πρώτο μεγάλο σκάνδαλο που ήρθε στη δημοσιότητα αφορούσε την εταιρία «South Sea Bubble». Η «South Sea Bubble» ιδρύθηκε το 1711 και είχε τα αποκλειστικά δικαιώματα στην θαλάσσια εμπορική γραμμή προς τις Ισπανικές αποικίες στην Αμερική. Μετά την πρώτο χρόνο λειτουργίας της

έκλεισε με ζημιά £2000000 και χρέος £10000000 στην κυβέρνηση της Αγγλίας. Φάνηκε τυχερή με το πόλεμο που ξέσπασε μεταξύ της Βρετανίας και της Ισπανίας καθώς στο τέλος βρέθηκε να είναι σε ισπανικά χέρια. Για να αποσβέσει το χρέος προς την βρετανική κυβέρνηση η εταιρία πρόσφερε το 5% των μετοχών της και η πρόταση της έγινε δεκτή. Προωθώντας την σύμπραξη αυτή η εταιρία κατάφερε να αυξήσει την τιμή της μετοχής σε τεράστιο βαθμό. Αναφορικά μόνο να πούμε πως τον Ιανουάριο του 1720 η μετοχή κυμαινόταν στα £128 και σε διάρκεια τριών μηνών άγγιξε τα £1000 τον Αύγουστο του ίδιου έτους. Η ραγδαία ρευστοποίηση ξεκίνησε αμέσως μετά από τα ίδια τα στελέχη και τους ιδιοκτήτες οδηγώντας τη μετοχή στις £150 στο τέλος του επομένου μήνα. Αυτή η τεράστια πτώση δημιούργησε μεγάλη πίεση στο βρετανικό κοινοβούλιο αφού ήταν πολλοί οι αριστοκράτες οι οποίοι είχαν πέσει θύματα των «διαδόσεων» της εταιρίας. Έτσι η κυβέρνηση όρισε ως εξωτερικό ελεγκτή στα λογιστικά βιβλία της εταιρίας τον «Charles Snell» ο οποίος και φυσικά ανακάλυψε πλήθος απάτων από τα στελέχη της εταιρίας. Αυτή είναι και η πρώτη ίδρυση του πρώτου σώματος Ορκωτών Λογιστών «Certified Public Accountants- CPA» το 1721. Περιπτώσεις παρόμοιων μετοχών συνηθίζονται ακόμα και σήμερα «bubbles».

Το 1817 η υπόθεση «Meyer v. Sefton» είναι η πρώτη στην οποία χρησιμοποιείται ο εξωτερικός ελεγκτής ως αυτόπτης μάρτυρας για την απάτη που είχε λάβει χώρα. Δηλαδή είναι η πρώτη φορά που αρχίζει να υφίσταται ο δικανικός ρόλος του ελεγκτή.

Το κραχ του 1929 στο Χρηματιστήριο των Η.Π.Α. άσκησε τεράστιες πιέσεις για έλεγχο και δικαιοσύνη αφού είχε ως συνέπεια να χάσουν εκατομμύρια δολάρια χιλιάδες επενδυτές. Παρόλο αυτά χρειάστηκε μια πολύ μεγάλη απάτη, όπως ισχυρίζεται ο «Dale Flesher», της εταιρίας «Kreuger & Toll» για να επιβληθούν οι κανόνες «Securities Act of 1933» και «Securities Act of 1934» οι οποίοι επιβάλλουν σε εξωτερικό έλεγχο όλες τις εταιρίες που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο. Επίσης δημιουργήθηκε και η επιτροπή που είναι υπεύθυνη για τον έλεγχο η οποία ονομάστηκε «Securities and Exchange Commission- SEC».

Στη σύγχρονη πραγματικότητα η απώλεια από φαινόμενα απάτης είναι πια πολλαπλάσια από κάθε άλλη εποχή. Δεν υπάρχει κλάδος ο οποίος να μην έχει δεχθεί κρούσμα. Ενδεικτικά στη διαχείριση απορριμμάτων η εταιρία

«Waste Management», στις τηλεπικοινωνίες η «Worldcom», στα Μ.Μ.Ε η «Adelphia», στη υπηρεσίες παροχής ιατρικής περίθαλψης η «Healthsouth», στην παροχή ενέργειας η «Enron» και τέλος στις τηλεπικοινωνίες η «Worldcom».

Η τελευταίες ήταν και αυτές που έκαναν την μεγαλύτερη αίσθηση στην παγκόσμια πραγματικότητα. Η απάτη της «Enron» αφορούσε στις τεράστιες αποκλίσεις που είχαν η δημοσιεύσεις των οικονομικών αποτελεσμάτων της εταιρίας από την πραγματικότητα. και προσπάθεια αύξησης της τιμής μετοχής με ψευδής εξαγγελίες, αθέμιτη μέσα με αρωγό την διαπλοκόμενη κυβέρνηση των Η.Π.Α. Το αποτέλεσμα ήταν μία εταιρία αξίας \$120 δις. να οδηγηθεί σε χρεωκοπία, χιλιάδες μέτοχοι να οδηγηθούν σε αδιέξοδο με τραγικότερους όλων τους ίδιους τους υπαλλήλους της που είχαν πιστέψει τη διοίκηση και είχαν επενδύσει όλες τις οικονομίες τους και τέλος το «κλείσιμο» μιας από κολοσσιαίας ελεγκτικής εταιρίας την «Arthur Andersen» η οποία ήταν και υπεύθυνη για τον έλεγχο της «Enron».

Η απάτες της «Enron» και της «Worldcom» που είχε πολλαπλάσιες οικονομικές επιπτώσεις άσκησαν τεράστια πίεση στη παγκόσμια οικονομία και πόσο μάλλον στην αμερικάνικη κοινωνία. Κάτω από αυτή τη πίεση το Κογκρέσο των Η.Π.Α. ήταν αναγκασμένο να λάβει καινοτόμα και αυστηρότερα μέτρα για τη καταπολέμηση παρόμοιων περιπτώσεων. Το 2002 ψηφίστηκε ο νόμος « Sarbanes- Oxley act 2002 -SOX» του οποίου οι απαιτήσεις έχουν υιοθετηθεί από όλες τις αναπτυγμένες οικονομίες. Ο συνδυασμός της «Enron» και του «SOX» είναι οι βασικοί λόγοι του πρωταγωνιστικού ρόλου που έχει πια τόσο ο έλεγχος απάτης αλλά και ο εξωτερικός έλεγχος από αντικειμενικούς φορείς- «PCAOB».

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου.

- ✚ Edwin H. Sutherland, White collar crime.
- ✚ Cressey, Others Peoples Money.
- ✚ Jaspán, and Black, The Thief in the White Collar.
- ✚ Hartung, Crime, Law and Society.
- ✚ Association of Certified Fraud Examiners (ACFE), Report to the Nation (RTTN) 2004, 2202, 1996.
- ✚ Committee of Sponsoring Organisations (COSO), Landmark Study on Fraud in Financial Reporting, 1998.
- ✚ Gwynn Nettler, Lying, Cheating and Stealing, 1982.
- ✚ James A. Hall and Tommie Singleton, Southmwestern, 2004
- ✚ Free online encyclopaedia Wikipedia, www.en.wikipedia.org

Κεφάλαιο 2- Νομική ευθύνη ελεγκτή.

2.1. Εισαγωγικά

Η άποψη της ευρύτερης κοινωνίας είναι πως ο χρηματοοικονομικός ελεγκτής μιας εταιρίας, είτε αυτός πρόκειται για εσωτερικό είτε εξωτερικό, έχει την απόλυτη ευθύνη να ανακαλύψει μία απάτη αν αυτή υπάρξει. Ο κόσμος γενικότερα πιστεύει πως ο ελεγκτής έχοντας τις τεχνικές και εξειδικευμένες γνώσεις είναι ικανός να διακρίνει όποια παρατυπία λάβει χώρα. Φυσικά γίνεται ακόμα πιο απαιτητικός και αυστηρός όταν οι εταιρίες πρόκειται για δημόσιες ή εισηγμένες στο χρηματιστήριο αξιών.

Είναι εύκολο να κατανοήσουμε πως η κοινή γνώμη τις περισσότερες φορές δεν ικανοποιείται από τους ελεγκτές και όχι άδικα. Όπως είχαμε αναφέρει στο πρώτο κεφάλαιο ο χρηματοοικονομικός ελεγκτής έχει ως σκοπό να εξασφαλίσει πως τα αποτελέσματα που παρουσιάζει η κάθε εταιρία συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις κάποιων γενικά αποδεκτών πρότυπων (Generally Accepted Auditing Standards GAAS) που εκδίδονται από σχετικούς οργανισμούς (American Institute of Certified Public Accountants-AICPA). Για την ακρίβεια όμως των στοιχείων που παρουσιάζονται από τις εκάστοτε ελεγχόμενες εταιρίες οι ελεγκτές, τις περισσότερες φορές εμπιστεύονται τις διοικήσεις και δεν προχωρούν σε ενδελεχή εξέταση. Το κενό μεταξύ των απαιτήσεων της κοινωνίας γενικότερα και της πραγματικότητα ονομάζεται « Gap of expectations».

Η συνεχόμενη πίεση από την κοινωνία για εντατικότερο έλεγχο των εταιριών είναι αυτή που οδήγησε στη δημιουργία μίας καινούργιας φιλοσοφίας που αναφερόταν αποκλειστικά στον έλεγχο απάτης και κατά συνέπεια τον ελεγκτή απάτης. Πρακτικά η νέα πραγματικότητα στην ελεγκτική αποδείχθηκε με τη πράξη «Sarbanes Oxley act 2002» που ψηφίστηκε από το κογκρέσο των Η.Π.Α . Στο νόμο αυτό υιοθετείται η απαίτηση No 99 του SAS η οποία αναφέρεται στη ενδελεχή εξέταση απάτης στις παρουσιάσεις των οικονομικών στοιχείων- αποτελεσμάτων προς έλεγχο από κάθε εταιρία (Consideration of Fraud in Financial Statement Audit). Επίσης η πράξη SOX δεν αρκείτε μόνο από τον άμεσο έλεγχο από μεγάλες ελεγκτικές- συμβουλευτικές εταιρίες ακόμα και αν είναι πιστοποιημένες αλλά απαιτεί και έμμεσο από αντικειμενικές

εξωτερικές επιτροπές. Ο λόγος αυτής της αυστηρής απαίτησης είναι πρόσφατες περιπτώσεις απάτης που είχαν όπως αποδείχθηκε ως συνεργό τις ίδιες τις ελεγκτικές εταιρίες (Περίπτωση ENRON- Arthur Andersen). Παράδειγμα εφαρμογής είναι η θέσπιση της επιτροπής «Public Companies Accounting Oversight Board-PCAOB» στην Αμερική. Η «PCAOB» αναφέρεται μόνο στην αντίστοιχη επιτροπή κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. δηλαδή την «SEC- Securities and Exchange Commission». Επίσης όλες οι εισηγμένες εταιρίες εκτός από τον έλεγχο που ήταν υποχρεωμένες να υπόκεινται από Ορκωτούς Ελεγκτές- CPA, κατά τακτά χρονικά διαστήματα ελέγχονται από την «PCAOB». Είναι αυτονόητο πως σε οποιαδήποτε παρατυπία αποδειχθεί ότι έχει εκπέσει μία εταιρία εκτός από την ίδια ευθύνη έχει πια και η εκάστοτε ελεγκτική εταιρία.

Η νέα πραγματικότητα όπως αντιλαμβάνεται κάποιος είναι σε βάρος πια του ελεγκτή. Η ευθύνη του έχει αυξηθεί πάρα πολύ και πια είναι υπόλογος σε κάθε απάτη που θα έρχεται στην επιφάνεια. Για να κατανοήσουμε τη δραστική αλλαγή των συνθηκών στη συνέχεια θα κάνουμε μια σύντομη αναδρομή στη μεταβολή των νόμων.

Δυστυχώς για την μελέτη μας η ελληνική νομοθεσία υστερεί και ακολουθεί συνεχώς τα ξένα πρότυπα. Για το παραπάνω λόγω θα αναφερθούμε στη νομοθεσία των Η.Π.Α. καθώς είναι αυτή που λειτουργεί σαν οδηγός στις άλλες κυβερνήσεις.

2.2. Ιστορική αναδρομή στη νομοθεσία.

2.2.1. SEC Acts of 1933 and 1934:

Πρόεκυψε μετά το μεγάλο κραχ του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης το 1929. Βέβαια κατά πολλούς αιτία της νέας πραγματικότητας ήταν το μεγάλο σκάνδαλο που αποκαλύφθηκε με την χρεοκοπία μιας από τις μεγαλύτερες εισηγμένες εταιρίες εκείνης της εποχής, την «Kreuger & Toll». Μέχρι τότε ο έλεγχος ήταν υποχρεωτικός μόνο για τις εταιρίες που είχαν δοσοληψίες με τραπεζικούς οργανισμούς και κυρίως δάνεια. Μετά την εφαρμογή του νόμου το 1933 κάθε εταιρία που ήταν εισηγμένη θα έπρεπε να υπόκειται σε έλεγχο από ανεξάρτητη αρχή σε ότι αφορά τα οικονομικά στοιχεία της και τα

αποτελέσματά της. Παρατηρούμε λοιπόν πως μία απάτη ήταν η βασική αιτία για τη θεσμοθέτηση του ελέγχου και το ρόλο του ελεγκτή.

2.2.2. Statement on Auditing Standards (SAS 16 και SAS 17- 1977)

Οι νόμοι αυτοί αναφέρονται στην ευθύνη των ελεγκτών όσον αφορά την εύρεση και την ανάδειξη οποιασδήποτε απάτης στις οικονομικές δηλώσεις των εταιριών – SAS 16 « The auditor's responsibility for the detection of errors or irregularities», αλλά και οποιαδήποτε άλλη παρανομία διαπράττεται.- «SAS 17 Illegal acts by clients».

Τα δικαστήρια δεν έχουν την απαίτηση φυσικά να βρίσκουν όλες τις παρανομίες οι ελεγκτές καθώς αυτό είναι φύση αδύνατο. Για την πράξη SAS 17 ακόμα πιο πολύ αφού, το γνωστικό πεδίο των ελεγκτών δεν είναι τέτοιο ώστε να μπορεί να ανακαλύπτει τυχόν παρανομίες. Για την πράξη SAS 16 οι νομικές αρχές λειτουργούν με καλή πίστη απέναντι στους ελεγκτές. Φυσικά έχουν την ευθύνη για όποιες απάτες και παρατυπίες ανακαλυφθούν στα στοιχεία των εταιριών και είναι αποκλειστικά αρμόδιοι για την δειγματοληψία- «Sampling Risk» που θα κάνουν για να εξετάσουν την αυθεντικότητα των στοιχείων που παρουσιάζεται από την εκάστοτε εταιρία.

2.2.3. Foreign Corrupt Practices Act of 1977.

Με αυτό το νόμο για πρώτη φορά γίνεται υποχρεωτική η έννοια όχι μόνο του εξωτερικού ελέγχου αλλά και του εσωτερικού. Μετά την εφαρμογή όλες οι εισηγμένες εταιρίες θα πρέπει να κρατούν συστηματικό αρχείο των οικονομικών βιβλίων , των συναλλαγών και όλων των λογαριασμών. Οι στόχοι που τέθηκαν με το καινοτόμο νόμο είναι:

- 1.Όλες οι συναλλαγές γίνονται εις γνώση της διοίκησης και με την εποπτεία της.
- 2.Για όλες τις συναλλαγές υπάρχουν τα ανάλογα παραστατικά τα οποία είναι σύμφωνα με τα γενικά αποδεκτά λογιστικά πρότυπα.
- 3.Υπάρχει πρόσβαση σε όλα τα κεφάλαια μιας εταιρίας με τη συγκατάθεση των διοικήσεων.
- 4.Γίνεται σύγκριση των αποτελεσμάτων χρήσης με τα παραστατικά και τα αρχεία τα οποία έχουν καταγραφεί.

Η FCPA πράξη ήταν και μία από τις βασικές αιτίες που πια οι διοικήσεις δίνουν έμφαση στην εσωτερική πληροφόρηση και την εφαρμογή ηλεκτρονικών μέσων για τη πιο εύκολη συλλογή αλλά και αποθήκευση των δεδομένων (electronic data processing EDP).

Αν θα θέλαμε να σχολιάσουμε την αποτελεσματικότητα του νόμου, οφείλουμε να τονίσουμε την σημαντικότητα της ευρύτερης υιοθέτησης του εσωτερικού ελέγχου ο οποίος είναι πολύ αποτελεσματικός για απάτες που γίνονται συνήθως εις βάρος της εταιρίας αλλά αντίθετα δεν έχει την ίδια αποτελεσματικότητα όταν πρόκειται για προσπάθεια παραπλάνησης των ενδιαφερομένων από τις ίδιες τις διοικήσεις.

2.2.4. Financial Fraud Detection and Disclosure Act 1986

Ο νόμος αυτός κρίθηκε απαραίτητος να εφαρμοστεί μετά το τεράστιο κόστος που είχαν για το κράτος των Η.Π.Α. σαν συνέπεια οι περιπτώσεις απάτης την δεκαετία του 1980. Σίγουρα δεν αφορούσε τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις αλλά αντίθετως τις μεγάλες εισηγμένες οι οποίες επηρέαζαν δραστικά και την γενικότερη υγεία του χρηματιστηριακού δείκτη.

Έως τώρα σύμφωνα με τους αντίστοιχους νόμους SAS 16 και 17 οι εξωτερικοί ιδιωτικοί ελεγκτές ήταν υποχρεωμένοι μεν να ανακαλύπτουν οποιαδήποτε απάτη προέκυπτε από τον έλεγχο, εκτός από το να βεβαιώνονται ότι συμμορφώνονται με τα λογιστικά πρότυπα, αλλά το ανέφεραν μόνο στη διοίκηση των εταιριών και όχι σε κάποια άλλη νομική αρχή. Συνεπώς όταν κάποια απάτη διαπράττονταν από την ίδια τη διοίκηση προς όφελος των εταιριών δεν υπήρχε καμία προστασία προς τους υπόλοιπους μετόχους ή ακόμα και το ίδιο το κράτος. Με την εφαρμογή του νόμου FFDD ελεγκτές είναι υποχρεωμένοι να αναφέρουν πια οποιαδήποτε παρανομία- παρατυπία στις αρμόδιες κρατικές αρχές. Επίσης θεσπίζεται νομική προστασία απέναντι στον ελεγκτή και πια έχει δικαιοδοσία να αναφέρει την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου που διενεργείτε. Στη συνέχεια θα αναφέρουμε αναλυτικά τις βασικές απαιτήσεις του νόμου για την βέλτιστη κατανόησή του.

- ✚ Στα καθήκοντα του ελεγκτή περιλαμβάνεται και η εφαρμογή συστηματικών διαδικασιών για την ανίχνευση απάτης. Παύει να ισχύει η θεωρία πως η απάτη πρέπει να ανακαλυφθεί μόνο κατά τη

διάρκεια ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και ότι δεν είναι στα άμεσα καθήκοντα του ελεγκτή.

- ✚ Ο ελεγκτής πρέπει να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητα και συστηματικότητα των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου. Πρέπει επίσης να εξετάσει τον τρόπο που διαχειρίζονται τα εταιρικά κεφάλαια και αν τα αρχεία που κρατούνται είναι τα προβλεπόμενα.
- ✚ Ο νόμος υποχρεώνει την ελεγκτική εταιρία να παραδώσει έγγραφη αναφορά η οποία θα περιλαμβάνει τα τρία εξής στοιχεία: την εκτίμηση για την επάρκεια των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου που διενεργείτε, την επισήμανση των αδύναμων σημείων και τέλος την διαβεβαίωση πως ο έλεγχος έγινε κατά τέτοιο τρόπο που να εξασφαλίζει την ανεύρεση οποιασδήποτε απάτης.
- ✚ Η ευθύνη για την ακεραιότητα και την αποτελεσματικότητα του ελέγχου πλέον δεν βαρύνει μόνο την ελεγκτική εταιρία στην οποία ανήκει ο ελεγκτής αλλά και προσωπικά τον ίδιο. Έτσι είναι υπόλογος απέναντι στις αρχές η κάθε μονάδα μέτρο που θεσπίστηκε για την προστασία των τεράστιων πολυεθνικών εταιριών.
- ✚ Ο ελεγκτής αντίθετα με ότι ίσχυε, υποχρεούται να αναφέρει οποιαδήποτε παρατυπία ανακαλύψει στις αρμόδιες αρχές και όχι μόνο στη διοίκηση της ίδιας της εταιρίας. Στόχος φυσικά είναι η προσπάθεια αποτροπής της συγκάλυψης από την ίδια τη διοίκηση με την πλασματική συμμόρφωση με τις απαιτήσεις των λογιστικών προτύπων.
- ✚ Τέλος ο νόμος παρέχει νομική προστασία στους ελεγκτές που έφεραν στην επιφάνεια περιπτώσεις απάτης και θεωρεί ότι οι πράξεις τους διενεργήθηκαν κάτω από καλή πίστη.

2.2.5. Treadway Commission, COSO, SAS No. 78,

Την δεκαετία του 1980 δημιουργήθηκε με την υποστήριξη των «American Accounting Association –AAA», την AICPA και το «Institute of Management Accountants- IMA» η επιτροπή «Committee of Sponsoring Organisations- COSO». Μετά την έντονη δραστηριότητα που υπήρξε στην πρόληψη απάτης και στην ενίσχυση των συστημάτων εσωτερικών ελέγχων η

επιτροπή εισήγαγε ένα από τα πιο γνωστά μοντέλα για εσωτερικό έλεγχο, το COSO Model.

Το μοντέλο COSO δίνει έμφαση στην αξιολόγηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και προϋποθέτει τη συμμετοχή σε αυτά από όλες τις ιεραρχικές βαθμίδες της εταιρίας. Επίσης τονίζει πως γενικότερα ο εσωτερικός έλεγχος δεν αντικαθιστά το διοικητικό σχέδιο δράσης απλά λειτουργεί συμπληρωματικά. Δηλαδή θα πρέπει το σύστημα ελέγχου να προσαρμόζεται στις λειτουργικές διαδικασίες μιας εταιρίας και όχι φυσικά το αντίθετο. Το μοντέλο COSO δίνει έμφαση σε τέσσερις βασικούς τομείς του εσωτερικού ελέγχου. Αναλυτικότερα αυτοί είναι:

- ✚ **Εταιρικό περιβάλλον.** Εννοούμε την εταιρική πολιτική, την φιλοσοφία που επικρατεί, την ηθική που προβάλλει η ίδια η διοίκηση και τέλος το πώς μοιράζονται οι αρμοδιότητες.
- ✚ **Εκτίμηση Κινδύνου.** Το μοντέλο COSO αναφέρεται στον κίνδυνο να μην πραγματοποιηθούν οι λειτουργικοί στόχοι, η συμμόρφωση των βιβλίων με αποδεκτά λογιστικά πρότυπα και τέλος και σημαντικότερο οι αναμενόμενες χρηματοοικονομικές επιδόσεις. Επίσης προσπαθεί να κάνει τη σύγκριση κόστους και ωφέλειας από τη εφαρμογή συστημάτων ελέγχου. Τέλος εισάγει τη έννοια της εκτίμησης κινδύνου για το ενδεχόμενο απάτης από τις ίδιες τις διοικήσεις καθώς γνωρίζουν τον τρόπο να παρακάμψουν τα συστήματα ελέγχου.
- ✚ **Διαχείριση Πληροφοριών.** Εισάγεται η έννοια της πληροφόρησης τόσο από το εξωτερικό περιβάλλον τόσο όμως και από το εσωτερικό. Η πληροφορία μπορεί να πρόκειται για οικονομικές-πολιτικές συνθήκες που επικρατούν, τα στρατηγικά πλάνα που υλοποιούνται και τέλος για πρώτη φορά δίνεται βάση στη ποιότητα πληροφορίας.
- ✚ **Επιτήρηση- (Monitoring).** Σύμφωνα με το μοντέλο η διοίκηση θα πρέπει να κάνει επιτήρηση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων ελέγχου με μεθόδους δειγματοληψίας.

Η AICPA το 1992 υιοθέτησε το μοντέλο COSO και φυσικά όλοι το επιχειρησιακό περιβάλλον. Στη ελεγκτική τεχνική ορολογία η AICPA ένταξε το

μοντέλο ως «SAS No 78- Consideration of Internal Controls in a Financial Statement Audit».

2.3. Σύγχρονη πραγματικότητα στην νομοθεσία για την ευθύνη του ελεγκτή.

2.3.1 SAS 82

Το 1997 η AICPA υιοθέτησε το SAS No 82 «Consideration of Fraud in Financial Statement Audit», αυτή όμως ήταν μόνη η αρχή για την ευαισθητοποίηση πάνω στο θέμα του ενεργού ελέγχου της απάτης. Μετά της απάτες της «Enron» και της «Worldcom» το αμερικανικό κογκρέσο ψήφισε το νομοθετικό πλαίσιο που συνέταξαν οι «Paul S. Sarbanes» και «Michael G. Oxley» και ονομάστηκε ομώνυμα «Sarbanes Oxley act 2002 –SOX». Η παραπάνω νομοθεσία αναφέρεται σε πολλούς τομείς, εμείς στη συνέχεια θα αναφερθούμε στα κομμάτια που αναφέρονται στον έλεγχο απάτης και την ευθύνη του ελεγκτή.

2.3.2.Sarbanes Oxley act 2002 –SOX

Τα βασικά σημεία του νομοθετικού πλαισίου είναι τα εξής:

- ✚ Οι εταιρίες ορκωτών λογιστών που αναλαμβάνουν τον έλεγχο μίας εισηγμένης, απαγορεύεται να παρέχει οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία όπως συμβουλευτική. Παράδειγμα η υπόθεση «Arthur Andersen-Enron»
- ✚ Ανεξάρτητη αρχή, η PCAOB, είναι αυτή που καθορίζει τα κριτήρια των εισηγμένων εταιριών και έχει εποπτεία όλων των ιδιωτικών ελεγκτικών εταιριών. Σαν μοντέλο πρότυπο όπως είχαμε αναφέρει και προηγουμένων καθιερώθηκε το μοντέλο «COSO».
- ✚ Η διοίκηση θα πρέπει να παρουσιάσει με στοιχεία την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που έχει εφαρμόσει. Επίσης θα πρέπει να τονίσει τις όποιες αδυναμίες παρουσιάζονται και τις αντίστοιχες βελτιωτικές κινήσεις που προτίθεται να κάνει. Πάνω στην παραπάνω αυτοαξιολόγηση των εταιριών θα πρέπει να καταθέσει την προσωπική του εκτίμηση, έχοντας έτσι ευθύνη για οποιαδήποτε επόμενη έρευνα.

- ✚ Η αμοιβή του ελεγκτή καθορίζεται πια από το επιτροπή κεφαλαιοαγοράς.
- ✚ Τέλος πρέπει οι ελεγκτές να έχουν «Rotation» ώστε να γίνεται πιο αντικειμενική έρευνα.

2.3.3. SAS 99

Το 2002 το SAS 82 ανανεώθηκε και η νεότερη έκδοση του SAS 99 είχε ως βασική διαφορά την ευθύνη του ελεγκτή. Ειδικότερα σύμφωνα με την καινούργια αναθεώρηση ο ελεγκτής- ελεγκτική εταιρία υποχρεούται να:

- ✚ Να μπορεί να διακρίνει τις ενδείξεις και τα αίτια απάτης.
- ✚ Να αξιολογεί την πιθανότητα σκόπιμης μεταβολής των οικονομικών αποτελεσμάτων, λογιστικών καταστάσεων γενικότερα.
- ✚ Να εξασκούνται στην ανακάλυψη, αξιολόγηση και απόδειξη τυχόν απάτης σε κάποιο έλεγχο.
- ✚ Να έχει το κατάλληλο σκεπτικισμό απέναντι στην διοίκηση κάθε εταιρίας χωρίς όμως να λειτουργεί με κακόβουλη διάθεση.
- ✚ Να αναθέτει καθήκοντα σε άτομα τα οποία έχουν εμπειρία και είναι αποτελεσματικά στις αρμοδιότητες τους.
- ✚ Να αναφέρουν όλες τις παρατυπίες που ανακαλύπτουν στην διοίκηση.
- ✚ Να επιμένουν πως οποιαδήποτε λογιστική καταχώρηση είναι λανθασμένη καταχωρημένη να διορθωθεί ώστε, να μην μεταβάλλει το λειτουργικό αποτέλεσμα της εταιρίας.
- ✚ Να αναφέρει οποιαδήποτε παρατυπία στις αρμόδιες επιτροπές έχουν την εποπτεία τις συγκεκριμένης επιχειρήσεις.

Σε οποίες από τις περιπτώσεις ο ελεγκτής μπορεί να διακρίνει κάποια παρατυπία ή έχει ένδειξη ηθελημένης παραποίησης στοιχείων αλλά δεν μπορεί να τα αποδείξει, υποχρεούται να απευθυνθεί σε κάποια αρμόδια επιτροπή για συμβουλές και σίγουρα να ζητήσει νομική συμβουλή.

Συνοπτικά παρατηρούμε πως η νομική ευθύνη τόσο των ελεγκτών μεμονωμένα τόσο των αντίστοιχων εταιριών αυξάνεται. Η εξέλιξη αυτή έχει ως σκοπό την ελαχιστοποίηση των περιπτώσεων απάτης σαν συνέπεια της ουσιαστικότερης επαγγελματικής συμπεριφοράς των ελεγκτικών οργάνων λόγω των βαρύτερων ευθυνών που τους καταλογίζονται. Τα δείγματα είναι

πολύ ενθαρρυντικά, μελέτες αποδεικνύουν πως μετά την εφαρμογή των τελευταίων μέτρων οι περιπτώσεις απάτης μειώθηκαν κατά 26%.

2.4. Βιβλιογραφία Κεφαλαίου.

- ✚ Generally Accepted Accounting Standards- GAAS, American Institute Of Certified Public Accountants-AICPA, 1978.
- ✚ Statement of Internal Auditing Standards, IIA 1984, 2004.
- ✚ SOX act 2002
- ✚ SAS act 16, 17, 82, 99

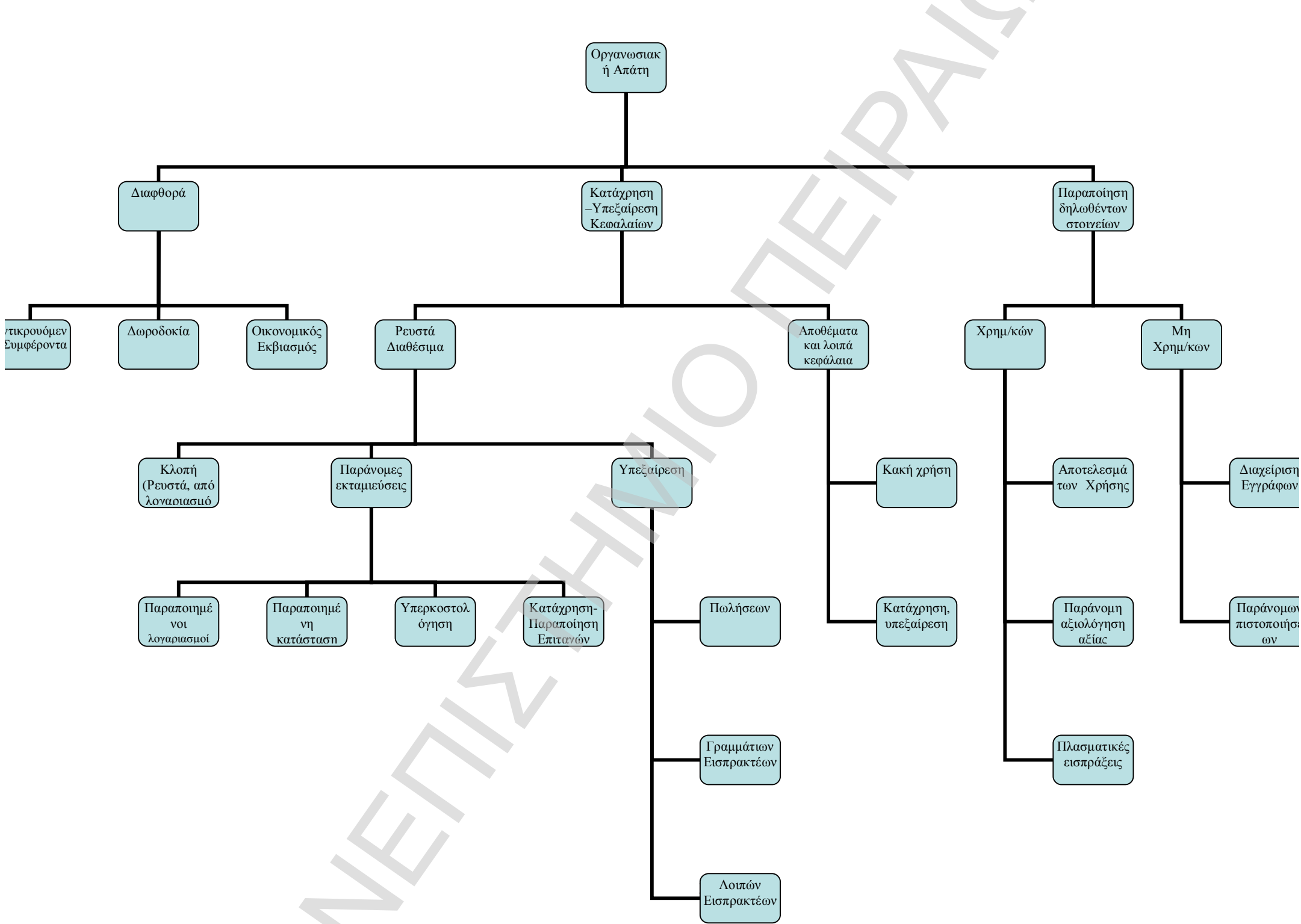
Κεφάλαιο 3- Ανάλυση ειδών απάτης .

3.1. Εισαγωγικά.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε τα πιο συχνά εμφανιζόμενα είδη απάτης. Είχαμε κάνει φυσικά και μία σύντομη αναφορά στο πρώτο εισαγωγικό κεφάλαιο για την καλύτερη κατανόηση των επομένων που διαπραγματεύεται η ανάλυση μας. Τα είδη που θα αναφερθούμε είναι 51 και είναι σύμφωνα με τη διάκριση που κάνει η αμερικάνικη ένωση « Association of Certified Fraud Examiners- ACFE». Σίγουρα θα υπάρχουν κάποια είδη στα οποία δεν θα αναφερθούμε αλλά και αυτές οι περιπτώσεις παρουσιάζουν ομοιότητες με αυτές που θα αναφέρουμε παρακάτω που είναι και οι πιο βασικές. Επίσης ο περιορισμός σε αυτό τον αριθμό απάτων θα μας βοηθήσει στο επόμενο κεφάλαιο με την ανάλυση των μεθόδων διαπίστωσης απάτης.

Η «ACFE» όταν κατηγοριοποίησε την απάτη δημοσίευσε το διάγραμμα που παραθέτουμε παρακάτω το οποίο ονομάστηκε «ACFE- TREE» και διαχωρίζει τις περιπτώσεις σε τρεις κύριες κατηγορίες, Διαφθορά- Κατάχρηση κεφαλαίων- Παραποίηση δηλωθέντων στοιχείων, και σε λοιπές υποκατηγορίες. Επιπροσθέτως παραθέτουμε έναν πίνακα με τα κύρια χαρακτηριστικά τις κάθε κύριας κατηγορίας.

Διάγραμμα 3.1.

3.2. Χαρακτηριστικά Απάτης

3.2.1. Θύτης απάτης.

Ο θύτης εξαρτάται με το είδος απάτης. Όταν αναφερόμαστε σε κάποια χρηματοοικονομική απάτη συνήθως αυτοί που διαπράττουν την απάτη είναι τα ανώτατα στελέχη της εταιρίας. Αντίθετα σε κάποια περίπτωση κατάχρησης-υπεξαίρεσης ο θύτης είναι υπάλληλος ο οποίος ανήκει σε χαμηλότερες βαθμίδες. Στην διαφθορά περιλαμβάνει δύο μέρη καθώς κάποιος από την εταιρία με κάποιο εξωτερικό παράγοντα λειτουργεί εναντίον της εταιρίας για προσωπικό του όφελος (πχ. Εκβιασμός, δωροδοκία κλπ).

3.2.2. Μέγεθος απάτης.

Το μέγεθος απάτης αναφέρεται πάντα στην οικονομική συνέπεια της. Είναι λογικό πως η χρηματοοικονομική απάτη επιφέρει μεγαλύτερα κέρδη-ζημιές αντίστοιχα από τις άλλες κύριες κατηγορίες. Χαρακτηριστικά η έρευνα που διενήργησε η « KPMG» το 2003 έδειξε πως η χρηματοοικονομική απάτη κυμαίνονταν από 1 έως 257,9 εκατομμύρια δολάρια. Ενώ αντίστοιχα η κατάχρηση-υπεξαίρεση μόνο 93.000 δολάρια και η διαφθορά 250.000 δολάρια.

3.2.3. Συχνότητα εμφάνισης.

Αντίθετα με το μέγεθος η συχνότητα είναι αντιστρόφως ανάλογη. Μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης παρουσιάζει η κατάχρηση-υπεξαίρεση κεφαλαίων-αγαθών με ποσοστό σύμφωνα με την προαναφερθείσα έρευνα 92%. Οι άλλες κατηγορίες κατέχουν ποσοστό 30,1% η διαφθορά και 7,9% η χρηματοοικονομική απάτη. Παρατηρούμε πως το άθροισμα των παραπάνω ποσοστών υπερβαίνει το 100% και αυτό γιατί πολλές απάτες ξεκινούν από μία κατηγορία αλλά στην πορεία περιπλέκονται και πια ανήκουν και σε άλλη κατηγορία.

3.2.4. Κίνητρο

Για το κίνητρο είχαμε κάνει αναφορά και στο πρώτο κεφάλαιο. Στη συγκεκριμένη φάση θα επικεντρωθούμε σε δύο βασικούς λόγους, την οικονομική πίεση και την εγωκεντρικότητα.

Είναι ευνόητο πως οι απάτες που ανήκουν στην κατάχρηση-υπεξαίρεση αλλά και οποιοσδήποτε έχουν να κάνουν με διαφθορά έχουν ως κύρια αιτία κάποια οικονομική πίεση. Ο υπάλληλος για ανεξάρτητους λόγους με την εργασία του, συνήθως έχει να κάνει με εξαρτήσεις, οδηγείτε στην απάτη για να μπορέσει να απαλλαχθεί από μία οικονομική στενότητα-πίεση. Αντίθετα η χρηματοοικονομική απάτη δεν έχει πάντα ως αιτία την οικονομική ωφέλεια. Όπως προείπαμε τα ανώτατα στελέχη είναι εκείνα που την διαπράττουν και συνεπώς είναι λογικό πως δεν έχουν οικονομικό πρόβλημα. Ψυχολόγοι έχουν καταλήξει πως στις περισσότερες περιπτώσεις εγωκεντρικά είναι τα αίτια και αυτοϊκανοποίησης. Τρανό παράδειγμα αποτελούν τα στελέχη της «ENRON» τα οποία συνέχιζαν να παρουσιάζουν πλαστά στοιχεία και να πράττουν πλήθος άλλων παράνομων ενεργειών εις βάρος άλλων, με μόνο κίνητρο την προσωπική τους καταξίωση και αναγνώριση στον επιχειρηματικό περίγυρο.

3.2.5. Επωφελούμενοι

Σε κάθε ένα από τα κυρίως είδη που χωρίσαμε παρατηρείτε πως υπάρχει κοινός επωφελούμενος. Αναλυτικότερα μελέτες έχουν δείξει πως η χρηματοοικονομική απάτη γίνεται μεν από κάποιο άτομο ή ομάδα της διοικήσεως αλλά επίσης παρουσιάζεται πως επωφελείται και η εταιρία βέβαια πάντα βραχυχρόνια και χωρίς ουσιαστικό αντίκρισμα. Χαρακτηριστικό είναι πως η ζημία που επέρχεται μετά την ανακάλυψη της παρανομίας είναι πολλαπλάσιας των κερδών που προήρθαν λόγω αυτής,

Στην περίπτωση των άλλων δύο ειδών συνήθως επωφελείται μόνο ο υπάλληλος εις βάρος του ίδιου του οργανισμού εκτός μερικών εξαιρέσεων στην εκδοχή της διαφθοράς. Βέβαια η ζημία μπορεί να είναι τώρα άμεση αλλά σίγουρα είναι υποπολλαπλάσια της χρηματοοικονομικής.

3.2.6. Μέγεθος εταιρίας

Τελευταίο χαρακτηριστικό είναι το μέγεθος του οργανισμού. Παρόμοια με τα παραπάνω χαρακτηριστικά τα είδη απάτης δεν παρουσιάζονται με την ίδια συχνότητα σε όλες τις εταιρίες ανεξαρτήτου μεγέθους.

Συγκεκριμένα η χρηματοοικονομική απάτη καθώς, έχει να κάνει με δηλωθέντα στοιχεία, τιμές μετοχών, πολιτική μερισμάτων, κ.α., εμφανίζεται σε

εταιρίες μεγάλου μεγέθους που είναι πάντοτε εισηγμένες και επηρεάζουν πλήθος ατόμων και παραγόντων. Το γεγονός πως έχουμε να κάνουμε με τεράστιους οργανισμούς μας εξηγεί το λόγο της δυσκολίας που παρουσιάζεται στη ανίχνευση παρόμοιων περιπτώσεων. Είναι σαφές πως σε τέτοια μεγέθη μόνο συστηματικά και πραγματικά υιοθετημένα συστήματα εσωτερικών ελέγχων μπορούν να βοηθήσουν ουσιαστικά στη πρόβλεψη και ανακάλυψη.

Η αντίθετη κατάσταση επικρατεί στις μικρές – ατομικές επιχειρήσεις που ενώ δεν πάσχουν από απάτες που έχουν να κάνουν με χρηματοοικονομικά γεγονότα αλλά πάσχουν από περιστατικά υπεξαίρεσης-κατάχρησης αγαθών και ρευστών. Το προαναφερθέν συμπέρασμα μας το επιβεβαιώνει και η έρευνα που διενήργησε η «ACFE». Η έρευνα έγινε χωρίζοντας τις εταιρίες σε τέσσερις κατηγορίες ανάλογα με το πλήθος των εργαζομένων τους. Όπως θα παρατηρήσουμε στον πίνακα που παραθέτουμε παρακάτω(πίνακας 3.1) τα αποτελέσματα έδειξαν πως το ratio ζημία ανά εργαζόμενο είναι μεγαλύτερο στις μικρότερες εταιρίες ενώ αντίθετα το ύψος της απόλυτης ζημίας είναι κατά πολύ μεγαλύτερο στις μεγάλες επιχειρήσεις. Η ερμηνεία αυτού του αποτελέσματος είναι πως στην μικρή επιχείρηση πρόκειται για κατάχρηση η οποία διαφαίνεται λόγω του μικρού αριθμού εργαζομένων, ενώ αντίστοιχα στις μεγάλες εταιρίες πρόκειται για χρηματοοικονομικές απάτες οι οποίες να μεν είναι τεράστιου ύψους αλλά πράττονται από λίγους υψηλά ιστάμενους και όχι από την μεγάλο αριθμό εργαζομένων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1

Αριθμός εργαζομένων	Μέσο όρο ζημίας απάτης	Απάτη/ Αριθμός εργαζομένων
<100	\$98000	\$1960/εργαζ.
100-999	<u>\$78500</u>	<u>\$143/εργαζ.</u>
<u>1000-9999</u>	<u>\$87500</u>	<u>\$16/εργαζ.</u>
<u>10000+</u>	<u>\$105,500</u>	<u>\$10/εργαζ.</u>

3.2.7. Είδη απάτης και ελεγκτές.

Ο έλεγχος και η διάγνωση και η πρόβλεψη των παραπάνω ειδών απάτης που αναφέραμε παραπάνω βαραίνει τους ελεγκτές. Παρόλα όπως

είπαμε το πρώτο κεφάλαιο της ανάλυσης μας οι ελεγκτές χωρίζεται σε δύο κύριες κατηγορίες. Συγκεκριμένα μία εταιρία έχει σίγουρα τους χρηματοοικονομικούς ελεγκτές και στη σύγχρονη πραγματικότητα οι ελεγκτές απάτης.

Οι χρηματοοικονομική απάτη είναι γεγονός πως πιθανότητα θα ανακαλυφθεί από τους χρηματοοικονομικούς ελεγκτές. Ο λόγος είναι η κατάλληλη εκπαίδευση και οι γνώσεις που κατέχουν. Επίσης η χρηματοοικονομική απάτη έχει να κάνει με λειτουργικά στοιχεία ενός οργανισμού είτε αυτά περιλαμβάνουν ρευστά, πάγια, κόστη, έξοδα και τη πλαστή παρουσίαση τους μετά την κατάλληλη παραποίηση τους.

Αντίστοιχα η κατάχρηση και η διαφθορά επειδή δεν εμπλέκονται τόσο με απτά στοιχεία ώστε να είναι δυνατή η αντιπαραβολή τους. Συνεπώς οι ελεγκτές απάτης είναι αυτή που έχουν την ευθύνη λόγω και της ικανότητας τους να ανακαλύψουν τέτοια είδη απάτης.

Κλείνοντας την ανάλυση μας των χαρακτηριστικών των ειδών απάτης όπως αποφασίσαμε να διακρίνουμε κρίναμε απαραίτητο να παραθέσουμε ένα συνοπτικό πίνακα (πίνακας 3.2) με τη βοήθεια του οποίου γίνονται πιο εύκολα οι συγκρίσεις και έτσι πιο κατανοητές οι όποιες διαφορές- ομοιότητες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΧΡΗΜ/ΚΗ ΑΠΑΤΗ	ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ- ΥΠΕΞΑΙΡΕΣΗ	ΔΙΑΦΘΟΡΑ
Θύτης απάτης	Ανώτατη Διοίκηση	Υπάλληλοι	Δύο μέρη
Μέγεθος απάτης	Η μεγαλύτερη: 1-258 εκατομμύρια δολάρια	Η μικρότερη: 93.000 δολάρια	Μεσαία: 250.000 δολάρια
Συχνότητα εμφάνισης	Ελάχιστη: 7,9 %	Μέγιστη: 92,7 %	Μεσαία: 30%
Κίνητρο	Τιμή μετοχής, Bonus απόδοσης	Προσωπικά οφέλη	Ανταγωνισμός
Κεφάλαια	Εμπλέκονται	Σπανίως	Εξαρτάται
Επωφελούμενοι	Η εταιρία και ο θύτης	Θύτης εις βάρος της εταιρίας	Θύτης
Μέγεθος εταιρίας	Μεγάλη	Μικρή	Εξαρτάται

3.3. Αναλυτική προσέγγιση των κατηγοριών απάτης.

Σε αυτό το σημείο θα παρουσιάσουμε αναλυτικότερα τις τρεις κύριες κατηγορίες απάτης που έχουμε θέσει στην αρχή του κεφαλαίου αλλά και κάποιες από τις κυριότερες υποκατηγορίες. Η σκοπιμότητα της περαιτέρω ανάλυσής μας είναι η καλύτερη κατανόηση των κόκκινων σημαιών « Red flags», δηλαδή τα σημάδια κινδύνου που εκπέμπουν οι περιπτώσεις απάτης, αλλά και τις συγκεκριμένες μεθόδους διάγνωσης τους που θα αναλύσουμε στο παρακάτω κεφάλαιο.

3.3.1. Παραποίηση δηλωθέντων στοιχείων.

Η παραπάνω κατηγορία χωρίζεται σε χρηματοοικονομικές περιπτώσεις και σε αυτές που δεν έχουν να κάνουν με οικονομικά στοιχεία. Λόγω το ότι η τελευταία υποκατηγορία είναι πιο αόριστη και δεν μπορούμε να

προχωρήσουμε σε σαφή ανάλυση θα ασχοληθούμε μόνο με τις περιπτώσεις παραποίησης των χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Για τη συγκεκριμένη κατηγορία δίνεται σαφής οδηγία από το «SAS 99- Consideration of Fraud in a Financial Statements Audit». Με απλά λόγια η παραπάνω οδηγία συνιστά στους χρηματοοικονομικούς ελεγκτές να εξετάζουν τα στοιχεία που παρουσιάζει ένας οργανισμός έχοντας πάντα υπόψη πως μπορεί αυτά που αναφέρονται να είναι παραποιημένα, δηλαδή αποτέλεσμα απάτης. Σε αυτή τη κατηγορία θα αναφέρουμε τέσσερα είδη από τις κυριότερες περιπτώσεις που υπάγονται σε αυτή.

- **Αναχρονισμός γεγονότων.**

Πολλές εταιρίες χρησιμοποιούν το χρόνο και την καταγραφή ημερολογιακά των λογιστικών γεγονότων με τέτοιο τρόπο ώστε να αυξάνουν πλασματικά τα κέρδη τους ή τουλάχιστον την αποτύπωση τους στα βιβλία τους.

Παράδειγμα αποτελεί για άλλη μια φορά η «ENRON» η οποία παρουσίαζε ως κέρδη σε κάθε έτος, χωρίς φυσικά να αναχρονίζει, τις απολαβές που είχε συμφωνήσει σε μακροπρόθεσμα συμφωνίες συμμετοχών, ομολόγων και δικαιωμάτων. Αναχρονισμό γεγονότων χρησιμοποιούν κατά κόρον και οι εμπορικές εταιρίες οι οποίες θέλοντας να μειώσουν τα αποθέματα τους, τα οποία είναι υπεύθυνα για την αδυναμία ρευστότητας η και ακόμα για ζημιά αν θεωρηθούν ξεπερασμένα και εκτός εποχής, παρουσιάζουν πλασματικές πωλήσεις σε μεταπωλητές τους γνωρίζοντας πως θα τα ξαναπάρουν στην κατοχή τους με τη μορφή επιστροφών.

- **Πλασματική παρουσίαση κερδών.**

Είναι η πιο συνήθης περίπτωση απάτης που διαπράττουν οι εταιρίες όταν βρίσκονται σε απόγνωση. Μιλάμε για απόγνωση διότι είναι η πιο εύκολη να εντοπιστεί από έμπειρους ελεγκτές. Συνήθως παρουσιάζουν πλαστές πωλήσεις σε ανύπαρκτους πελάτες η ακόμα και σε πραγματικούς, προσπαθώντας έτσι ψευδώς να καλύψουν τα σταθερά λειτουργικά κόστη τα οποία συνήθως υπερβαίνουν κατά πολύ τα πραγματικά καθαρά κέρδη.

- **Απόκρυψη υποχρεώσεων προς τρίτους.**

Είναι ακριβώς η αντίθετη περίπτωση με την προηγούμενη που εξετάσαμε αν και αυτή πρέπει να παραδεχτούμε πως εντοπίζεται πιο

δύσκολα. Η πιο συνηθισμένες τακτικές είναι δύο. Η πρώτη έχει να κάνει με την μεταφορά της υποχρέωσης στο επόμενο λογιστικό έτος μειώνοντας έτσι τα συνολικά έξοδα της εταιρίας. Η δεύτερη τακτική που είναι πιο δύσκολα αναγνώσιμη στα βιβλία μιας εταιρίας είναι η μεταφορά της υποχρέωσης σε κάποια άλλη θυγατρική. Αν συλλογιστούμε ότι πολλές φορές οι εταιρίες αλλάζουν την ελεγκτική εταιρία με την οποία συνεργάζονται μπορούμε να κατανοήσουμε πόσο δύσκολο είναι να ανακαλυφθεί μια τέτοια μεταβίβαση υποχρέωσης πόσο μάλλον όταν η θυγατρική βρίσκεται όπως συνηθίζεται σε άλλη ήπειρο η οποία είναι και κατά πολύ πίσω στην θεωρία των εσωτερικών – εξωτερικών ελέγχων.

- **Αντικανονική αξιολόγηση κεφαλαίων.**

Είναι η γενικότερη περίπτωση αφού περιλαμβάνει και τις προηγούμενες τρεις περιπτώσεις. Με πιο απλά λόγια οι έμπειροι λογιστές των εταιριών παραποιούν τους λογαριασμούς είτε αυτοί είναι παθητικοί είτε ενεργητικοί. Προσπαθούν να αυξήσουν πλασματικά οποιοδήποτε λογαριασμό αυξάνει τη καθαρή θέση της εταιρίας και αντίστοιχα να μειώσουν τους αντίθετους. Πολλές φορές προσπαθούν να κάνουν αποτίμηση με δική τους θεωρία που φυσικά τους συμφέρει. Τρανό παράδειγμα αποτελεί η «WorldCom» η οποία αντί να παρουσιάσει ως έξοδο τη μίσθωση των γραμμών επικοινωνίας από το κράτος κατάφερε να πείσει εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές πως αυτές αποτελούν για την εταιρία κεφάλαιο το οποίο πρέπει να αξιολογηθεί υπέρ της.

Συνοψίζοντας την κατηγορία αυτή θα πρέπει να σημειώσουμε πως στη σύγχρονη πραγματικότητα οι εταιρίες και γενικότερα οι οργανισμοί έχουν μετατρέψει σε επιστήμη τα συγκεκριμένα είδη απάτης και συνεπώς έχουν δυσκολέψει το έργο των ελεγκτών. Είχαμε αναφέρει πως συνήθως οι χρηματοοικονομικοί ελεγκτές είναι αυτοί που ανακαλύπτουν απάτες αυτής της κατηγορίας όμως σήμερα μάλλον αυτή η θεωρία καταργείται. Ο λόγος είναι πως πλέον οι εταιρίες είναι ικανές να συγκαλύπτουν τις όποιες χρηματοοικονομικές απάτες μέσω της συμμόρφωσης τους στα αποδεκτά διεθνή λογιστικά πρότυπα. Έτσι το βάρος αρχίζει να πέφτει στους ελεγκτές απάτης οι οποίοι θα πρέπει να «κοιτούν» πιο μακριά από την απλή συμμόρφωση.

3.3.2 Απάτη που σχετίζεται με τη Διαφθορά.

Τρία είναι τα βασικά είδη απάτης που εμφανίζονται σε αυτή τη κατηγορία. Πρόκειται για τη Σύγκρουση συμφερόντων, Δωροδοκία-Χρηματισμός και τέλος ο Οικονομικός εκβιασμός. Θα προχωρήσουμε σε μια μία μικρή ανάλυση για τα παραπάνω είδη, αν και κατά τη γνώμη μας είναι σχετικά εύκολα να κατανοήσει κάποιος σε τι αναφέρεται το καθένα μόνο από την ονομασία του.

- **Σύγκρουση Συμφερόντων.**

Εμφανίζεται όταν τα συμφέροντα ενός εργαζομένου δεν συμπίπτουν με της εταιρίας γενικότερα ή ακόμα με κάποιου συναδέλφου του. Οι πωλήσεις και οι αγορές είναι αυτές που πάσχουν περισσότερο από τέτοιες απάτες και ο λόγος είναι προφανής. Η βασική διαφορά με τη δωροδοκία είναι πως ο θύτης δεν επιλέγει να παρανομήσει για κάποιο χρηματικό όφελος από τρίτο αλλά αντίθετα ενεργεί για προσωπικά του συμφέροντα.

- **Δωροδοκία- Χρηματισμός.**

Πρόκειται ίσως για την αρχαιότερη απάτη. Η δωροδοκία είχε να κάνει πάντα με τη προσπάθεια επηρεασμού της απόφασης κάποιου. Στο κόσμο των επιχειρήσεων εμφανίζεται πάντα όταν πρόκειται για μία διαδικασία επιλογής κάποιου έναντι άλλου. Η Ελλάδα γενικότερα έχει ιστορικό για περιπτώσεις δωροδοκιών σε διάφορους μειοδοτικούς διαγωνισμούς που εμπλέκονται δημόσιο και ιδιωτικός τομέας.

Στις σημερινές μέρες το θέμα της δωροδοκίας έχει απασχολήσει τη γενικότερη εταιρική πολιτική καθώς έχει μεταλλαχθεί από ένα απλό χρηματισμό σε προσφορές δώρων τα οποία έχουν ως στόχο να επηρεάσουν κάποιο άτομο χωρίς αυτός να έχει πλήρη επίγνωση των πράξεων του.

- **Οικονομικός εκβιασμός.**

Είναι η ακριβώς αντίθετη περίπτωση της δωροδοκίας. Δεν είναι ο εξωτερικός παράγοντας, προμηθευτής ή μεταπωλητής, που προσπαθεί να επηρεάσει με κάποιο «δώρο» τον εκάστοτε εργαζόμενο, αλλά αντίθετα ο εργαζόμενος προσπαθεί να εκβιάσει το χρηματισμό του για να προχωρήσει σε κάποια επιλογή και όχι στην αδικαιολόγητη κατά τα άλλα απόρριψη.

3.3.3 Υπεξαίρεση- Κατάχρηση.

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν όλες οι απάτες που έχουν να κάνουν με την υπεξαίρεση αγαθών από κάποιο υπάλληλο ή για μη σωστή χρήση κάποιων με σκοπό την προσωπική ωφέλεια και τις περισσότερες φορές την ζημία της εταιρίας αντίστοιχα. Για την ευκολία της ανάπτυξης μας θα χωρίσουμε τη μεγάλη αυτή κατηγορία σε δύο, ειδικότερα αυτές που έχουν να κάνουν με ρευστά διαθέσιμα και με αγαθά αντίστοιχα.

1. Ρευστά.

Η υπεξαίρεση χρημάτων είναι η βασικότερη απάτη που συναντάμε σε όλους τους οργανισμούς ανεξαρτήτως μορφής και αποστολής. Χαρακτηριστικό είναι πως σε έρευνα που διενεργήθηκε το 2004 από την «ACFE» βρέθηκε πως σε 471 καταγεγραμμένες απάτες του 2004 στις Η.Π.Α. το 93% αφορούσε υπεξαίρεση χρημάτων από υπαλλήλους. Στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε μερικούς από τους πιο διαδεδομένους τρόπους.

• Κλοπή.

Φυσικά πρόκειται για τον πιο απλό τρόπο. Για να είναι εφικτός όμως θα πρέπει ο υπάλληλος να κατέχει τέτοια θέση εργασίας η οποία να του δίνει την ευκαιρία να έρθει σε επαφή με τα ρευστά διαθέσιμα που έχει η εταιρία, παράδειγμα το λογιστήριο. Η περίπτωση αυτή απάτης είναι πολύ εύκολο να εντοπιστεί. Ο λόγος είναι προφανής γιατί τα χρήματα είναι ήδη εγγεγραμμένα στα λογιστικά βιβλία της εταιρίας με συνέπεια να είναι εύκολη η παρακολούθησή τους. Ψυχολόγοι εξηγούν πως άτομα στρέφονται σε τέτοια προφανής κλοπή όταν είναι σε απόγνωση όπως για ναρκωτικά και παρεμφερείς εξαρτήσεις.

• Πλασματικά έξοδα.

Πρόκειται για απάτη που διενεργείται από υπαλλήλους οι οποίοι έχουν πρόσβαση στα αρχεία πελατών- προμηθευτές της εταιρίας. Δημιουργούν ένα φανταστικό προμηθευτή πρώτων υλών ή άλλων αναλώσιμων. Συνήθως το όνομα που επιλέγουν είναι παρόμοιο με κάποιο πραγματικό και νόμιμο προμηθευτή. Στη συνέχεια δηλώνει ως διεύθυνση μία ταχυδρομική θυρίδα η οποία έχει ανώνυμο ιδιοκτήτη. Το τελευταίο που έχει απομείνει είναι η ένταξη του φανταστικού πελάτη στη λίστα των μόνιμων προμηθευτών. Η συνέχεια είναι απλή και αναμενόμενη, κάθε μήνα στο όνομα του προμηθευτή εκδίδεται

μία επιταγή για πληρωμή που φυσικά όμως δεν έχει καμία πραγματική βάση. Τα χρήματα καταλήγουν στον υπάλληλο και είναι δύσκολο να εντοπιστεί η απάτη καθώς η πορεία των χρημάτων έχει νομιμοφανή πορεία και δεν παρουσιάζουν κάποια ανωμαλία στα βιβλία της εταιρίας.

- **Πλασματική μισθοδοσία.**

Είναι παρόμοια μέθοδος με την προηγούμενη μόνο που στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν πρόκειται για προμηθευτές αλλά για φανταστικούς υπαλλήλους. Στη λίστα των εργαζομένων προστίθενται από υπάλληλους που έχουν πάντα πρόσβαση, εργαζόμενοι που φυσικά δεν υφίστανται. Μπορεί τα χρήματα να μην δείχνουν πολλά αλλά αν αναλογιστούμε πως συνήθως ο αριθμός που προστίθεται είναι αρκετά μεγάλος και δεν διακρίνεται διότι μιλάμε για μεγάλες εταιρίες, τότε το ποσό που προκύπτει είναι αρκετά μεγάλο. Επίσης τα άτομα που σχεδιάζουν τη συγκεκριμένη απάτη αυξάνουν το μισθό των φανταστικών εργαζομένων με υπερωρίες, επιδόματα υπερεργασίας και συναφή επιδόματα.

- **Παράνομη έκδοση επιταγών.**

Για να είναι εφικτές οι δύο προαναφερθείσες απάτες θα πρέπει να συμβεί και μία αναγκαία απάτη, που είναι η παράνομη έκδοση των αντίστοιχων επιταγών που θα καλύψουν τις οικονομικές απαιτήσεις είτε των πλασματικών εξόδων είτε των αμοιβών πλασματικών υπαλλήλων.

Εκτός από τον προφανή τρόπο που είναι η έκδοση επιταγών από κάποιο στέλεχος που έχει τη δικαιοδοσία, τα άτομα που διαπράττουν την απάτη έχουν εφεύρει και άλλους πανέξυπνους κατά τα άλλα τρόπους. Ο πιο διαδεδομένος τρόπος είναι η έκδοση επιταγών στο όνομα πραγματικού πελάτη ή υπαλλήλου, έχοντας προνοήσει όμως να δώσουν δικαίωμα είσπραξης από τρίτο πρόσωπο ώστε να μπορούν να την εισπράξουν χωρίς να γίνουν αντιληπτοί. Η εταιρία δεν μπορεί να αντιληφθεί την απάτη που διαδραματίζεται εύκολα γιατί συνήθως το όνομα που χρησιμοποιείται είναι κάποιου παλιού συνεργάτη ή εργαζομένου, ο οποίος όπως εξηγήσαμε έχει επανεισαχθεί στο σύστημα σαν πληρωτέα υποχρέωση, και έτσι δεν παρουσιάζεται μια σημαντική ανωμαλία στα βιβλία. Επίσης τις πιο πολλές φορές τα άτομα που παρανομούν εκμεταλλεύονται την εμπιστοσύνη των ανωτέρων τους και προσκομίζουν για υπογραφή τις επιταγές αυτές μαζί με

πολλές άλλες που φυσικά είναι απολύτως νόμιμες με αποτέλεσμα να μην δίνεται η απαραίτητη προσοχή και έλεγχος.

- **Μη καταγραφή εσόδων (Skimming).**

Είναι μία πολλή απλή απάτη η οποία όμως δεν είναι καθόλου εύκολο να διαγνωστεί. Για να μπορεί να παρόλα αυτά να λάβει χώρα θα πρέπει η επιχείρηση να παρέχει προϊόντα ή υπηρεσίες που δύσκολα παρακολουθούνται σαν αποθέματα και η κίνηση τους. Θύματα είναι κατά κόρον επιχειρήσεις όπως εστιατόρια και μπαρ που δεν είναι εύκολη η παρακολούθηση των αποθεμάτων και η κατανομή τους σε παρεχόμενες μερίδες. Συγκεκριμένα οι υπάλληλοι δεν δηλώνουν έσοδα, τα οποία φυσικά οικειοποιούνται, και καθώς δεν έχουν καταγραφεί καν στα έσοδα της εταιρίας δύσκολα εντοπίζονται σαν έλλειμμα ώστε να προκαλέσουν τη διενέργεια σχετικού ελέγχου. Συμπληρωματικά για να είναι βέβαιοι πως δεν υπάρχει πιθανότητα να εντοπιστούν οι θύτες έξυπνα καλύπτουν τη διαφορά που δημιουργείται με ασήμαντες υπερκοστολογήσεις των υπόλοιπων πελατών σε βαθμό τέτοιο που να μην προκαλούν αντιδράσεις αλλά και παράλληλα να πετυχαίνουν το στόχο τους. Θύματα έχουν πέσει και άλλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε άλλο χώρο όπως τα πρατήρια καυσίμων αλλά ο βαθμός είναι σαφώς πολύ μικρότερος.

- **Υπεξαίρεση εισπρακτέων (Lapping balloon effect).**

Είναι μία συνηθισμένη απάτη που όμως έχει ως σίγουρη κατάληξη τον εντοπισμό της. Ο τρόπος είναι απλός, ο υπάλληλος καταχράται την είσπραξη από ένα πελάτη Α και για να καλύψει το έλλειμμα χρησιμοποιεί την είσπραξη από το πελάτη Β. Αυτή η κίνηση- πρακτική συνεχίζεται συνεχώς αλλά για σύντομο σχετικό χρονικό διάστημα. Ο λόγος είναι η διόγκωση των ελλειμμάτων που δημιουργούνται ως συνέπεια της υπεξαίρεσης και της αντίστοιχης κάλυψης. Στη διεθνή βιβλιογραφία το φαινόμενο αυτό ονομάζεται «Balloon effect».

2. Αγαθά.

Αν και τα φαινόμενα που αφορούν αγαθά είναι σαφώς πολύ λιγότερα σε αριθμό σε σχέση με αυτά των ρευστών, η έρευνα της «ACFE» το 2004 έδειξε ότι η ο μέσος όρος ζημιάς για τις επιχειρήσεις είναι σχεδόν ίδιος. Ειδικότερα για αγαθά είναι 98.000 δολάρια ενώ για ρευστά 102.000

αντίστοιχα. Στη υποκατηγορία των αγαθών οι περιπτώσεις είναι μόνο δύο ουσιαστικά είτε κατάχρηση είτε απλή κλοπή.

- **Κατάχρηση.**

Με τον όρο κατάχρηση εννοούμε τη χρήση των μηχανημάτων και άλλων περιουσιακών στοιχείων με σκοπό την προσωπική ωφέλεια του θύτη. Είναι πολλές οι φορές που άτομα χρησιμοποιούν, χρήσιμα για την ίδια εταιρία στοιχεία, σε προσωπικές τους δραστηριότητες που φυσικά απέκτησαν λόγω της αρμοδιότητας τους. Σαν περιουσιακό στοιχείο φυσικά θεωρούμε στη σύγχρονη εποχή και οποιαδήποτε πληροφορία η οποία συνήθως επιφέρει πολλά περισσότερα κέρδη από οποιοδήποτε υλικό πάγιο αλλά και την φήμη και τεχνογνωσία που αποκτά κάποιος από την θέση εργασίας.

- **Κλοπή.**

Πρόκειται για μία πολλή απλή απάτη η οποία αξίζει περισσότερο σχολιασμό όταν το άτομο που την επιχειρεί έχει και τη δυνατότητα να διαγράψει το αντίστοιχο στοιχείο από τα βιβλία της εταιρίας, συνήθως ως καταστροφή ή απώλεια.

3.4. Βιβλιογραφία Κεφαλαίου.

- ✚ ACFE, 2004 Report to the Nation
- ✚ KPMG, Fraud Survey
- ✚ Wells, Joe. Occupational Fraud and Abuse

Κεφάλαιο 4- Ενδείξεις – RED FLAGS απάτης.

4.1. Εισαγωγικά.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύσαμε τους λόγους που κάποιος οδηγεί στην απάτη. Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναλύσαμε εκτενέστερα τις κατηγορίες απάτης αλλά και συγκεκριμένα τις πιο διαδεδομένες σύμφωνα πάντα με την συχνότητα εμφάνισής τους. Σε αυτό το κεφάλαιο θα προχωρήσουμε στο τρόπο διάγνωσης και ανακάλυψης της απάτης μέσα σε ένα οποιοδήποτε οργανισμό.

Για να είναι εφικτή η ανακάλυψη της παρανομίας θα πρέπει οι εκάστοτε ελεγκτές να είναι ικανοί να αντιληφθούν τις ενδείξεις (**Red Flags**). Φυσικά για να αποκτήσει κάποιος αυτή τη δυνατότητα θα πρέπει να κατανοήσει πλήρως τον τρόπο με τον οποίο προετοιμάζεται, εκτελείται μία απάτη και φυσικά τις συνέπειες που έχει. Έτσι θα είναι σε θέση να υποψιαστεί τις ενδείξεις που προκύπτουν και να τις συνδέσει με το συγκεκριμένο είδος. Το μόνο που μένει είναι να καταφέρει να αποδείξει την ενοχή των εμπλεκομένων και έτσι να τον προωθήσει στην διοίκηση αλλά και πολλές φορές στις δημόσιες αρχές.

Την μέθοδο των ενδείξεων -**Red Flags** την έχουν υιοθετήσει όλοι οι διεθνής αναγνωρισμένοι οργανισμοί, χαρακτηριστικό είναι η σαφής αναφορά που γίνεται στη πράξη «SOX 2002», στο «SAS 99» αλλά και στην υπόλοιπη διεθνή βιβλιογραφία. Συμπληρωματικά η πρακτική των **Red Flags** προτείνεται από τους τρεις βασικότερους επαγγελματικούς οργανισμούς των Η.Π.Α., συγκεκριμένα από την « AICPA», την «IIA» και τέλος από την « ISACA- Information System Audit and Control Association» που ειδικεύεται σε απάτες που γίνονται με την βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή, περιπτώσεις που θα εξετάσουμε σε παρακάτω κεφάλαιο.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε αναλυτικά στα είδη απάτης, στις ενδείξεις που ανακύπτουν χάρη σε αυτές, αλλά και σε συγκεκριμένες μεθόδους διάγνωσης περιπτώσεων απάτης.

4.2. Γενικές ενδείξεις (Common Red Flags).

Οι γενικές ενδείξεις οι οποίες μπορούν να βοηθήσουν στη ανάγνωση απάτης, προκύπτουν από το τρίγωνο απάτης που σχολιάσαμε στο πρώτο κεφάλαιο. Είναι σχεδόν κοινές για όλες τις κατηγορίες απάτης όπως θα παρατηρήσουμε παρακάτω.

4.2.1. Υπεξαίρεση-Κατάχρηση.

Αυτή η κατηγορία είναι προφανές πως σχετίζεται και ευθύνεται σε συμπεριφορές υπαλλήλων. Τις περισσότερες φορές αν όχι όλες η εταιρία γενικότερα ζημιώνεται και επωφελείται ο υπάλληλος ατομικά ή ομάδα υπαλλήλων. Σύμφωνα με τους «Lux» και «Fitiani» οι γενικές ενδείξεις- Red flags αυτής της κατηγορίας περιλαμβάνουν.

- Αλλαγές στη συμπεριφορά.
- Νευρική συμπεριφορά.
- Αλλαγή στην επίδοση εργασίας, προς το χειρότερο.
- Προβλήματα επικοινωνίας με συναδέλφους.
- Μόνιμος εκνευρισμός.
- Ευθυνοφοβία.
- Αλλαγή τρόπου ζωής σε βαθμό που προκαλεί ενδιαφέρον.
- Άρνηση μετάθεσης σε άλλη θέση εργασίας.
- Άρνηση ακόμα και προαγωγής.
- Μεγάλο διάστημα χωρίς διακοπές, ειδικά όταν έχει να κάνει με υπεξαίρεση πληρωμών από πελάτες ή πλαστών ή πλαστής μισθοδοσίας.
- Επίμονη διατύπωση παραπόνων για τον τρόπο συμπεριφοράς των προϊσταμένων απέναντι του.

Από όλες αυτές τις γενικές ενδείξεις- Red flags, αυτή που ευθύνεται τις περισσότερες φορές για την διάγνωση είναι η αλλαγή του τρόπου ζωής. Αδικοιολόγητη, σύμφωνα πάντα με τις νόμιμες απολαβές του, απόκτηση πολυτελών αντικειμένων όπως αυτοκίνητα, σκάφη, μεγάλα έξοδα όπως ταξίδια είναι συνήθως αυτά που προδίδουν το θύτη και τον οδηγούν στις ποινικές κυρώσεις.

4.2.2. Παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων – στοιχείων.

Στη προκείμενη περίπτωση έχουμε να κάνουμε με απάτη η οποία συνήθως διαπράττεται από τα κορυφαία στελέχη της επιχείρησης και γίνεται υπέρ της ίδιας της εταιρίας. Θύματα είναι οι μέτοχοι αλλά και οι ελεγκτικοί οργανισμοί. Οι γενικές ενδείξεις- Red flags για αυτή τη κατηγορία είναι.

- Λογιστικές ανωμαλίες.
- Αδικοιόγητα μεγάλοι ρυθμοί ανάπτυξης.
- Ασυνήθιστα μεγάλα καθαρά κέρδη.
- Αδυναμία συστημάτων εσωτερικού ελέγχου.
- Επιθετικότητα και αβρότητα στη συμπεριφορά της διοίκησης.

Όπως προείπαμε κέρδος τις περισσότερες φορές έχει η ίδια η εταιρία και αν όχι οι ιδιοκτήτες και το διοικητικό συμβούλιο, τότε ο CEO και το επιτελείο του. Για το λόγο αυτό οι όποιες τυχόν ενδείξεις που θα παρουσιαστούν θα πρέπει να γίνουν αντιληπτές από εξωτερικού και αντικειμενικούς ελεγκτές.

4.3. Γενικοί μέθοδοι διάγνωσης- ανίχνευσης απάτης.

Όπως και με τις ενδείξεις έτσι και με τις μεθόδους διάγνωσης υπάρχουν κάποιες διαδικασίες οι οποίες είναι κοινές για τις περισσότερες κατηγορίες απάτης. Φυσικά ανάλογα με τα χαρακτηριστικά κάθε περίπτωσης διαφοροποιείτε και ο τρόπος αντιμετώπισης αλλά αυτό θα το αναλύσουμε εκτενέστερα στη συνέχεια του παρόντος κεφαλαίου όταν εξετάσουμε ξεχωριστά τις συνηθέστερες περιπτώσεις απάτης. Προς το παρόν θα ασχοληθούμε με τις προτιμώμενες στη διεθνή βιβλιογραφία γενικές μεθόδους, οι οποίοι είναι συγκεκριμένα,

- Συστηματικός εσωτερικός έλεγχος ο οποίος έχει ενσωματώσει αποτελεσματικά προληπτικά μέτρα εναντίον της απάτης.
- Χρηματοοικονομικός έλεγχος σύμφωνα με το «SAS No 99».
- Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του «SOX 404» που αναδεικνύουν τις αδυναμίες του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

- Ενδελεχής ανάλυση όλων των οικονομικών αποτελεσμάτων, σύγκριση τους με τον υπόλοιπο κλάδο και διασταύρωση τους με αντικειμενικά δεδομένα της αγοράς.
- «Ratio analysis» των αποτελεσμάτων με τα υπόλοιπα λογιστικά στοιχεία της εταιρίας. Με πιο απλά λόγια ανάλυση χρηματοοικονομικών δεικτών.
- Αιφνιδιαστικοί και εκτός προγράμματος έλεγχοι.
- Εφαρμογή συστήματος κυτίου ανώνυμων παραπόνων, καταγγελιών και υποψιών.
- Διατήρηση αρχείου δεδομένων και εφαρμογή ειδικών λογισμικών «CAAT'», προγράμματα για τα οποία θα αναφερθούμε ειδικότερα σε προσεχές κεφάλαιο.

Πριν κλείσουμε την ενότητα αυτή για τις γενικές μεθόδους διάγνωση και πρόληψης της απάτης θα αναφερθούμε σε κάποιες ναι μεν γενικές μεθόδους αλλά παρόλα αυτά ειδικεύονται στις δύο μεγάλες κατηγορίες.

4.3.1. Παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων – στοιχείων.

Σαν πηγή χρησιμοποιούμε κατά κύριο λόγο το «SAS No 99» και ενστερνιζόμαστε τη λογική του διαχωρισμού αυτής της μεγάλης κατηγορίας σε έξι κύριες υποκατηγορίες. Ειδικότερα σαν μεθόδους έχουμε,

- Σύσταση επιτροπής ελέγχου η οποία ακολουθεί και προσαρμόζεται στις απαιτήσεις του «SOX» και έχει ενσωματώσει την θεωρία του προληπτικού ελέγχου για απάτη.
- Εξωτερικοί ελεγκτές οι οποίοι κάνουν συμπληρωματικούς ελέγχους, ειδικά στις κινήσεις των γνωστοποιημένων αλλά και μη λογαριασμών των ανώτατων στελεχών.
- Εξωτερικοί ελεγκτές οι οποίοι ελέγχουν με διακριτικά κάθε νέα συνεργασία.
- Ratio ανάλυση των τάσεων που επικρατούν τα τελευταία έτη.
- Εισαγωγή συστήματος και οριζοντίου ελέγχου εκτός από κατακόρυφου, με στόχο την αποφυγή του απυρόβλητου στις μεγάλες βαθμίδες.

4.3.2. Υπεξαίρεση- Κατάχρηση.

- Αποστολή της λίστας όλων των εκδιδόμενων επιταγών για επανεξέταση από τρίτο και ανεξάρτητο άτομο. Επίσης το ίδιο άτομο θα είναι υπεύθυνο να παρακολουθεί οποιοσδήποτε ύποπτες ακυρώσεις επιταγών ή επιταγές οι οποίες επεστράφησαν.
- Εναλλαγές των ατόμων που καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας με υψηλή επικινδυνότητα.
- Εξέταση όλων των συναλλαγών και διατήρηση αρχείου των επικείμενων συναλλαγών ανά υπάλληλο, μεταπωλητή, προμηθευτή και τέλος πελάτη.
- Περιοδικός έλεγχος των κυκλοφορούντων στοιχείων και επαλήθευση τους σύμφωνα με τις καταχωρημένες συναλλαγές.

4.4. Διαγνωστικό μοντέλο απάτης.

Κατά τη διάρκεια ενός ελέγχου εξωτερικού ή εσωτερικού οι ελεγκτές συναντούν συχνά αν όχι πάντα ανωμαλίες στα λογιστικά βιβλία ενός οργανισμού. Η ανωμαλία για να αποσαφηνίσουμε τον όρο έχει να κάνει τις περισσότερες φορές με εγγραφές που δεν είναι σύμφωνα με τα διεθνώς αποδεκτά λογιστικά πρότυπα ή για παραλείψεις των σχετικών εγγραφών των κινήσεων που πραγματοποιήθηκαν στο τρέχον έτος. Η κρίση του ελεγκτή είναι αυτή που θα καθορίσει αν η παραπάνω αναφερόμενες ανωμαλίες, έγιναν εξαιτίας ανθρώπινου λάθους και συνεπώς χωρίς πρόθεση, ή αντίστοιχα αν οι παραλήψεις είναι αποτέλεσμα απάτης.

Το μοντέλο βασίζεται ακριβώς σε αυτές τις ενδείξεις. Στόχος είναι η καταγραφή όλων των ανωμαλιών από τους ελεγκτές, η συνάθροιση και η ταξινόμηση τους στο τέλος του ελέγχου. Με την συνάθροιση και την ταξινόμηση όλων των ενδείξεων είναι εφικτό πια να γίνει προσπάθεια σύνδεσης όλων των ανωμαλιών και των παραποιήσεων. Με την σύνδεση μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα για το αν πρόκειται για απάτη ή όχι. Είναι λογικό πως με τις πράξεις απομονωμένες δεν είναι εύκολο να καταλογίσουμε ευθύνες αν φυσικά αυτές υπάρχουν. Με την σύνθετη ανάλυση όμως όλων των γεγονότων καθώς και της συμπεριφοράς των υπαλλήλων μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την αντίστροφη πορεία της απάτης και να

καταλήξουμε σε αυτούς που επωφελούνται, άρα και τους πραγματικούς ενόχους.

Στην ανάλυση μας ακολουθεί η ακριβής ανάλυση του συναθροιστικού μοντέλου που υιοθετούμε και χρησιμοποιείτε κατά κόρον στη διεθνή βιβλιογραφία.

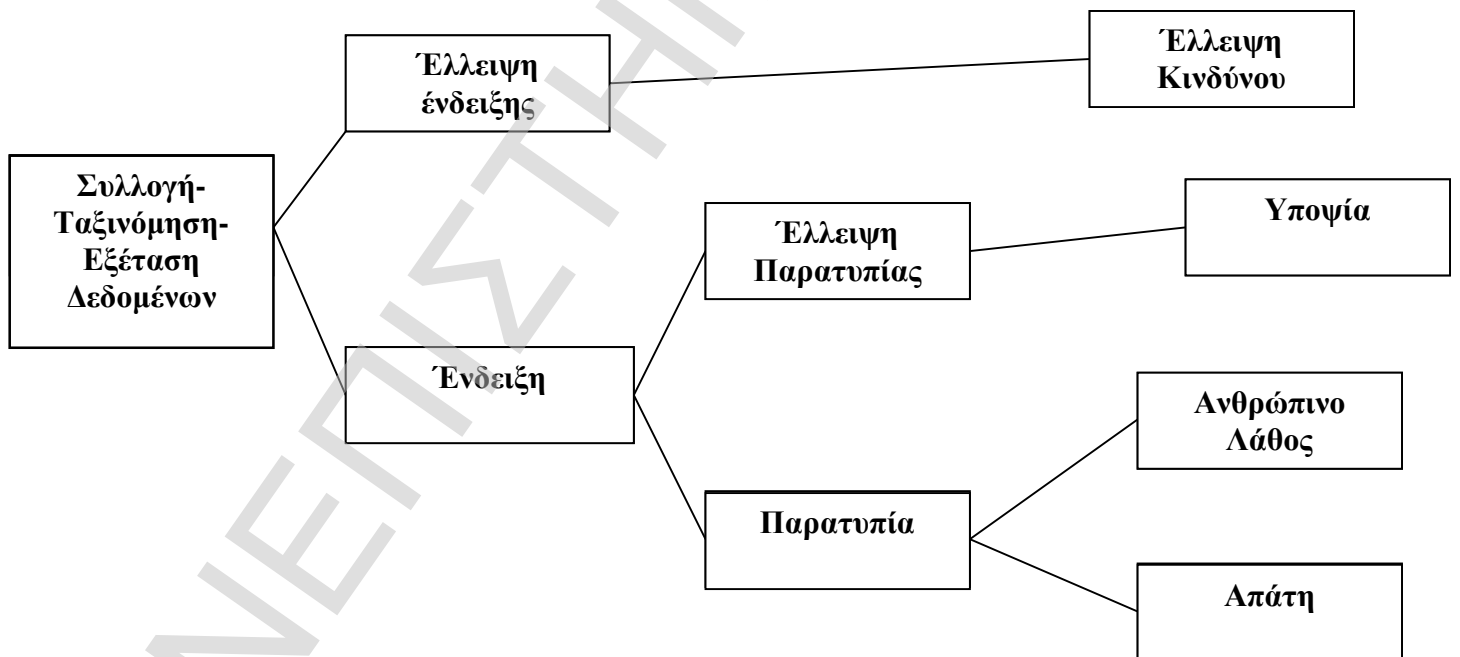
4.4.1 Μοντέλο συνάθροισης και ταξινόμησης- Aggregating and Classifying Model.

Για να είναι αποτελεσματικός ο έλεγχος και συνεπώς επιτυχής η οποιαδήποτε διάγνωση θα πρέπει να ακολουθείτε συστηματική μέθοδος προσέγγισης των καταγεγραμμένων περιστατικών. Με πιο απλά λόγια θα πρέπει να γίνεται παράλληλα με την ταξινόμηση των ευρισκομένων ανωμαλιών και η απαραίτητη ανάλυση κινδύνου. Δηλαδή θα πρέπει να τεθούν κάποια επίπεδα κινδύνου που θα συνδέουν την ανωμαλία με την απάτη που είναι πιθανόν να έχει διαπραχτεί. Τα επίπεδα δεν είναι κοινά αλλά εξαρτώνται από τις πολιτικές και τις μεθόδους που έχει υιοθετήσει και εφαρμόζει η εκάστοτε εταιρία- οργανισμός που υπόκειται σε έλεγχο. Όπως αρχίζει να γίνεται κατανοητό κάθε συνδεδεμένη σειρά παραπονήσεων που κατηγοριοποιείται περνά κάποια στάδια ελέγχου που εξαρτώνται από το κατά πόσο συνδέονται με συγκεκριμένη περίπτωση απάτης αλλά και με το επίπεδο κινδύνου που αξιολογείται. Για την καλύτερη κατανόηση του μοντέλου θα χρησιμοποιήσουμε συγκεκριμένα παραδείγματα.

Ας υποθέσουμε πως κατά τον έλεγχο βρέθηκε κάποια επαναλαμβανόμενη εγγραφή πληρωμής προμηθευτή που όμως δεν χρησιμοποιεί την φυσική του διεύθυνση ως έδρα πληρωμής αλλά αντίθετα κάποια ταχυδρομική θυρίδα. Η πολιτική αυτή είναι συνήθης αλλά λόγω της επανάληψης δημιουργεί ένδειξη επιπέδου ένα. Το επίπεδο ένα είναι απλά μία υποψία που πρέπει να διασταυρωθεί και με άλλα στοιχεία ώστε να ανέβει επίπεδο κινδύνου ή αντίθετα να παραμείνει υποψία για την οποία δεν μπορούμε να καταλογίσουμε απάτη. Στη συνέχεια του υποθετικού σεναρίου μας παρατηρείται πως υπάρχει μεγάλη δυσκολία να συνδεθούν οι πληρωμές του συγκεκριμένου προμηθευτή με κάποιες αγορές ή προσφερόμενες υπηρεσίες προς τον οργανισμό. Είναι επόμενο πως άμεσα η ένδειξη περικλείεται στο επίπεδο κινδύνου δύο και παύει να είναι υποψία αλλά,

παρατυπία. Ο έλεγχος όμως δεν έχει ολοκληρωθεί καθώς έχουμε καταφέρει μόνο να διαγνώσουμε την παρατυπία και όχι να την συνδέσουμε με φυσικά πρόσωπα ώστε να καταλογίσουμε απάτη που αποτελεί και το τελευταίο επίπεδο κινδύνου- επίπεδο τρία. Απάτη θα θεωρηθεί όταν μπορέσουμε να συνδυάσουμε την εγγεγραμμένη παρατυπία με το φυσικό πρόσωπο που είναι υπεύθυνο με την εγγραφή. Μία ανεξήγητη οικονομική ευρωστία κάποιου υπαλλήλου, μία μη φυσιολογική συμπεριφορά είναι ενδείξεις οι οποίες με παρόμοια μέθοδο μπορούν να ταξινομηθούν- αναλυθούν και έτσι να καταλήξουμε σε πιθανή σύνδεση παρατυπίας και προσώπου που είναι και ο καταλογισμός απάτης. Πριν ολοκληρώσουμε το παράδειγμά μας θα πρέπει να αναφέρουμε πως η μετάβαση σε παραπάνω επίπεδο κινδύνου δεν είναι απαραίτητο να ακολουθεί την προαναφερθείσα πορεία και μέθοδο, για παράδειγμα αν παρουσιαστούν παρατυπίες σε κάποιο πελάτη πάνω από το μέσο όρο των υπολοίπων ακόμα και να δεν έχουν συνδυαστεί με άλλες εγγραφές λόγω του πλήθους μπορεί να ανέβει επίπεδο κινδύνου. Κλείνοντας την παρουσίαση της μεθόδου παραθέτουμε παρακάτω σχηματικά την πορεία με στόχο την καλύτερη κατανόηση του.

Διάγραμμα 4.1

4.4.2. Κριτική της μεθόδου επιπέδων κινδύνου.

Όπως αναλύσαμε παραπάνω μετά την καταγραφή όλων των ανωμαλιών που προκύπτουν μετά τον έλεγχο κατηγοριοποιούμε τις ενδείξεις ανάλογα με το επίπεδο κινδύνου που κατέχουν. Η εμπειρία όμως μας έχει δείξει πως δεν είναι αρκετό μόνο να βασιζόμαστε σε αυτήν την ανάλυση.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι περιπτώσεις της «ENRON» και της «WorldCom» οι οποίες σύμφωνα με τα παραπάνω κριτήρια θα ευρίσκονται στην κατηγορία στην οποία δεν υπάρχουν καν ενδείξεις. Ο λόγος ήταν η πολύ καλή προσαρμογή των λογιστικών εγγραφών στις απαιτήσεις των προτύπων με τη βοήθεια φυσικά και της εντεταλμένης εταιρίας ελέγχου. Συνεπώς για να υφίσταται χρήση του παραπάνω μοντέλου θα πρέπει ο εξωτερικός έλεγχος να εγγυάται ότι δεν γίνεται και παραποίηση των εγγραφών αλλά αντίθετα τα αρχεία του οργανισμού αντιπροσωπεύουν την πραγματική εικόνα.

Ένα ακόμα σημείο που πρέπει να σχολιαστεί είναι το επίπεδο υψηλού κινδύνου το οποίο όμως το καταλογίζει σε ανθρώπινο λάθος και δεν μπορεί να το συνδέσει σαν απάτη. Εδώ παρατηρείται σαφής αδυναμία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου του οργανισμού. Οι παρατυπίες δεν θα έπρεπε καν να μπορούν να υπάρξουν καθώς θα έπρεπε να είχαν εντοπιστεί πολύ πριν από τους εσωτερικούς ελεγκτές. Για την αδυναμία των εσωτερικών ελέγχων γίνεται σαφής αναφορά στο τμήμα 404 του «SOX». Τέλος συμπερασματικά αναφέρουμε πως κατά τη γνώμη μας θα πρέπει ο εσωτερικός έλεγχος και τα συμπληρωματικά του εργαλεία να λειτουργούν αποτρεπτικά ως προς τις περιπτώσεις απάτης και όχι απλά διαγνωστικά, καθώς έτσι το φαινόμενο λύνεται παροδικά και όχι αποτελεσματικά.

4.5. Βιβλιογραφία Κεφαλαίου.

- ✚ Joseph Wells, « Sherlock Holmes CPA Part I», Journal of Accountancy 2003.
- ✚ Allen G. Lux « Fighting Internal Crime Before it Happens», Information System Control Journal 2003.

Κεφάλαιο 5- Χρήση Λογισμικών (CAATs) στο Έλεγχο Απάτης.

5.1. Εισαγωγικά.

Η χρήση του υπολογιστή τις περισσότερες φορές κρίνεται απαραίτητη στη διαδικασία ελέγχου. Είναι ευνόητο πως η ευελιξία που προσφέρει μία βάση δεδομένων, στις προς εξέταση κινήσεις λογαριασμών και εγγραφές συναλλαγών, είναι πια απαραίτητη για να είναι εφικτός ο έλεγχος σε έναν οργανισμό. Απλά για να φανταστούμε μόνο τη δυσκολία την οποία υπερβαίνεται με τη χρήση λογισμικών, ας υποθέσουμε πως θέλουμε να εξετάσουμε μία «ύποπτη» συναλλαγή που επαναλαμβάνεται στο τέλος κάθε έτους για τελευταία δέκα χρόνια. Με τη βοήθεια του υπολογιστή και το κατάλληλο πρόγραμμα αυτή η εξέταση θα διαρκέσει λίγα λεπτά ενώ αντίθετα αν έπρεπε να κοιτάξουμε όλα τα λογιστικά βιβλία των τελευταίων δέκα χρόνων καταλαβαίνουμε πόσο χρονοβόρο θα ήταν.

Συμπερασματικά σε αυτή τη σύντομη εισαγωγή μας στο κεφάλαιο οφείλουμε να τονίσουμε πως αν και η χρήση υπολογιστικών προγραμμάτων κρίνεται απαραίτητη στο σχεδιασμό στρατηγικής, για τη πρόβλεψη και διάγνωση περιπτώσεων απάτης, δεν θα πρέπει ποτέ να ξεχάσουμε πως ο υπολογιστής πράττει επακριβώς ότι τον προγραμματίσεις άρα δεν υποκαθιστά τον ανθρώπινο παράγοντα ο οποίος είναι και ο μόνος ικανός να κρίνει και να αποφανθεί για το αν υπάρχει απάτη ή όχι.

5.2. Οφέλη από τη χρήση Ηλεκτρονικού Υπολογιστή (CAATs).

Στην εισαγωγή κάναμε μία μικρή αναφορά στα οφέλη που απολαμβάνουμε με τη χρήση των υπολογιστών. Αν θέλαμε να γίνουμε ακριβής παρόλο αυτά θα πρέπει να επισημάνουμε πως δεν είναι ο υπολογιστής καθ' αυτού η πραγματική βοήθεια. αλλά τα ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα λογισμικού τα οποία στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρονται ως, « Computer Assisted Auditing Techniques- CAATs » .

Ο υπολογιστής είναι αυτός που μπορεί να αποθηκεύσει, να ομαδοποιήσει ανάλογα με τα κριτήρια που εμείς θα θέσουμε και τέλος να προσφέρει άμεση πρόσβαση σε όποια δεδομένα ή πληροφορία εμείς

ζητήσουμε. Σε ένα έλεγχο είναι ζωτικής σημασίας να έχουμε πρόσβαση σε όλες τις συναλλαγές ή κινήσεις θεωρήσουμε ως «ενδείξεις». Το κατάλληλο λογισμικό είναι ικανό να μας παρέχει οποιαδήποτε πληροφορία χρειάζεται να εξετάσουμε καθώς και οτιδήποτε εγγραφή σχετίζεται με αυτήν.

Άλλη μια σημαντική λειτουργία που μας παρέχει το κατάλληλο λογισμικό είναι η επισήμανση «ενδείξεων». Αν καταχωρηθεί κάτι λάθος ή παρουσιαστεί μία παράληψη σε οποιαδήποτε εγγραφή, τότε το πρόγραμμα μας καταδεικνύει το λάθος και έτσι μας βοηθά στη διάγνωση της απάτης αν φυσικά αυτό το λάθος συνδυαστεί και με άλλα γεγονότα. Εκτός όμως από τη διάγνωση είναι ευνόητο πως συνδράμει και στην πρόληψη – αποφυγή της απάτης καθώς ο εσωτερικός έλεγχος γίνεται αυστηρότερος και έτσι αποθαρρύνονται οι πιθανοί μελλοντικοί «απατεώνες».

Ο εσωτερικός έλεγχος εκτός από πιο αυστηρός γίνεται πιο γρήγορος αλλά παράλληλα και πιο ακριβής. Με τη χρήση των λογισμικών που αναφερόμαστε, για παράδειγμα το πρόγραμμα «ACL», η πληροφορία και τα δεδομένα αποκτούν ακόμα μεγαλύτερη αξία. Ο βασικός λόγος είναι η προσβασιμότητα που προσφέρεται αλλά και η ικανότητα να χρησιμοποιηθούν, να εξεταστούν με όποιο τρόπο επιθυμεί και κρίνει ως καλύτερο ο εκάστοτε ελεγκτής. Ο ελεγκτής έχει το πλεονέκτημα να σχεδιάσει κάποια TEST από τα οποία θα περνούν όλα τα υπό εξέταση δεδομένα, μόνο μία φορά στην αρχική εγκατάσταση -προγραμματισμό και στη συνέχεια όλες αυτές οι εξετάσεις να γίνονται αυτόματα από το πρόγραμμα. Τα σύγχρονα προγράμματα παρέχουν πια και αυτόματη προσαρμογή των TEST στην εταιρία, γεγονός που τα κάνει ακόμα πιο εύχρηστα και απαραίτητα στην ελεγκτική διαδικασία.

Κλείνοντας αυτή τη παράγραφο έχουμε συνοψίσει τα έξι κύρια προτερήματα που μας προσφέρει η χρήση των υπολογιστών σε συνάρτηση φυσικά με τα κατάλληλα λογισμικά και τα παραθέτουμε στη συνέχεια.

1. Με τη βοήθεια του υπολογιστή ο ελεγκτής έχει πρόσβαση στο 100% των δεδομένων και τα αρχεία της εταιρίας. Έτσι δεν είναι υποχρεωμένος να κάνει τυχαία δειγματοληψία αλλά αντίθετα μπορεί εύκολα να κάνει ενδελεχή έλεγχο σε όλες τις δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν. Η βοήθεια που προσφέρεται είναι τεράστια καθώς όπως έχουμε αναλύσει σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι

περισσότερες περιπτώσεις απάτης μπορούν να ανακαλυφθούν με τη προσεκτική παρατήρηση και εξέταση των εγγραφών. Συνεπώς αφού όλα τα αρχεία είναι πια σε ηλεκτρονική μορφή, με εύκολη πρόσβαση, ο έλεγχος γίνεται ακόμα πιο συστηματικός και επιτυχής.

2. Η περίοδος εκπαίδευσης ενός ελεγκτή για να είναι σε θέση να χειριστεί τα αναφερόμενα λογισμικά είναι σχετικά σύντομος. Επίσης το κόστος εκπαίδευσης σε σχέση με τα κέρδη που απολαμβάνονται μετέπειτα είναι υποπολλαπλάσια.
3. Τα σύγχρονα λογισμικά όπως, «**ACL**», «**IDEA**», «**PanAudit**» και «**Monarch**», βοηθούν στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων και την αιτιολόγησή τους καθώς είναι προγραμματισμένα να παράγουν τα απαραίτητα και κατάλληλα διαμορφωμένα έγγραφα.
4. Τα CAATs είναι συμβατά να εισάγουν- εξάγουν τα αρχεία τους από άλλα πολυχρησιμοποιημένα προγράμματα, για παράδειγμα **excel-Access**, άρα είναι εύκολα προσαρμόσιμα σε κάθε εταιρία είτε για εγκατάσταση είτε για απλή συνεργασία.
5. Τα CAATs είναι ικανά μόνο αναγνώσουν τα δεδομένα από άλλες βάσεις δεδομένων όπως **excel-Access** αλλά δεν μπορούν να τα τροποποιήσουν απλά να τα επεξεργαστούν. Έτσι εξασφαλίζεται η ασφάλεια των δεδομένων καθώς από τη στιγμή που εισαχθούν δε μπορούν να παραποιηθούν.
6. Τέλος όπως έχουμε ξαναπεί, ο κάθε ελεγκτής μπορεί να προγραμματίσει όποια TEST θέλει να πραγματοποιήσει και αν αυτά αποδειχθούν αποδοτικά μπορεί απλά να προσαρμόζει τα νέα δεδομένα στα υπάρχοντα πλέον TEST χωρίς να σπαταλά επιπλέον χρόνο για να τα σχεδιάζει από την αρχή.

5.3. Ανάγκη χρησιμοποίησης των νέων τεχνολογιών CAATs.

Αναλύοντας τα οφέλη της χρήσης των λογισμικών ελέγχου καταλήξαμε στο συμπέρασμα πως η ανακάλυψη τους, πόσο μάλλον η εφαρμογή τους οφείλεται στις σύγχρονες ανάγκες που διαρκώς ανακύπτουν. Αναφέραμε την χρησιμότητα τις αποθήκευσης δεδομένων και όλων των κινήσεων που πραγματοποιήθηκαν. Με τη σύγχρονη τεχνολογία των μέσων αποθήκευσης καταλαβαίνουμε πόσο πιο βολικό είναι να αποθηκεύεις τεράστια αρχεία σε

ένα προσωπικό υπολογιστή, αρχεία που θα ήταν αδύνατο αλλιώς να αποθηκευτούν σε σελίδες χαρτιού. Σε παλιότερη εποχή ίσως αυτή η χρησιμότητα να μην ήταν αναγκαιότητα, αντίθετα όμως τα σημερινά δεδομένα με το πλήθος των συναλλαγών, τη διεύρυνση των επιχειρήσεων που έχει ως συνέπεια την αύξηση των μεταξύ τους κινήσεων και τέλος η εισαγωγή της ψηφιακής πραγματικότητας κάνει την τήρηση προσπελάσιμου αρχείου απαραίτητο.

Τα προγράμματα «GAS-General Auditing Systems», προσφέρουν την απαραίτητη ασφάλεια στα δεδομένα. Η ασφάλεια είναι πλέον απαραίτητη για την αποφυγή των περιπτώσεως απάτης καθώς όπως έχουμε προαναφέρει η ανακάλυψη αλλά η αποφυγή βασίζεται στην εξέταση των στοιχείων, όταν αυτά όμως ανταποκρίνονται στα αληθή γεγονότα και δεν έχουν αλλοιωθεί από κάποιους τρίτους. Το πλεονέκτημα που προκύπτει από τη χρήση των «GAS» είναι πως από τη στιγμή που τα δεδομένα εισαχθούν στο πρόγραμμα, στη συνέχεια δεν υπάρχει δυνατότητα παραποίησης τους. Ο συνδυασμός των δύο παραπάνω χαρακτηριστικών είναι και αυτός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως είναι πλέον ανάγκη η χρήση «GAS-General Auditing Systems» διότι μεγιστοποιούν την αποδοτικότητα του ελέγχου, καθώς είναι πιο εύκολο να παρατηρηθούν οι οποιεσδήποτε ανωμαλίες. Πριν ολοκληρώσουμε την αιτιολόγηση της ανάγκης χρήσης των αναλόγων προγραμμάτων θα πρέπει να αναφέρουμε πως στη σύγχρονη πραγματικότητα τα παραπάνω λογισμικά είναι η μόνη ουσιαστική προστασία στις νέες μεθόδους απάτης που έχουν να κάνουν με την νέα τεχνολογία και ειδικότερα με τη χρήση υπολογιστών και του διαδικτύου.

Έως τώρα σημειώσαμε την ανάγκη της χρήσης των «GAS-General Auditing Systems», για να είναι σε θέση όμως ο ελεγκτής να κάνει χρήση των προγραμμάτων θα πρέπει να ακολουθήσει τα εξής επτά βήματα:

1. Να θέσει τους στόχους και τις προτεραιότητες του ελέγχου.
2. Να έρθει σε επαφή και με τον κάτοχο των υπό εξέταση δεδομένων αλλά και αντίστοιχα με τον προγραμματιστή του προγράμματος.
3. Να ζητήσει και τυπικά την άδεια πρόσβασης στα δεδομένα της εκάστοτε εταιρίας.
4. Να δημιουργήσει το προσωπικό του αρχείο στο πρόγραμμα που θα περιέχει τα δεδομένα που θα ελεγχθούν.

5. Να εξασφαλίσει την εγκυρότητα των δεδομένων που του δόθηκαν.
6. Να προχωρήσει στη αποκωδικοποίηση των δεδομένων και την μετάφρασή τους σε γεγονότα.
7. Τέλος την ανάλυση του με τη βοήθεια του προγράμματος.

Για όλα τα παραπάνω βήματα τα προγράμματα παρέχουν τα κατάλληλα τεστ με τη βοήθεια μπορείς να συμπεράνεις αν θα πρέπει να προχωρήσεις στο επόμενο βήμα ή όχι. Μερικά από τα τεστ τα παραθέτουμε στη συνέχεια.

- Ø Reasonableness tests: Είναι αυτά που εξετάζουν τη λογική ακολουθία των δεδομένων.
- Ø Completeness tests: Εξετάζει αν έχουν εισαχθεί όλα τα απαραίτητα στοιχεία ή λείπουν κάποια δεδομένα.
- Ø Duplicates- Gaps: Παρατηρούν αν υπάρχουν διπλοεγγραφές ή κάποια κενά αντίστοιχα μεταξύ συνδεδεμένων λογιστικά εγγραφών.
- Ø Classify tests: Εντοπίζει και επισημαίνει αν υπάρχει μη αιτιολογημένη μεγάλη κινητικότητα μεταξύ της εταιρίας και κάποιου προμηθευτή- πελάτη κλπ.
- Ø Stratify tests: Βασίζεται στη γραφική απεικόνιση των κινήσεων και έτσι εντοπίζει οποιαδήποτε τιμή παρεκκλίνει αισθητά.
- Ø Trend tests: Είναι παρόμοια με τα προηγούμενα μόνο που αυτή τη φορά εξετάζουμε κινήσεις οι οποίες παρουσιάζουν μία εποχικότητα.
- Ø Statistical – Regression analysis: Χρησιμοποιούνται κυρίως στο έκτο βήμα δηλαδή στη προσπάθεια καλύτερης κατανόησης των δεδομένων και μετάφρασής τους σε πραγματικά γεγονότα.
- Ø Transaction matching tests: Με πιο απλά λόγια είναι ο συνδυασμός των εγγραφών ανάλογα με τις δηλωμένες συναλλαγές. Αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται κυρίως για τη εύρεση περιπτώσεων απάτης από υπαλλήλους.
- Ø Benford's Law: Βασίζεται στη θεωρία του «Benford» για τη μη τυχαία ακολουθία των αρχικών ψηφίων και με τον τρόπο αυτό μπορούν να εντοπιστούν τυχόν ανωμαλίες.

5.4. Παραδείγματα CAAT's

Αρχικά θα πρέπει να αποσαφηνίσουμε κάτι πολύ βασικό για τα προγράμματα ή αλλιώς λογισμικά στα οποία αναφερόμαστε. Τα «CAATs» αποτελούνται από ένα απλό πρόγραμμα αλλά αντίθετα είναι ένα συνδυασμός πολλών. Αναλυτικότερα αρχικά αποτελούνται από λογιστικά φύλλα στα οποία καταγράφονται οι απαραίτητες εγγραφές που συνοδεύουν τις κινήσεις. Στη συνέχεια προγράμματα που δημιουργούν βάσεις δεδομένων χρησιμοποιούνται με σκοπό την αποθήκευση αλλά και την εύκολη πρόσβαση, χρησιμοποιώντας όποια κριτήρια επιθυμούμε, στις εγγραφές που έχουν γίνει. Έχουμε αναφέρει πως για την καλύτερη κατανόηση των δεδομένων που μας παραθέτουν χρησιμοποιούμε κάποια τεστ τα οποία είναι κυρίως στατιστικά. Συνεπώς για την επιτυχημένη εφαρμογή των CAAT's πρέπει να χρησιμοποιήσουμε κατάλληλα στατιστικά πακέτα τα οποία θα είναι ικανά να μας προσφέρουν όποια ανάλυση εμείς ζητήσουμε. Τέλος τα προγράμματα που ολοκληρώνουν τα σύνθετα λογισμικά είναι τα « Data Mining Software-DMS». Τα προγράμματα αυτά είναι ικανά να συνδυάζουν τις πληροφορίες που ανακύπτουν από τα στατιστικά πακέτα και να μας οδηγούν σε συμπεράσματα. Επίσης είναι ικανά να σχεδιάσουν συνδυασμό εξετάσεων στα δεδομένα, με τη βοήθεια φυσικά των συμπληρωματικών προγραμμάτων, όπως εμείς τα προγραμματίσουμε αλλά και να τις επαναλάβουν στο μέλλον χωρίς να είμαστε πάλι αναγκασμένοι να τις επανασχεδιάσουμε.

Τα προγράμματα που χρησιμοποιούνται σε κάθε υποκατηγορία είναι ποικίλα και πάντα στη κρίση των χειριστών. Αναφορικά, σαν λογιστικό φύλλο χρησιμοποιείται ευρέως το «Microsoft Excel», το οποίο όμως λόγω του περιορισμού της χωρητικότητάς του σιγά σιγά αρχίζει και φθίνει. Σαν βάση δεδομένων μέχρι πρόσφατα ενδεδειγμένο εργαλείο ήταν η μορφή του «Access», σήμερα όμως προτιμούνται βάσεις δεδομένων σε μορφή «SQL» που προσφέρουν συγκριτικά περισσότερες δυνατότητες. Στατιστικά πακέτα είναι πάρα πολλά αλλά στην διεθνή βιβλιογραφία αυτό που συναντάμε τις περισσότερες φορές είναι το «SPSS». Η μεγαλύτερη ποικιλία παρουσιάζεται στα προγράμματα «DMS». Ο κάθε ελεγκτής επιλέγει συνήθως το πρόγραμμα στο οποίο έχει εκπαιδευτεί και έχει ξανά χρησιμοποιήσει στο παρελθόν. Ο λόγος είναι απλός, αυτός που πραγματοποιεί τον έλεγχο έχει μια

συγκεκριμένη μεθοδολογία την οποία ακολουθεί. Αυτή τη μέθοδο την έχει ήδη προγραμματίσει στο πρόγραμμα και συνεπώς δεν χρειάζεται να την επαναλάβει απλά να εισάγει τα καινούργια δεδομένα. Τα πιο διαδεδομένα προγράμματα είναι το « ACL, IDEA, PanAudit, Monarch». Στη συνέχεια παραθέτουμε ένα συγκεντρωτικό πίνακα των προγραμμάτων που χρησιμοποιούνται ευρέως αλλά και τους προμηθευτές τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1

Τύπος	Προγράμματα	Προμηθευτής	Ιστοσελίδα
Λογιστικό φύλο	<i>Active Data</i>	<i>Information Active</i>	<i>informationavtive.com</i>
	<i>Active Audit</i>	<i>Information Active</i>	<i>informationavtive.com</i>
	<i>Excel</i>	<i>Microsoft</i>	<i>microsoft.com</i>
Βάση Δεδομένων	<i>Access</i>	<i>Microsoft</i>	<i>microsoft.com</i>
Στατιστικά Πακέτα	<i>SAS</i>	<i>SAS Institute Inc</i>	<i>sas.com</i>
	<i>SPSS</i>	<i>SPSS Inc</i>	<i>spss.com</i>
DMS	<i>ACL</i>	<i>ACL Services Ltd.</i>	<i>acl.com</i>
	<i>IDEA</i>	<i>Audimation</i>	<i>audimation.com</i>
	<i>PanAudit</i>	<i>Services Inc</i>	<i>ca.com</i>
	<i>Monarch</i>	<i>Computer Associates DataWatch</i>	<i>datawatch.com</i>

5.5. Μεθοδολογία των CAAT's.

Πριν κλείσουμε το συγκεκριμένο κεφάλαιο, κρίναμε ως απαραίτητο να αναφερθούμε στη μεθοδολογία που πρέπει να ακολουθήσει ένας ελεγκτής όταν φυσικά χρησιμοποιήσει τα λογισμικά που διαπραγματευόμαστε.

Αρχικά θα πρέπει να γίνει η επιλογή του προγράμματος που θα χρησιμοποιηθεί με κριτήριο την προηγούμενη εμπειρία της ελεγκτικής ομάδας αλλά και τα χαρακτηριστικά της υπό εξέτασης εταιρίας. Αφού γίνει η επιλογή η επόμενη διαδικασία είναι η συλλογή των απαραίτητων δεδομένων. Συνήθως

τα δεδομένα συλλέγονται από το χειριστή των πληροφοριακών συστημάτων «IT manager» της εκάστοτε εταιρίας. Βέβαια τα δεδομένα που παρέχονται δεν είναι απόλυτο πως είναι ακριβή και παρουσιάζουν την πραγματικότητα. Για αυτό το λόγο ο ελεγκτής θα πρέπει να εξασφαλίσει με επιπλέον έλεγχο την ακρίβεια και την εγκυρότητα των δεδομένων που έχει στην κατοχή του πριν προχωρήσει σε οποιαδήποτε περαιτέρω ανάλυση. Αν στην απάτη που προσπαθήσουμε να αποδείξουμε είτε σε αυτή που θέλουμε να προλάβουμε έχει συμμετοχή κάποιος από το τμήμα διαχείρισης των πληροφοριακών συστημάτων, κατανοούμε πως η απουσία του ελέγχου εγκυρότητας θα μας οδηγούσε σε αναποτελεσματικό έλεγχο.

Αφού έχουμε εξασφαλίσει την συλλογή των δεδομένων που χρειαζόμαστε η διαδικασία που ακολουθεί είναι πολύ απλή καθώς πρόκειται για την εισαγωγή των δεδομένων στο «DMS» πρόγραμμα. Τα σύγχρονα προγράμματα είναι ικανά να «διαβάζουν» τα δεδομένα που τους εισάγουμε σε ποικίλες μορφές αλλά παράλληλα να τα αποθηκεύουν σε κατανεμημένους φακέλους. Η ευκολία και η αυτοματοποίηση των προγραμμάτων που προκύπτει με το πέρασμα των χρόνων κάνει την εκπαίδευση των νέων εκλεκτών αισθητά πιο σύντομη και λιγότερο δαπανηρή.

Η μεθοδολογία έχει ως τελευταίο στάδιο την εισαγωγή των ενδείξεων- «RED FLAGS» στο «DMS» πρόγραμμα. Αν πρόκειται για έλεγχο απόδειξης της απάτης και των υπευθύνων, τότε ως ενδείξεις θέτουμε τις συνέπειες που παρουσιάστηκαν. Αν όμως αναφερόμαστε σε καθιερωμένο προληπτικό εσωτερικό έλεγχο τότε σαν «RED FLAGS» εισάγουμε αυτά που θεωρούνται στη διεθνή βιβλιογραφία (**SAS No 99- Consideration of fraud in a financial statement, ISACA IS-Audit Procedure Irregularities and illegal Acts**). Ακολουθεί ο σχεδιασμός των εξετάσεων που σχεδιάζει ο χειριστής του προγράμματος. Στο τέταρτο κεφάλαιο της ανάλυσής μας είχαμε αναφερθεί στο διαγνωστικό μοντέλο «Συνάθροισης και ταξινόμησης» το οποίο χρησιμοποιείται κατά κόρον. Ένα από τα μεγαλύτερα προτερήματα των προγραμμάτων πρόκειται για την ευκολία που παρέχεται στην εφαρμογή του παραπάνω μοντέλου. Ο ελεγκτής καθορίζει τις στατιστικά ακραίες τιμές στα κρίσιμα σημεία και το πρόγραμμα είναι ικανό να βρίσκει όποιες περιπτώσεις τις υπερβαίνουν. Στη συνέχεια συνδυάζει με όλους τους πιθανούς τρόπους αυτές τις περιπτώσεις με αποτέλεσμα να μπορεί να διακρίνει ο ελεγκτής αν σε

κάποιους από τους πιθανούς συνδυασμούς κρύβεται μία απάτη που πραγματοποιήθηκε ή θα πραγματοποιηθεί μελλοντικά.

5.6. Βιβλιογραφία Κεφαλαίου.

- ✚ Choosing and Using Sarbanes- Oxley Software, Nancy Bagranoff and Laurie Henry, Information System Control Journal Vol. 11 (2005).

Κεφάλαιο 6- Πρόληψη και διάγνωση απάτης.

6.1. Εισαγωγικά.

Έχουμε μιλήσει πολύ για την πρόληψη των περιπτώσεων απάτης. Είναι φυσικό πως αν καταφέρουμε και έχουμε ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου το οποίο προλαμβάνει την απάτη τότε θα υπήρχαν πολλές θετικές συνέπειες απέναντι στην εταιρία. Για να είναι εφικτή όμως η πρόβλεψη θα πρέπει να γίνει συστηματική αξιολόγηση του κινδύνου, «**Risk Assessment**», για απάτη. Είναι σημαντικό να αξιολογήσουμε τους τομείς και τις ανάλογες θέσεις εργασίας στις οποίες ο κίνδυνος να εμφανιστεί απάτη είναι μεγαλύτερος από το μέσο όρο. Με την κατάταξη έτσι ανάλογα με το επίπεδο κινδύνου μπορούμε να προσαρμόσουμε αναλόγως και την προσοχή που θα διαθέτουμε με σκοπό την πρόβλεψη αλλά και την διάγνωση της απάτης. Για την αξιολόγηση του κινδύνου θα αναφερθούμε αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο και έτσι θα ολοκληρωθεί η προσέγγιση μας απέναντι στην πρόβλεψη αλλά και την διάγνωση της απάτης.

Πριν κλείσουμε αυτό το μικρό εισαγωγικό κομμάτι του κεφαλαίου θεωρούμε σημαντικό να τονίσουμε πως η σημαντικότητα της πρόβλεψης οδήγησε στην νομική της καθιέρωση μετά την εφαρμογή του νόμου «**Sarbanes Oxley**», το 2002. Η διάγνωση είναι αυτή που διορθώνει την χρηματοοικονομική υγεία μιας εταιρίας αλλά είναι ευνόητο πόσο πιο κερδοφόρο θα ήταν η αποφυγή όλων των περιπτώσεων που διαπραγματευόμαστε. Τέλος η διάγνωση και η πρόβλεψη είναι δύο έννοιες που συνδέονται στενά αφού λειτουργούν συμπληρωματικά, με τη βοήθεια πάντα της αξιολόγησης του κινδύνου.

6.2. Διάγνωση απάτης.

Η καλύτερη μέθοδος για την πρόληψη της απάτης κατά πολλούς συνδέεται με το φόβο της διάγνωσης. Με πιο απλά λόγια φαίνεται πως ο φόβος να συλληφθεί κάποιος, για την απάτη που σκέφτεται να διαπράξει, είναι αρκετός για να τον αποθαρρύνει. Συμπερασματικά καταλήγουμε πως μία εταιρία ή γενικότερα κάποιος οργανισμός θα πρέπει να υιοθετεί αποτελεσματικές πολιτικές διάγνωσης απάτης τόσο για να είναι σε θέση να

ανακαλύψει την απάτη και τους υπαίτιους αλλά και για να αποθαρρύνει τους δυνητικούς «απατεώνες». Φυσικά όταν πρόκειται για εξωτερικό έλεγχο πάλι η λογική είναι κοινή. Οι υπό εξέταση εταιρίες όταν θεωρούν ότι είναι πολύ πιθανό να συλληφθούν για παράτυπες πράξεις και να υποστούν τις συνέπειες, που θα είναι πολύ πιο ζημιογόνες από τα κέρδη που απολαμβάνουν, απορρίπτουν την ιδέα της απάτης. Στη συνέχεια θα αναλύσουμε τις πιο αποτελεσματικές πολιτικές που έχουν υιοθετήσει οι περισσότερες εταιρίες για να αποθαρρύνουν τους δυνητικούς «απατεώνες».

6.2.1. Επιτήρηση.

Πολλές εταιρίες χρησιμοποιούν πια τη βοήθεια της τεχνολογίας για την καλύτερη και την αποδοτικότερη επιτήρηση των τομέων που έχουν θεωρηθεί μετά την αξιολόγηση «υψηλού» κινδύνου. Τομείς που διαπραγματεύονται για παράδειγμα ρευστά διαθέσιμα- ταμεία παρατηρούνται και ελέγχονται με κάμερες επιτήρησης. Η χρήση των καμερών βιντεοσκόπησης έχουν δεχθεί μεγάλη κριτική όμως έχουν αποδείξει πως συντελούν σε μεγάλο βαθμό στη διάγνωση περιπτώσεων απάτης που συνήθως έχουν ως θύμα την ίδια την εταιρία από τους υπαλλήλους της. Πρέπει να δοθεί φυσικά μεγάλη προσοχή στην λειτουργία και την αποδοτικότητα των συστημάτων επιτήρησης καθώς είναι σχεδόν βέβαιο πως οι δυνητικοί «θύτες», θα κινηθούν σύμφωνα με τις επιδόσεις των συστημάτων. Με πιο απλά λόγια ένα αποδοτικό σύστημα επιτήρησης συνιστά ένα αποτρεπτικό παράγοντα ενώ αντίθετα ένα μη αποδοτικό ως κίνητρο.

6.2.2 Ανώνυμες Πηγές.

Η μέθοδος αυτή έχει να κάνει με τη αφοσίωση που επιδεικνύουν οι υπάλληλοι απέναντι στην εταιρία. Δηλαδή σχετίζεται με το κατά πόσο έτοιμοι είναι οι υπάλληλοι να καταδώσουν, ανώνυμα πάντα, κάποιο συνάδερφο τους που παρανομεί εις βάρος της εταιρίας. Τα αποτελέσματα είναι πάντα ανάλογα με τη φιλοσοφία που διακατέχει ο οργανισμός και την πολιτική που ακολουθεί. Δηλαδή αν η εταιρία φέρεται σωστά απέναντι στους υπαλλήλους της επιβραβεύοντας τους χρηματικά αλλά και συναισθηματικά, τότε οι ανώνυμες πληροφορίες είναι μέθοδος που συνιστάται και βοηθά τόσο στη διάγνωση τόσο όμως και στην πρόληψη της απάτης.

6.2.3 Μη προγραμματισμένοι- ξαφνικοί έλεγχοι.

Ο εσωτερικός έλεγχος που πραγματοποιείται ως καθιερωμένη διαδικασία σε καθορισμένα χρονικά διαστήματα έχει αμφισβητηθεί σε διεθνές επίπεδο. Η αιτία είναι πως τα άτομα που πράττουν τις απάτες στη σύγχρονη εποχή είναι σε θέση να συγκαλύπτουν τα «ίχνη» τους πριν γίνει ο έλεγχος καθώς γνωρίζουν πότε θα πραγματοποιηθεί. Η λύση είναι η καθιέρωση των απρογραμμάτιστων ελέγχων, από εξωτερικούς ελεγκτές κατά προτίμηση, με σκοπό την διάγνωση οποιονδήποτε παρατυπιών λαμβάνουν πράξη συγχρόνων όμως με το καταλογισμό ευθυνών. Είναι φυσικό πως η ύπαρξη αυτών των ελέγχων βοηθά στη διάγνωση απάτης καθώς οι υπεύθυνοι δεν έχουν προλάβει να κάνουν τις απαραίτητες προσαρμοσείς για την «εξαφάνιση» των στοιχείων που τους καταδεικνύουν. Συμπερασματικά με τα παραπάνω καταλήγουμε πως οι ξαφνικοί έλεγχοι βοηθούν αποτελεσματικά όχι μόνο στη διάγνωση αλλά και στη πρόληψη καθώς λειτουργούν ως αντικίνητρο για τους δυνητικούς «θύτες».

6.2.4. Αγωγές και χρησιμοποίηση των δικαστικών μέσων.

Η πρακτική που ακολουθούν οι περισσότερες εταιρίες όταν ανακαλύπτουν κάποια απάτη, είναι συνήθως η απλή απόλυση όλων των αποδεδειγμένα υπευθύνων. Ακολουθούν αυτή τη τακτική γιατί δεν θέλουν να δώσουν συνέχεια και μεγάλη διάσταση στο θέμα αφού θεωρούν πως η δημοσιότητα απάτης στα εσωτερικά της εταιρία θα έχει αρνητικές συνέπειες για τη φήμη τους. Η παραπάνω πρακτική ναι μεν βοηθά στη διατήρηση της καλής φήμης του οργανισμού αλλά δεν βοηθά καθόλου στη διάγνωση και πολύ περισσότερο στη πρόληψη της απάτης. Όταν οι υπεύθυνοι δεν οδηγούνται απέναντι από τις νομικές τους συνέπειες έχουν φυσικά μεγαλύτερο κίνητρο να οδηγηθούν στην απάτη αφού υπάρχει πιθανότητα να κερδίσουν πολλά χρήματα και ως συνέπεια μόνο την απόλυση τους.

Σαν συμπέρασμα καταλήγουμε πως οι εταιρίες πρέπει να χρησιμοποιούν όλα τα ένδικα μέσα τους για τη απαγγελία κατηγοριών στους υπεύθυνους. Όσο πιο μεγάλες είναι οι ποινές που θα καταλογιστούν τόσο πιο μεγάλος θα είναι ο «φόβος» που θα δημιουργείτε στους «υποψήφιους» για

απάτη. Σε εταιρίες που κινήθηκαν δικαστικά απέναντι σε υπαλλήλους του παρατηρήθηκε μεγάλη μείωση του αριθμού των περιπτώσεων απάτης.

Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα μίας πολυεθνικής τράπεζας στην οποία ο αντιπρόεδρος του Δ.Σ. αποδείχθηκε πως είχε υπεξαιρέσει 5 εκατομμύρια δολάρια και ως συνέπεια είχε μόνο την απόλυση του. Στη συγκεκριμένη τράπεζα παρατηρήθηκε αύξηση των περιπτώσεων απάτης και φυσικά των οικονομικών ζημιών που είχαν ως συνέπεια. Άρα καταλήγουμε πως η πρακτική που ακολούθησε η τράπεζα ήταν λανθασμένη καθώς η χρηματοοικονομική συνέπεια της εξακολούθησης των περιστατικών απάτης ήταν πολύ μεγαλύτερη από τις συνέπειες που θα είχε από την επίδραση της δημοσιότητας του θέματος στην φήμη της εταιρίας.

6.2.5. Ενίσχυση της Ηθικής και των Πολιτικών για την απάτη.

Μία εταιρία αν θέλει να έχει θετικά αποτελέσματα απέναντι στην απάτη, εμπνέοντας το κατάλληλο κλίμα που θα αποθαρρύνει όποιο προτίθεται να τη διαπράξει, θα πρέπει να καθιερώσει και να γνωστοποιήσει σε όλα τα επίπεδα μια πολιτική απέναντι στην απάτη και αυτούς που την διαπράττουν. Η πολιτική αυτή θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα συστηματικών διεργασιών και να μην αμφισβητείται από κανέναν. Επίσης θα πρέπει να τηρείται στο έπακρο για να θεμελιώνεται η ισχύ της. Μια ισχυρή πολιτική απέναντι στην απάτη έχει αποδειχτεί ότι λειτουργεί καταλυτικά προς όφελος της αποθάρρυνσης των υπαλλήλων να οδηγηθούν στην απάτη.

6.3. Κλασσικές προσεγγίσεις απέναντι στην απάτη.

Σε αυτό το σημείο του κεφαλαίου μας θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε τις κλασσικές προσεγγίσεις που επικρατούν και συναντάμε στη διεθνή βιβλιογραφία.

Οι παρακάτω προσεγγίσεις συνδράμουν ουσιαστικά στην εφαρμογή ενός αποτελεσματικού συστήματος ελέγχου της απάτης στο εσωτερικό ενός οργανισμού.

- Ø **Ως άμεση οδηγία:** Με πιο απλά λόγια δηλώνει σαν εντολή στους υπαλλήλους να μην «κλέβουν γιατί θα απολυθούν». Υιοθετείται από τις εταιρίες που δεν ενεργούν προληπτικά εναντίον της απάτης αλλά αντίθετα ενεργούν μετά την διάγνωση και την εύρεση απάτης.

Συνήθως δεν διώκει δικαστικά τους υπεύθυνους απλά προχωρά στη απόλυσή τους.

Ø **Με προληπτική προσέγγιση:** Οι εταιρίες προληπτικά πριν από κάθε πρόληψη ενός υπαλλήλου κάνουν ενδελεχή έλεγχο για τον αν έχει προηγούμενο ιστορικό που τον συνδέουν με απάτη, επίσης πολλές φορές χρησιμοποιούν κάποια ψυχογραφικά τεστ τα οποία εξετάζουν την προσωπικότητα του υπαλλήλου και το πόσο ειλικρινής είναι. Εκτός από τις παραπάνω ενέργειες οι εταιρίες για να μειώσουν προληπτικά την πιθανότητα να προκύψει απάτη προσπαθούν, μέσα στη γενικότερη φιλοσοφία του εσωτερικού ελέγχου να καταμερίζουν τις ευθύνες αλλά και τις αρμοδιότητες στο μέγιστο βαθμό ώστε να είναι σαφώς πιο δύσκολο να παρακαμφθεί κάποιος έλεγχος χωρίς τη συνεργία των ανώτατων στελεχών ή την συνεργασία ομάδα υπαλλήλων.

Ø **Ανατροφοδότηση στοιχείων:** Στα κρίσιμα σημεία της λειτουργίας θέτονται συστηματική λογιστικοί έλεγχοι οι οποίοι έχουν ως αυτοσκοπό να επιβεβαιώνουν αν πράγματι οι συναλλαγές που πραγματοποιούνται συνοδεύονται με όλα τα απαραίτητα παραστατικά και αν ανταποκρίνονται σε πραγματικά κεφάλαια, είτε υλικά είτε όχι.

Ø **Παρατήρηση συμπεριφορών:** Με τη βοήθεια φυσικά και των νέων τεχνολογιών παρακολούθησης πολλές φορές η διοίκηση παρακολουθεί την εργασιακή αλλά και τη γενικότερη συμπεριφορά των υπαλλήλων. Έχει αποδειχθεί όπως έχουμε σχολιάσει σε προηγούμενο κεφάλαιο πως οι υπάλληλοι που έχουν διαπράξει κάποια απάτη είθισται να έχουν μεγάλες αποκλίσεις στην συμπεριφορά τους γεγονός που συνήθως χρησιμοποιείται ως ένδειξη (**RED FLAG**) για ενδεχόμενη απάτη.

Ø **Εξέταση των ανώνυμων πληροφοριών:** Είχαμε αναφέρει την υιοθέτηση της πρακτικής των ανώνυμων καταγγελιών για την αποθάρρυνση. Όπως είναι ευνόητο η προσέγγιση αυτή αναφέρεται στην εξέταση των καταγγελιών και τη προσπάθεια τεκμηρίωσης, αν πραγματικά έχει βάση.

Πριν ολοκληρώσουμε το θέμα των προσεγγίσεων είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως, για να έχουν αποτέλεσμα και να συμβάλλουν στην κερδοφορία του οργανισμού θα πρέπει η διοίκηση να είναι ακέραιη. Είναι φυσικό πως όταν συμμετέχουν άτομα της διοίκησης τα οποία είναι σε θέση να γνωρίζουν πώς να παρακάμψουν τους ελέγχους, τότε κανένα από τα παραπάνω μέτρα δεν θα έχει αποτέλεσμα. Επίσης αξίζει να σχολιάσουμε πως παρόλο την εφαρμογή όλων των παραπάνω μέτρων σύμφωνα με τις έρευνες των «ACFE» το 1996, 2002, αλλά και την δημοσίευση του «RTTN» το 2004 η απώλεια που παρουσιάζεται από την απάτη στις εταιρίες αγγίζει το 6% των καθαρών εσόδων τους. Άρα συμπεραίνουμε πως η καλύτερη πρακτική δεν βασίζεται τόσο στις προσεγγίσεις που μόλις πριν αναλύσαμε, που φυσικά όμως είναι απαραίτητες, αλλά στην καθιέρωση της σωστής πολιτικής, κουλτούρας και ηθικής μέσα σε έναν ορφανισμό.

6.4. Δημιουργία αποτελεσματικού κλίματος για τη αποφυγή της απάτης.

Στην προηγούμενη παράγραφο σχολιάσαμε το πόσο σημαντικό ρόλο παίζει στην πρόληψη της απάτης η δημιουργία και η καθιέρωση ενός κλίματος μέσα στον οργανισμό, το οποίο θα αποθαρρύνει τους υπαλλήλους αλλά και τα στελέχη στο να κινηθούν εναντίον της εταιρίας προς δικό τους όφελος. Σε αυτό το σημείο θα σχολιάσουμε τις κυριότερες πρακτικές που συναντήσαμε και πιστεύουμε πως βοηθούν στη δημιουργία του επιζητούμενου κλίματος.

6.4.1. Πολιτικές και διαδικασίες.

Είναι πιστεύουμε ο βασικότερος παράγοντας στην πρόληψη και την αποφυγή της απάτης σε έναν οργανισμό. Η καθιέρωση συγκεκριμένης πολιτικής εναντίον της απάτης είναι η θεμελιώδης αρχή για τη δημιουργία και την εφαρμογή ενός αποδοτικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Καθορίζει ποιες κινήσεις και ποιες πράξεις σύμφωνα με την πολιτική της εταιρίας είναι ανήθικες. Ποιες θα πρέπει να είναι οι κυρώσεις αυτών που προβαίνουν σε τέτοιες πράξεις όχι μόνο ως εσωτερικές διεργασίες αλλά και με τη βοήθεια των ένδικων μέσων.

Το πόσο σημαντικό είναι την καθιέρωση μιας πολιτικής ενάντια στην απάτη επισημαίνεται από τον ορισμό της ως προϋπόθεση- υποχρέωση από το «SOX» να δημοσιεύουν τη συγκεκριμένη πολιτική στο ευρύτερο κοινό όλες οι εισηγμένες εταιρίες. Για να μπορέσει να ορίσει επιτυχημένη πολιτική για την απάτη μία εταιρία θα πρέπει:

- § Να σχεδιάσει ένα συστηματικό πρόγραμμα ενάντια της απάτης.
- § Να αποσαφηνίσει και να ορίσει τις περιπτώσεις απάτης.
- § Να οργανώσει και να επικοινωνήσει τις διεργασίες που ακολουθούν όταν προκύψει κάποιο περιστατικό.
- § Να κάνει συγκεκριμένες τις ενέργειες που ακολουθούν για την σύνδεση των γεγονότων και των στοιχείων, ώστε να καταλήξει στην εύρεση των υπευθύνων.
- § Να σχεδιάσει ένα συστηματικό και αποδοτικό σύστημα ελέγχου για τη εύρεση όλων των μορφών απάτης που μπορούν να προκύψουν.
- § Να ορίσει τις συνέπειες για κάθε περίπτωση απάτης.
- § Να καθορίσει τις διαδικασίες που θα χρησιμοποιεί για την εύρεση των αποδεικτικών στοιχείων, την ανάλυση τους αλλά και πως αυτά θα τα συνδέει ώστε να έχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα.
- § Να δημοσιεύσει και να μεταδώσει την πολιτική που θα καθορίσει.
- § Να εφαρμόσει αποτελεσματικά τους ελέγχους που έχει σχεδιάσει για την απάτη χωρίς όμως να επηρεάσει την γενικότερη λειτουργία του οργανισμού ή τουλάχιστον στον ελάχιστο βαθμό.
- § Να καθιερώσει μεθόδους που θα εξετάζουν την αποδοτικότητα των παραπάνω ελέγχων.
- § Να εκπαιδεύσει σωστά και σε μικρό χρονικό διάστημα το προσωπικό που εμπλέκεται στους νέους εσωτερικούς ελέγχους.
- § Τέλος να σχεδιάσει και να επικοινωνήσει τα μέτρα που θα παρθούν για την πρόληψη και την αποφυγή των περιπτώσεων απάτης.

Οι πολιτική όμως σαν κάποιο έγγραφο ωστόσο δεν μπορεί να επιφέρει από μόνη της αποτέλεσμα. Θα πρέπει να η ίδια η διοίκηση να προβάλει και να λειτουργεί ως πρότυπο στους υπόλοιπους εργαζόμενους. Δηλαδή θα πρέπει να προβάλουν τις αξίες, το όραμα και την αποστολή που διέπει τον οργανισμό. Επίσης η επικοινωνία και η δημοσίευση δεν έχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα αν δεν υπάρχει από τη διοίκηση συνεχής αξιολόγηση της

πολιτικής, των ελέγχων που ανακύπτουν από αυτή, αλλά και τέλος το βαθμό που αυτή εφαρμόζεται από το υπόλοιπο ανθρώπινο δυναμικό της εταιρίας.

Η πολιτική τέλος έχει πολύ σημαντικό ρόλο στην πρόληψη της απάτης διότι εκτός από τα άτομα που δρουν και εργάζονται στο εσωτερικό της εταιρίας επηρεάζει σημαντικά και τους εξωτερικούς παράγοντες (προμηθευτές, μεταπωλητές, πελάτες), που συνδέονται με τη φυσική λειτουργία της.

6.4.2. Έλεγχος και συμπεριφορά των ανώτερων- ανώτατων στελεχών.

Έχουμε αναφέρει και παραπάνω πως για είναι μία πολιτική επιτυχημένη είναι σημαντική η συμπεριφορά των στελεχών μίας εταιρίας. Η διοίκηση είναι αυτή που θα πρέπει να λειτουργεί ως πρότυπο στον υπόλοιπο οργανισμό. Θα πρέπει να ηγείται στην εφαρμογή των πολιτικών και των ενεργειών ενάντια στην απάτη. Είναι απαραίτητο πως τα στελέχη θα πρέπει να αντιπροσωπεύουν την ηθική και τη κουλτούρα. Για το παραπάνω λόγο θα πρέπει να γίνεται σημαντική αναφορά και καθοδήγηση στη συμπεριφορά όλων αυτών που βρίσκονται στις υψηλές θέσεις της ιεραρχίας.

Επίσης η θέση των στελεχών είναι και η πιο κρίσιμη στην εμφάνιση απάτης. Είναι αυτοί που λόγω θέσης και γνώσης μπορούν εύκολα να παρακάμψουν τους εσωτερικούς ελέγχους με αποτέλεσμα να μην γίνονται εύκολα αντιληπτοί από τα υπόλοιπα όργανα. Συνεπώς είναι απαραίτητο να γίνεται συστηματικός έλεγχος και στα ανώτερα κλιμάκια του οργανογράμματος ώστε να αποφεύγονται και να προβλέπονται απάτες που είναι δυσδιάκριτες από τους εσωτερικούς ελέγχους αλλά και συνήθως η πιο ζημιογόνες για μια εταιρία. Κάθε άλλο από τυχαίο είναι πως η περιπτώσεις που έχουν απασχολήσει τελευταία τη επιχειρηματική πραγματικότητα (**ENRON, WorldCom, Tyco**) είχαν ως υπεύθυνους τη διοίκηση.

6.4.3. Ορθή εταιρική διακυβέρνηση.

Έρευνες έχουν δείξει πως στις περισσότερες περιπτώσεις που απασχόλησαν την επικαιρότητα για τις επιζήμιες επιπτώσεις που είχαν από απάτες είχαν ως κοινό παρανομαστή την ελλιπή εταιρική διακυβέρνηση. Συγκεκριμένα μία μεγάλη έρευνα που έγινε από την «**COSO- Landmark**

Study, 1998» που αφορούσε τις 200 από τις 300 εταιρίες που εξέτασε η «SEC» κατά τη διάρκεια των ετών 1987-1997 παρατηρήθηκε πως είχαν χαρακτηριστικά που οδηγούσαν στο συμπέρασμα πως η Εταιρική διακυβέρνηση ήταν ελλιπής. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά που σημειώθηκαν ήταν τα εξής:

- § Τα μέλη του Δ.Σ. δεν ήταν ανεξάρτητα από εξωγενή συμφέροντα
- § Το Δ.Σ. αποτελείτο από μέλη τα οποία επηρεάζονταν σημαντικά από στελέχη τις εταιρίας.
- § Μικρός αριθμός από τα μέλη του Δ.Σ. είχαν στη κατοχή σημαντικό αριθμό μετοχών και έτσι επηρέαζαν καθοριστικά τις αποφάσεις.
- § Το Δ.Σ. το αποτελούσαν άτομα με πολύ μικρή εμπειρία.
- § Δεν υπήρχε συνεργασία του Δ.Σ. και των επιτροπών που ήταν υπεύθυνοι για τον εσωτερικό έλεγχο.
- § Πολλά από τα μέλη είχαν άγνοια της χρηματοοικονομικής κατάστασης των εταιριών είτε επειδή δεν έδειχναν ενδιαφέρον είτε επειδή κάποιοι ηθελημένα απέκρυπταν την πραγματικότητα.
- § Υπήρχε απουσία ελεγκτικού συμβουλίου.
- § Τα μέλη της ελεγκτικής επιτροπής δεν συνεδρίαζαν σχεδόν ποτέ.
- § Τα ίδια τα μέλη του Δ.Σ. ήταν συνεργοί στην απάτη που λάμβανε χώρα.

Είναι χαρακτηριστικό επίσης πως στην έρευνα που διαπραγματευόμαστε αποδείχτηκε πως στο 72% είχε συμμετοχή ο γενικός διευθυντής (CEO) και στο 43% ο διευθυντής του οικονομικού τομέα (CFO). Στις περισσότερες των περιπτώσεων μάλιστα ο CEO κατείχε και τη θέση του προέδρου του Δ.Σ. οπότε είναι απλό να αντιληφθούμε πόσο εύκολο ήταν να επηρεάσει και τις αποφάσεις του.

Στο νόμο «**Sarbanes Oxley Act 2002- SOX**» γίνεται εκτεταμένη αναφορά για το νευραλγικό ρόλο που έχει η εταιρική διακυβέρνηση στην καταπολέμηση της απάτης. Συγκεκριμένα δίνονται οδηγίες στο πως πρέπει να λειτουργούν οι εισηγμένες εταιρίες, οι οποίες είναι οι εξής:

- § Το Δ.Σ. σε συνεργασία με την επιτροπή του εσωτερικού ελέγχου είναι υπεύθυνα για την εφαρμογή των ανώνυμων καταγγελιών, ενός συστήματος διαχείρισης παραπόνων και τέλος ενός συστήματος που

θα επισημαίνει και θα φέρνει στην επιφάνεια τις «ενδείξεις- RED FLAGS» που ανακύπτουν.

- § Το Δ.Σ. σε συνεργασία με την επιτροπή του εσωτερικού ελέγχου πρέπει να αναθέτουν σε εξωτερική και ανεξάρτητη ελεγκτική εταιρία να πραγματοποιεί συστηματικούς ελέγχους, που θα δίνουν ιδιαίτερη σημασία στη χρηματοοικονομική κατάσταση. Επίσης είναι υπεύθυνοι να ορίζουν και να συμφωνούν στην απολαβή που θα έχει η προαναφερθείσα εταιρία.
- § Επισημαίνει την ουσιαστική και συνεχή συνεργασία που θα πρέπει να υπάρχει μεταξύ του Δ.Σ. , της επιτροπής εσωτερικού ελέγχου και των εξωτερικών ελεγκτών.

6.4.4. Εφικτοί στόχοι απόδοσης.

Είναι σύνηθες φαινόμενο οι στόχοι που θέτονται από τη διοίκηση να είναι υπερβολικοί και αδύνατο να επιτευχθούν. Ίσως ο σκοπός της υπερβολικής στοχοποίησης να ήταν η προσπάθεια να δώσουν τα υπόλοιπα στελέχη το 100% των δυνατοτήτων τους. Έχει αποδειχθεί όμως πως οι συνέπειες αυτής της πρακτικής είναι μάλλον αντίθετες. Τα στελέχη δέχονται μεγάλη ψυχολογική πίεση για να βρουν τον τρόπο να επιτύχουν αυτούς τους στόχους. Η συνέπεια αυτής της πίεσης τις περισσότερες φορές είναι να οδηγή τα στελέχη να παραποιούν τα αποτελέσματά τους, φυσικά προς τα πάνω, συνέπεια που όπως έχουμε σχολιάσει οδηγεί σε ζημιογόνες καταστάσεις.

Στο πρώτο κεφάλαιο είχαμε σχολιάσει το τρίγωνο της απάτης. Αυτό αποτελούταν από την πίεση- ανεπίτευκτοι στόχοι, την ευκαιρία- τα στελέχη λόγω της θέσης τους και των γνώσεων τους μπορούν να παρακάμψουν τους ελέγχους και τέλος την ηθική. Με πιο απλά λόγια το μόνο στοιχείο του τριγώνου που απομένει είναι η ηθική του στελέχους που όμως κάτω από τόσο ψυχολογική πίεση δοκιμάζεται έντονα.

Συμπερασματικά καταλήγουμε πως θα πρέπει οι οικονομικοί στόχοι επίδοσης που θέτονται, να είναι εφικτοί με συνέπεια να έχουν ένα ακόμα λιγότερο κίνητρο τα στελέχη να οδηγηθούν στη απάτη.

6.5. Πρακτικές πρόληψης και αποφυγής απάτης.

Έως τώρα ασχοληθήκαμε με τη σημαντικότητα της δημιουργίας της κατάλληλης κουλτούρας-κλίματος, με σκοπό την αποφυγή της απάτης τόσο από τους απλούς υπαλλήλους εναντίον της εταιρίας καθώς και από τα ανώτερα στελέχη που ίσως λειτουργούν εκτός για το δικό τους προσωπικό όφελος και για το συμφέρον της εταιρίας εις βάρος των μετόχων και των άλλων παραγόντων. Σε αυτό το σημείο της μελέτης μας θα σχολιάσουμε κάποιες συγκεκριμένες πρακτικές οι οποίες μπορούν να υιοθετηθούν από τους οργανισμούς για την πρόβλεψη και την αποφυγή περιπτώσεων απάτης.

- **Επιτήρηση:** Είναι πρακτική που έχουμε σχολιάσει στις μεθόδους διάγνωσης. Παρόλο αυτά μπορούμε να πούμε πως λειτουργεί και ως πρακτική πρόληψης γιατί αυξάνει το αίσθημα «φόβου» στους εργαζόμενους, πως αν παρανομήσουν θα τους διαγνώσουν σχεδόν σίγουρα.
- **Περιοδικοί λογιστικοί έλεγχοι:** Ο έλεγχος συνήθως γίνεται για την διάγνωση της απάτης αν αυτή υφίσταται. Όμως έχει αποδειχθεί πως ο συστηματικός και ουσιαστικός έλεγχος λειτουργεί και προληπτικά καθώς δεν αφήνει πολλά περιθώρια στους δυνητικούς «απατεώνες». Είναι σαφές όμως για να είναι αποτελεσματικοί οι έλεγχοι, ειδικά για την αποφυγή της απάτης, θα πρέπει ο ελεγκτής να είναι ενδεδειγμένος σε όλους τους τομείς και φυσικά να έχει τη δικαιοδοσία πρόσβασης σε όλα τα έγγραφα ανεξαρτήτου επιπέδου. Είναι χαρακτηριστικό πως στις περιπτώσεις που έχουν αναλυθεί στη διεθνή βιβλιογραφία και αφορούσαν την εμπλοκή των ίδιων των διοικήσεων, τα στελέχη προσπαθούσαν πάντα να αποσπάσουν την προσοχή του ελεγκτή από κάποια λογιστικά έγγραφα ή τα απέκρυπταν εντέχνως.
- **Ξαφνικοί λογιστικοί έλεγχοι:** Η έννοια και σημασία των ξαφνικών ελέγχων έχει να κάνει με τη ψυχολογία των εργαζομένων. Ο φόβος του ξαφνικού ελέγχου είναι αυτός που συντελεί στην πρόληψη της απάτης.
- **Περιοδικοί έλεγχοι απάτης:** Έχει παρατηρηθεί πως η διενέργεια περιοδικών ελέγχων για απάτη συγκεκριμένα, από εξωτερικούς ειδικευμένους στην απάτη συνεργάτες, συντελούν τόσο στην πρόληψη όσο και στην διάγνωση.

- **Έλεγχος των ιστορικών:** Μία από τις προτεινόμενες πρακτικές για την πρόληψη της απάτης είναι ο έλεγχος του ιστορικού των υπαλλήλων πριν την πρόσληψη τους. Με το συγκεκριμένο έλεγχο μπορούν να εξετάσουν αν έχουν προηγούμενο με παράνομες συμπεριφορές και πράξεις και ίσως να διαγνώσουν την οικονομική κατάσταση τους. Το τελευταίο ίσως είναι πιο σημαντικό διότι αν ανακαλυφθεί πως κάποιος έχει ένα μεγάλο χρέος, τότε λόγω της μεγάλης πίεσης που δέχεται είναι επιρρεπής στο να διαπράξει κάποια απάτη. Πριν ολοκληρώσουμε αυτή τη πρακτική θεωρήσαμε σκόπιμο να αναφέρουμε πως σύμφωνα με την έρευνα της «ACFE- RTNN, 2004» μόνο στο 12% των περιπτώσεων απάτης που εξετάστηκαν είχαν συμμετοχή άτομα με προηγούμενο σχετικό ιστορικό.
- **Σύστημα εσωτερικού ελέγχου:** Ένα αποτελεσματικό σύστημα ελέγχου λειτουργεί αποτρεπτικά και σίγουρα βοηθά στην αποφυγή φαινόμενων απάτης. Με την εφαρμογή παραπάνω συστημάτων καταργείται ο ένας από τους τρεις βασικούς παράγοντες που οδηγούν κάποιον στην απάτη που είναι η ευκαιρία. Μέχρι πρόσφατα τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου είχαν ένα βασικό ελάττωμα, το οποίο ήταν ο μη σαφής διαχωρισμός των ευθυνών και των δικαιοδοσιών κάθε θέσης εργασίας. Η σημασία των εσωτερικών ελέγχων αναδεικνύεται στο άρθρο 404 του «SOX» το οποίο υποχρεώνει την διοίκηση να κάνει ετήσια αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και απαιτεί την εκτίμηση των εξωτερικών χρηματοοικονομικών εκλεκτών για την αποδοτικότητά του.

6.6 Λογιστικοί κύκλοι

Ένας από τους πιο αποδοτικούς τρόπους για την πρόληψη και τη διάγνωση της απάτης, είναι η παρακολούθηση των φυσικών λογιστικών κύκλων που πραγματοποιούνται στην λειτουργία του οργανισμού. Στη συνέχεια θα ασχοληθούμε με κάποιους από τους βασικότερους λογιστικούς κύκλους. Αρχικά όμως θα δώσουμε έμφαση σε κάποια γενικά χαρακτηριστικά.

6.6.1. Γενικά χαρακτηριστικά.

Τα χαρακτηριστικά του οργανισμού παίζουν βασικό ρόλο για τη σχεδίαση αλλά και την εφαρμογή ενός επιτυχημένου συστήματος πρόληψης και διάγνωσης της απάτης. Η κατάτμηση της φυσικής λειτουργίας του οργανισμού σε αντίστοιχους λογιστικούς κύκλους είναι αποδεδειγμένα αποδοτική μέθοδος. Ο βασικός λόγος που συνιστάται η καθιέρωση των λογιστικών κύκλων είναι η καλύτερη παρακολούθηση που επιτυγχάνεται. Χωρίζοντας την συνολική λειτουργία σε μικρότερους κύκλους καθιστά τον έλεγχο αποδοτικότερο από διοίκηση.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε τη σημαντικότητα των λογιστικών κύκλων. Παρόλο αυτά η οριοθέτηση τους είναι ανάλογη με το μέγεθος και την ιδιότητα του εκάστοτε οργανισμού που αναφερόμαστε. Ένας μεγάλος οργανισμός έχει φυσικά πολύπλοκη λειτουργία και έτσι καθιστάτε πιο δύσκολος τόσο ο έλεγχος τόσο όμως και η επιτυχής κατάτμηση της γενικότερης λειτουργίας σε λογιστικούς κύκλους. Από την άλλη πλευρά όμως ένας μεγάλος οργανισμός, σε αντίθεση με μια μικρή επιχείρηση, έχει και τα απαραίτητα κεφάλαια για να εφαρμόσει ένα συστηματικό και ολοκληρωμένο σύστημα ελέγχου. Επίσης έχει την ικανότητα να καταμερίζει τις εργασίες και τις ευθύνες όπως επιθυμείτε ώστε να βελτιώνει τόσο την πρόβλεψη τόσο την διάγνωση των περιπτώσεων απάτης μέθοδος που αναλύσαμε προηγουμένως.

Στη συνέχεια αναλύουμε τους λογιστικού κύκλους που κατά την προσωπική μας άποψη υπάρχουν και μπορούν να υιοθετηθούν από τις περισσότερες εταιρίες ανεξαρτήτου μεγέθους και τρόπο διάταξης.

6.6.2. Κύκλος πωλήσεων.

Κατά την διάρκεια του κύκλου πωλήσεων έχουμε αναφέρει πως η πιθανότερη περίπτωση απάτης είναι η υπεξαίρεση των εσόδων από τους υπαλλήλους. Όπως είχαμε αναφέρει για να μπορέσει ο υπάλληλος την απάτη θα πρέπει να παραμένει συνεχώς στην ίδια θέση εργασίας. Επιμερίζοντας τις ευθύνες και υιοθετώντας την αναγκαστική αλλαγή των θέσεων κατά περιόδους ελαχιστοποιούμε τα κίνητρα και έτσι λειτουργούμε προληπτικά. Για διαγνωστική μέθοδο σε αυτό το λογιστικό κύκλο θα προτείναμε την μέθοδο της επιτήρησης χρησιμοποιώντας ηλεκτρονικά μέσα αλλά και τη δημιουργία

θέσης εργασίας που ως αντικείμενο θα έχει την εποπτεία των υπόλοιπων υπαλλήλων.

6.6.3. Κύκλος αγορών.

Παρόμοια με τις πωλήσεις ως θύμα είναι πάλι η ίδια η εταιρία από τους εργαζόμενούς της. Συνήθως πρόκειται για καταχώρηση ανύπαρκτων προμηθευτών από κάποιον ή κάποιους υπαλλήλους και την έκδοση επιταγών σε όνομα τρίτο το οποίο είναι των συμφερόντων τους. Επίσης για την πληρωμή των πλασματικών αγορών από τους ανύπαρκτους προμηθευτές, με σκοπό να μην εντοπιστούν, χρησιμοποιούν ως διεύθυνση πληρωμής όχι κάποια φυσική διεύθυνση αλλά κάποια ταχυδρομική θυρίδα, πράξη που κατά τα άλλα είναι απολύτως νόμιμη. Σε αυτό το λογιστικό κύκλο, εξετάζοντάς τον απομονωμένα από τις υπόλοιπες λειτουργίες, μπορούμε εύκολα να διαγνώσουμε κάποια απάτη και φυσικά να εντοπίσουμε τους υπευθύνους. Ο τρόπος είναι απλός, το μόνο που χρειάζεται είναι η εφαρμογή ενός αποδοτικού λογισμικού «**CAAT**», προγράμματα για τα οποία έχουμε κάνει εκτενή αναφορά σε προηγούμενο κεφάλαιο.

6.6.4. Κύκλος πληρωμών.

Στις πληρωμές η πιο συνήθης απάτη που εμφανίζεται είναι η προσθήκη στη λίστα μισθοδοσίας υπαλλήλων που δεν αντιστοιχούν σε υπαρκτά πρόσωπα. Με την ανεξαρτητοποίηση αυτού του λογιστικού κύκλου μπορούμε να προβούμε σε ενέργειες που βοηθούν τόσο στην πρόληψη τόσο όμως και στην διάγνωση της απάτης. Είναι εφικτό να αναθέσουμε σε ανεξάρτητο τμήμα να είναι υπεύθυνο για τη τήρηση και την ανανέωση της λίστας των υπαλλήλων. Έτσι η προσθήκη κάποιων ονομάτων από οποιοδήποτε εργαζόμενο έχει πρόσβαση δεν θα είναι πια εφικτή. Με την απομόνωση των φυσικών κύκλων, η διασταύρωση στοιχείων γίνεται εφικτή και σε σύντομο χρονικό διάστημα. Αναφορικά με την περίπτωση που ασχολούμαστε η διασταύρωση της λίστας μισθοδοσίας με την αντίστοιχη λίστα που θα υπάρχει στη διοίκηση ανθρωπίνου δυναμικού, είναι μία διαδικασία που θεωρείτε σχετικά απλή αλλά παρόλο αυτά πέρα για πέρα αποτελεσματική.

Στη σύγχρονη εποχή βέβαια οι εταιρίες για να απαλλαγούν από το κόστος της διεύθυνσης της μισθοδοσίας την αναθέτουν σε ειδικευμένες εξωτερικές εταιρίες. Η ανάθεση αυτή σε εξωτερικό συνεργάτη μπορεί να συμφέρει από οικονομική άποψη, ειδικά όταν πρόκειται για μεγάλες εταιρίες με μεγάλο αριθμό εργαζομένων, αλλά δεν παύει να κρύβει πολλούς κινδύνους. Περιπτώσεις απάτης στις οποίες συμμετείχαν εταιρίες όπως αυτές που αναφέραμε παραπάνω ανέκυψαν πολλές. Για το λόγο αυτό εταιρίες που επιλέγουν τη λύση του εξωτερικού συνεργάτη- «**outsourcing**» θα πρέπει σύμφωνα με το νόμο «**SAS 70**» να υποβάλει σχετικό έγγραφο. Επίσης θα πρέπει ο συνεργάτης που επιλέγεται να αξιολογείται ετήσια τόσο για τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου που υιοθετεί και εφαρμόζει τόσο όμως και για τις υπόλοιπες διεργασίες του ιδιαίτερα αυτές που συνδέονται με τη χρηματοοικονομική λειτουργία.

Τελειώνοντας την αναφορά μας στο λογιστικό κύκλο που έχει να κάνει με τη μισθοδοσία πρέπει να αναφέρουμε πως και σε αυτή τη περίπτωση η ενδεδειγμένη λύση, εκτός από τις προηγούμενες μεθόδους που αναφέραμε, είναι η εγκατάσταση και η εφαρμογή ενός λογισμικού «**CAAT**».

6.7. Βιβλιογραφία κεφαλαίου.

- ✚ ACFE, Report to the Nation, 2004.
- ✚ Singleton T, Messina F, Turpen R, 'Waving the red Flag', 2003.
- ✚ COSO , Landmark Study on Fraud in financial Report, 1998.
- ✚ Daniel Quinn Mills, 'Wheel Deal and Steal', Financial Times Prentice Hall, 2003.

Κεφάλαιο 7- Αξιολόγηση κινδύνου απάτης (Fraud Risk Assessment).

7.1. Εισαγωγικά.

Έχουμε αναφερθεί συχνά στις περιπτώσεις της «**ENRON**» και της «**WorldCom**» οι οποίες ήταν και η υπαίτιες για την εστίαση της διεθνούς κοινότητας στην πρόληψη και τη διάγνωση απάτης. Μετά από τη θέσπιση του νόμου «**SOX**» το 2002, η προσπάθεια αντιμετώπισης του φαινομένου της απάτης εντατικοποιήθηκε και από όλα τα υπόλοιπα ελεγκτικά όργανα. Στις Η.Π.Α. για παράδειγμα αρωγοί στην προσπάθεια υπήρξαν η επιτροπές «**SEC**», «**COSO**» και «**PCAOB**». Η εφαρμογή συστημάτων εσωτερικού ελέγχου ήταν πια επιβεβλημένη και φυσικά για τις εισαγμένες εταιρίες υποχρεωτική από τη νομοθεσία. Σημαντικό νέο μέτρο που θεσπίστηκε υπήρξε και η εξωτερική αξιολόγηση των συστημάτων ελέγχων των εταιριών. Ένα από τα βασικότερα συμπεράσματα που κατέληξαν ήταν, πως δεν μπορούσε να υφίσταται αποδοτικός έλεγχος αν πρώτα δεν υπήρχε συστηματικό σύστημα αξιολόγησης κινδύνου. Είχαμε αναφερθεί και στο προηγούμενο κεφάλαιο για το πόσο καθοριστικά συμμετέχει η αξιολόγηση στα μέτρα αποφυγής περιπτώσεων απάτης. Σε αυτό το κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μία μικρή ανάλυση των τρόπων που χρησιμοποιούνται για τη αξιολόγηση του κινδύνου απάτης στη διεθνή βιβλιογραφία.

7.2. Βιβλιογραφία για την αξιολόγηση κινδύνου.

Στην διεθνή βιβλιογραφία τονίζεται σε μεγάλο βαθμό η σημαντικότητα της αξιολόγησης κινδύνου στο γενικότερο σύστημα ελέγχου απάτης. Ο νόμος του «**Sarbanes Oxley**» έχει ως ολόκληρο τμήμα, το τμήμα 404, μία εφαρμογή αξιολόγησης κινδύνου για τις χρηματοοικονομικές εκθέσεις των εκάστοτε εταιριών. Μία από τις απαιτήσεις του «**Auditing Standard No 2 – AS2**» της «**PCAOB**», «**An Audit of Internal Control Over Financial Reporting Performed In Conjunction with an Audit of Financial Statements**», είναι η συμμόρφωση στο τμήμα 404 του «**SOX**» και δίνει καθοδηγήσεις της επιτροπής «**SEC**» για το πώς μπορούν να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν αποτελεσματικά στη συνέχεια ένα σύστημα αξιολόγησης κινδύνου. Η επιτροπή

«AICPA» στην έκθεση της «**SAS No99, Consideration of Fraud in a Financial Statement**», δίνει σαφείς οδηγίες στους ελεγκτές να αξιολογήσουν τους βασικούς παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν τη πιθανότητα εμφάνιση απάτης. Με πιο απλά λόγια τους προτρέπει να προχωρήσουν σε μία αξιολόγηση κινδύνου πριν ή παράλληλα με τον έλεγχό τους.

Οι παραπάνω αναφορές είναι μικρή προσπάθεια να τονίσουμε το καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζει η αξιολόγηση πόσο αυτό έχει κατανοηθεί από τους βασικούς παράγοντες της διεθνής κοινότητας.

7.3 Παράγοντες που πρέπει να εκτιμηθούν.

Η πιθανότητα της εμφάνισης απάτης επηρεάζεται από τα προσωπικά χαρακτηριστικά των στελεχών- των υπαλλήλων, τις συνθήκες εργασίας, την αποδοτικότητα και τη συστηματικότητα των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και τέλος την εταιρική κουλτούρα που επικρατεί και προβάλλεται από τη διοίκηση. Παράλληλα με τα παραπάνω όμως και άλλοι σημαντικοί παράγοντες θα πρέπει να εξεταστούν.

Ø **Εταιρικό περιβάλλον:** Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των μελετών, που έχουμε σε πολλά σημεία της ανάλυσής μας αναφερθεί, οι οργανισμοί που έχουν την μεγαλύτερη πιθανότητα να υπάρξουν θύματα απάτης, είναι αυτοί που παρουσιάζουν χαλαρή διοίκηση και ελλιπή σύστημα λογιστικού- εσωτερικού ελέγχου. Οι εταιρίες που είναι συνήθως θύματα απάτης διαφέρουν από τις «συμπαγείς» εταιρίες στη δομή του εταιρικού περιβάλλοντος και στη νοοτροπία της εταιρικής κουλτούρας. Για την καλύτερη κατανόηση των διαφορών που μόλις αναφερθήκαμε παραθέτουμε το παρακάτω πίνακα που παρουσιάζει συνοπτικά τις αντιθέσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.1.

	Μεγάλος κίνδυνος Απάτης	Χαμηλός κίνδυνος Απάτης
Μορφή Διοίκησης	§ Εγωκεντρικό § Εστίαση στο κέρδος	§ Συμμετοχικό § Εστίαση στο πελάτη
Προσανατολισμός Διοίκησης	§ Χαμηλό επίπεδο εμπιστοσύνης § Θεωρία Χ § Επίδειξη δύναμης § Διοίκησης βάση κρίσης § Περιφρόνηση προσωπικών θεμάτων εργαζομένων και διαφορών	§ Υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης § Θεωρία Υ § Επίδειξη και εστίαση στην αποτελεσματικότητα § Διοίκησης βάση στόχων § Έμφαση στη λύση προσωπικών θεμάτων και διαφορών
Δομή Διοίκησης και ελέγχων	§ Γραφειοκρατικά οργανωμένη § Άκαμπτη § Επιβληθέντες έλεγχοι § Κάθετη	§ Συστηματική § Ανοιχτή στην αλλαγή § Έλεγχοι βασισμένη και στον αυτοέλεγχο § Οριζόντια
Χαρακτηριστικά CEO	§ Ερασιτεχνικός § Εγωιστής § Αδιάφορος απέναντι στους υπαλλήλους § Φοβισμένος § Ανασφαλής	§ Επαγγελματικός § Αποφασιστικός § Φιλικός § Κερδίζει το σεβασμό § Ασφαλής § Έτοιμος να

	§ Τζογαδόρος § Αυθόρμητος § Σκοπός μόνο το κέρδος § Πεσιμιστής § Υπερβολικά συναισθηματικός § Υπερεκτιμάει τις ικανότητές του	αναλάβει ρίσκο και ευθύνες § Λειτουργεί βάση λογικής και σκέψης § Γενναιόδωρος τόσο στις αμοιβές τόσο στο διαθέσιμο του χρόνο § Προσανατολισμένος σύμφωνα με την τάση της αγοράς § Ήρεμος § Δίκαιος § Γνωρίζει τις ικανότητές του
Ευθύνες	§ Κεντριοποιημένες στη διοίκηση § Παράλογοι κανόνες που υποστηρίζονται σθεναρά	§ Κατανεμημένες σωστά σε όλα τα επίπεδα § Λογικοί κανόνες που ακολουθούνται με επιχειρήματα
Στρατηγική	§ Κεντριοποιημένη § Βραχυπρόθεσμη	§ Κατανεμημένη § Μακροπρόθεσμη
Απόδοση	§ Αξιολογείται βάση βραχυπρόθεσμων στόχων και ποσότητας § Άσχημη κριτική πάντα § Αρνητική ανατροφοδότηση	§ Αξιολογείται βάση μακροπρόθεσμων στόχων, τόσο βάση ποσότητα αλλά και ποιότητας § Θετική ανατροφοδότηση § Συμβουλευτική κριτική
Βασικός στόχος	§ Διατήρηση	§ Διατήρηση

Διοίκησης	κεφαλαίων § <i>Μεγιστοποίηση κέρδους</i>	ανθρωπίνου κεφαλαίου <i>σαν προτεραιότητα</i> § <i>Μεγιστοποίηση αξίας</i>
Σύστημα ανταμοιβής	§ <i>Σκοπός σωφρονιστικός</i> § <i>Παλαιωμένος</i> § <i>Βασισμένη μόνο στην επιπρόσθετη αμοιβή</i>	§ <i>Σκοπός ενθαρρυντικός</i> § <i>Σύγχρονος και γενναιόδωρος</i> § <i>Δίκαια σχεδιασμένη</i> § <i>Βασισμένη και στην ηθική επιβράβευση εκτός από την επιπρόσθετη αμοιβή</i>
Επιχειρησιακή ηθική	§ <i>Μη ξεκαθαρισμένη</i>	§ <i>Ξεκάθαρη και προβαλλόμενη.</i>
Αξίες και Πιστεύω	§ <i>Οικονομικά, εγωκεντρικά, πολιτικά</i>	§ <i>Εναρμονισμένα με την κοινωνία-συμμετοχικά</i>
Εσωτερικές συνεργασίες	§ <i>Ανταγωνιστικές</i> § <i>εχθρικές</i>	§ <i>Συναγωνιστικές</i> § <i>Φιλικές</i> § <i>Υποστηρικτικές</i>
Εξωτερικές συνεργασίες	§ <i>Εχθρικές</i>	§ <i>Επαγγελματικές</i>
Μέθοδος επιτυχίας	§ <i>Σκληρή δουλεία</i>	§ <i>Έξυπνες-καινοτόμες επιλογές σε συνδυασμό με λογικά επίπεδα εργασίας</i>
Χρηματοοικονομικός στόχος	§ <i>Διατήρηση ρευστότητας</i>	§ <i>Ευκαιρίες αποδοτικών νέων επενδύσεων</i>

Εμπιστοσύνη	§ Χαμηλή	§ Υψηλή
Ρυθμοί ανάπτυξης	§ Σποραδικοί	§ Συνεχής και σταθερή

∅ **Εσωτερικοί παράγοντες:** Οι εσωτερικοί παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν καθοριστικά την πιθανότητα εμφάνισης. Μερικοί από τους σημαντικότερους εσωτερικούς παράγοντες παρουσιάζονται παρακάτω.

- Ανεπαρκές σύστημα ανταμοιβής: Μισθοί, bonus στόχων, αναγνώριση, αίσθηση ασφάλειας, ευθύνες θέσης εργασίας.
- Ανεπαρκής έλεγχος διοίκησης: Απουσία σωστής επικοινωνίας των στόχων και των επιθυμητών προσωπικών επιθυμητών αποδόσεων, μη ξεκάθαρος διαχωρισμός των ευθυνών αρμοδιοτήτων και πεδίων δράσης κάθε θέσης εργασίας.
- Ανεπαρκές σύστημα ανατροφοδότησης αποτελεσμάτων απόδοσης: Ανικανότητα λήψης θέσπισης αποδοτικών μέτρων όταν τα επίπεδα απόδοσης ενός επιπέδου είναι κάτω από τα αποδεκτά.
- Ανεπαρκής υποστήριξη: Απουσία κεφαλαίων και έμπυχου δυναμικού για την υποστήριξη των προσπαθειών.
- Ανεπαρκής διοικητική ανατροφοδότηση: Έλλειψη αξιολόγησης του βαθμού επικοινωνίας και συστράτευσης του συνόλου στις αξίες, την πολιτική και των διαδικασιών του οργανισμού.
- Χαλαρό περιβάλλον: Υπάρχει έλλειψη μέτρων απέναντι στον υπαλλήλους που δρουν με ανήθικους τρόπους και μεθόδους.
- Απουσία διεργασιών αύξησης κινήτρων: Δεν υπάρχει εκπαίδευση, επικοινωνία με τους εργαζόμενους για θέματα πολιτικών, στόχων, κουλτούρας και οράματος.

7.4. Διαδικασία αξιολόγησης και διαχείρισης κινδύνου απάτη.

Η παρουσίαση της διαδικασίας της αξιολόγησης φυσικά δεν αντιπροσωπεύει το σύνολο των τρόπων που μπορεί να επιτευχθεί. Η δικιά

μας προσπάθεια έχει ως στόχο την ανάλυση ενός τρόπου που θα δίνει κάποιες κατευθυντήριες γραμμές για κάθε ενδιαφερόμενο.

7.4.1. Βασικά στοιχεία διαδικασίας αξιολόγησης.

Ø **Ηγεσία:** Η διαδικασία της αξιολόγησης θα πρέπει να πραγματοποιείται από άτομα που έχουν άμεση σχέση και τη γνώση που χρειάζεται το αντικείμενο. Σε ένα οργανωμένο εταιρικό περιβάλλον ηγέτης αυτής της προσπάθειας θα πρέπει να είναι κάποιος από το τμήμα του εσωτερικού ελέγχου. Φυσικά μία άλλη επιλογή θα ήταν η πρόσληψη ενός εξωτερικού συμβούλου. Η επιστημονική κατάρτιση και η ανάλογη εμπειρία έχει αποδειχθεί πως είναι ένα από τα βασικότερα συστατικά μιας επιτυχημένης διαδικασίας αξιολόγησης.

Ø **Ομάδα αξιολόγησης:** Η ομάδα που θα έχει την ευθύνη για την διαδικασία της αξιολόγησης θα πρέπει να επιλεγεί από τη διοίκηση με ιδιαίτερη προσοχή. Η διαδικασία αξιολόγησης απαιτεί τη προσβασιμότητα σε όλα τα επίπεδα ενός οργανισμού. Για το λόγο αυτό τα άτομα που την αποτελούν πρέπει να προέρχονται από όλα τα επίπεδα της ιεραρχίας και φυσικά από όλα τις επιχειρηματικές οντότητες (**Business Units**) αν αναφερόμαστε σε όμιλο επιχειρήσεων. Τα άτομα που θα επιλεγούν θα πρέπει να έχουν τη κατάλληλη επιστημονική κατάρτιση, να έχουν λογική σκέψη, να είναι καινοτόμοι, να είναι δημιουργικοί και φυσικά να έχουν κατανοήσει σε πλήρες βαθμό τη φυσική λειτουργία του οργανισμού. Τα χαρακτηριστικά απαιτούνται διότι εκτός από τη διαδικασία θα πρέπει να υπάρξει και η κατάλληλη τεκμηρίωση των αποτελεσμάτων που θα προκύψουν από την αξιολόγηση του κινδύνου. Για τη πραγματοποίηση της αξιολόγησης χρησιμοποιούνται πολλά εργαλεία ένα από τα σημαντικότερα όμως είναι τα ερωτηματολόγια. Στο τέλος της ανάλυσης μας των βασικών στοιχείων θα παραθέσουμε ένα παράδειγμα ερωτηματολογίου για την καλύτερη κατανόηση του.

Ø **Σύσκεψη για τη δημιουργία νέων ιδεών (Brainstorming):** Θεωρείτε βασική αρχή πριν από κάθε διεργασία που λαμβάνει τόπο μέσα σε έναν οργανισμό. Παρομοίως και για τη διαδικασία της αξιολόγησης θεωρείτε ως κρίσιμος παράγοντας για την επιτυχία της. Η

ομάδα θα πρέπει να καταλήγει σε καινοτόμες ιδέες που θα συνδράμουν στην αποτελεσματικότητα της προσπάθειας.

Ø **Συχνότητα:** Η αξιολόγηση του κινδύνου απάτης είναι μια χρονοβόρα και πόσο μάλλον μια διαδικασία για τη οποία απαιτούνται αρκετά κεφάλαια. Η συχνότητα με την οποία θα πραγματοποιείται αντίκειται στην βούληση της διοίκησης. Βέβαια μετά την εφαρμογή του νόμου «SOX» σύμφωνα με το τμήμα Νο404 είναι υποχρεωτικό να πραγματοποιείται σε ετήσια βάση. Όπως αναφέραμε η αξιολόγηση του κινδύνου είναι «ακριβή» αλλά τα πλεονεκτήματα είναι πάρα πολλά. Με την ανάλυση των αποτελεσμάτων μπορεί να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Φυσικά αν βρεθούν αδυναμίες μπορεί να επανασχεδιαστεί και έτσι να γίνει πιο αποτελεσματικό. Συνεπώς με απλά λόγια όταν η διοίκηση επιλέγει την πολιτική συχνών αξιολογήσεων αποκτά ένα αποδοτικότερο σύστημα ελέγχου το οποίο φυσικά οδηγά σε αποφυγή περιπτώσεων απάτης. Η απουσία απάτης συνδράμει στη κερδοφορία αλλά επιπροσθέτως όταν πρόκειται για εισηγμένες εταιρίες βοηθά στη δημιουργία αίσθησης σιγουριάς στους επενδυτές άρα και αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου.

Παράδειγμα ερωτηματολογίου:

1. Ο οργανισμός έχει το απαραίτητο βαθμό επίγνωσης της απάτης και τα κατάλληλα μέτρα ελαχιστοποίησής της?

i) Γενικοί παράγοντες απάτης.

§ Σε κάθε υπάλληλο έχει εκτιμηθεί το επίπεδο ευκαιρίας για να διαπράξει μία απάτη? Έχει εκτιμηθεί αν αυτό το επίπεδο είναι εντός των ορίων που έχει θέση ο οργανισμός?

§ Έχει οριστεί το ανώτατο επίπεδο απάτης από κάθε υπάλληλο που θα έχει ως συνέπεια τη «καταστροφή» του οργανισμού?

§ Είναι στη πολιτική της εταιρίας να απολύει άμεσα όποιο υπάλληλο αποδειχθεί ότι έχει διαπράξει απάτη?

§ Είναι στη πολιτική της εταιρίας οποιοδήποτε φαινόμενο απάτης να αναφέρεται στη διοίκηση, στα έννομα μέσα και να ασκούνται διώξεις ?

§ Για οποιαδήποτε περίπτωση απάτης που είχε εμφανιστεί στο παρελθόν, έχουν αναλυθεί τα αίτια και υπήρξαν διορθωτικές κινήσεις?

ii) Διαχείριση εξειδικευμένων παραγόντων απάτης.

- § Έχει υιοθετήσει και επικοινωνήσει ο οργανισμός πως στο στόχο της περιλαμβάνεται σωστή εναρμόνιση με το γενικότερο εξωτερικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται?
- § Έχει ο οργανισμός κώδικα ηθικής ο οποίος είναι προσβάσιμος σε όλους?
- § Ο οργανισμός παρέχει σεμινάρια επιμόρφωσης και επικοινωνία του κώδικα ηθικής της στους νέους εργαζόμενους? Όταν τον ανανεώνει το επικοινωνεί με αντίστοιχα σεμινάρια στους υφιστάμενους εργαζόμενους?
- § Η διοίκηση λειτουργεί ως πρότυπο με τις ενέργειες της ως προς την ηθική, την κουλτούρα και τις πολιτικές που πρέπει να διέπουν το κάθε εργαζόμενο?
- § Η κουλτούρα του οργανισμού αποθαρρύνει τους εργαζόμενους να προβούν σε απάτη?
- § Όταν γίνεται προσλήψεις ο οργανισμός λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα ώστε να επιλέγει άτομα που τους διέπει η ηθική και η δικαιοσύνη?
- § Για τις θέσεις εργασίας που έχουν χαρακτηριστεί υψηλού κινδύνου οι υποψήφιοι περνούν τα απαραίτητα ψυχολογικά τεστ?
- § Η διοίκηση ενθαρρύνει τους υπαλλήλους να ζητούν τη συμβουλή τους για προσωπικά θέματα και προβλήματα?
- § Ο οργανισμός στη πολιτική του προβλέπει δίκαιη μεταχείριση απέναντι σε όλους τους υπαλλήλους?
- § Υπάρχει μηχανισμός ανατροφοδότησης των σχέσεων μεταξύ των υπαλλήλων? Πραγματοποιεί σχετικές περιοδικές σχετικές συνεντεύξεις?

iii) Επίγνωση διοίκησης.

- § Η διοίκηση έχει μηχανισμούς να ανακαλύπτει προσωπικά προβλήματα των εργαζομένων (εθισμός σε ναρκωτικά-αλκοόλ, τζόγος, υπερβολικά χρέη), που αυξάνουν τη πιθανότητα απάτης?

2. Ο οργανισμός έχει τον απαραίτητο σύστημα εσωτερικό ελέγχου?

i) Εισαγωγή της έννοια απάτης στον εσωτερικό έλεγχο.

- § Η ανάγκη για πρόληψη και διάγνωση της απάτης έχει ενσωματωθεί στο γενικότερο σύστημα εσωτερικού ελέγχου?
- § Έλεγχος της πρόσβασης.

- § Είναι στην πολιτική της εταιρίας να κλειδώνει τα ντουλάπια, τα συρτάρια, τα δωμάτια που περιέχουν είτε πολύτιμα αγαθά ή κρίσιμα έγγραφα?
- § Χρησιμοποιείται προσωπικός κωδικός για την πρόσβαση στους υπολογιστές?
- § Έχει διαβαθμίσει την πρόσβαση σε ηλεκτρονικά κρίσιμα αρχεία και φακέλους?
- § Έχει επικοινωνήσει η διοίκηση πως η πρόσβαση σε χώρους που δεν έχουν δικαιοδοσία η υπάλληλοι θα έχει σοβαρές επιπτώσεις? Έχει απαγορεύσει το δανεισμό κλειδιών ή την επικοινωνία των προσωπικών «PIN»?
- § Για θέσης εργασίας που είναι υψηλού κινδύνου έχει τοποθετεί σύστημα ηλεκτρονικής παρακολούθησης και καταγραφής?
- § Είναι διακριτό στο καθένα πως οι χώροι του οργανισμού θέλουν πάντα την απαραίτητη δικαιοδοσία?
 - ii) Περιγραφή θέσεων εργασίας.
 - § Η ακριβής περιγραφή των θέσεων εργασίας είναι σε έντυπη μορφή και σε σημείο προσβάσιμο?
 - § Το οργανόγραμμα του οργανισμού είναι διαμορφωμένο σύμφωνα με τις περιγραφές των θέσεων εργασίας?
 - § Οι δικαιοδοσίες της κάθε θέσης είναι ξεκάθαρες?
 - § Οι θέσεις που περιλαμβάνονται στις πωλήσεις και στις αγορές καταναμημένες έτσι ώστε να ελαχιστοποιούνται οι πιθανότητες απάτης?
 - § Για αρμοδιότητες θέσεων που είναι κρίσιμες υπάρχει δεύτερος έλεγχος από ανεξάρτητη αρχή?
 - § Στη περιγραφή των θέσεων αναφέρονται ρητά οι μέρες αδειάς που δικαιούνται?
 - § Γενικότερα πιστεύεται πως η κατανομή των θέσεων εργασίας είχε και ως γνώμονα την ελαχιστοποίηση της πιθανότητας εμφάνισης απάτης?
 - § Περιοδική συλλογή και ανάλυση των λογιστικών εγγραφών.
 - § Συλλογή όλων των τραπεζικών συναλλαγών και ανάλυσή τους?
 - § Λογαριασμοί εισπρακτέοι και πληρωτέοι εξετάζονται περιοδικά?
 - § Γίνεται στατιστική ανάλυση της διασποράς ανάμεσα στο προϋπολογισμό και τα πραγματικά στοιχεία?

§ Σύγκριση των ζημιών- κερδών ανάλογα με προηγούμενα έτη?

§ Αναλυτική καταγραφή των πωλήσεων και των αγορών?

iii) Επίβλεψη.

§ Τα ανώτερα στελέχη έχουν την ικανότητα να αντιλαμβάνονται ασυνήθιστα γεγονότα και να τα εξετάζουν?

§ Τα ανώτερα στελέχη εξετάζουν την εργασία των υφισταμένων τους και όπου χρειάζεται να επαναλαμβάνουν την εργασία?

§ Σε μικρότερες επιχειρήσεις που ο καταμερισμός της εργασίας είναι αδύνατος υπάρχει η απαραίτητη επίβλεψη που θα αντισταθμίσει το παραπάνω γεγονός?

iv) Έλεγχος.

§ Υπάρχει περιοδική και συστηματική διαδικασία εσωτερικού ελέγχου?

§ Υπάρχει αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του εσωτερικού ελέγχου?

§ Έλεγχοι από εξωτερικούς συνεργάτες γίνονται περιοδικά?

§ Η διοίκηση συνεργάζεται με τους εξωτερικούς ελεγκτές και τους παρέχει όλα τα απαραίτητα μέσα?

§ Παρέχονται τα κατάλληλα κεφάλαια χρηματικά ή μη για τη διάγνωση και πρόληψη της απάτης?

7.4.2. Διαχείριση κινδύνου.

Η διαδικασία της αξιολόγησης κινδύνου που αναλύσαμε παραπάνω όπως και τα εργαλεία της (ερωτηματολόγια) δεν μπορούν από μόνα τους να εγγυηθούν την αποφυγή της απάτης. Τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων χρήζουν ανάλυση από τα άτομα που απαρτίζουν την ομάδα αξιολόγησης και φυσικά από τη διοίκηση. Δηλαδή δεν έχουν ως σκοπό την αντικατάσταση του συστήματος ελέγχου αλλά αντίθετα λειτουργούν ως συμπληρωματικά εργαλεία. Οι απαντήσεις που προκύπτουν αρνητικές στα εκάστοτε ερωτηματολόγια θα πρέπει να προβληματίσουν τους υπευθύνους και να είναι το έναυσμα για περαιτέρω ανάλυση. Η ανάλυση δεν πρέπει όμως να είναι απομονωμένη θα πρέπει να γίνεται διασταύρωση των απαντήσεων.

Αναλυτικότερα κάθε ερώτηση αναφέρεται σε κάποιο από τα σημεία ελέγχου. Τα συγκεκριμένα σημεία ελέγχου είναι αυτά που θα πρέπει να σχεδιαστούν από την αρχή λαμβάνοντας υπόψη τις αδυναμίες που αναδείχτηκαν με στόχο φυσικά την μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας του εσωτερικού συστήματος ελέγχου. Συνοπτικά καταλήγουμε πως μετά την διαδικασία αξιολόγησης του κινδύνου θα πρέπει να ακολουθήσει και μία εξίσου σημαντική διαδικασία που είναι η διαχείριση του κινδύνου που αποδείχθηκε.

Στη συνέχεια θα παραθέσουμε μία διαδικασία διαχείρισης κινδύνου που προτείνει η επιτροπή των Η.Π.Α. «ACFE- Association of Certified Fraud Examiners». Γίνεται πάλι χρήση ερωτηματολογίου που έχει φυσικά μικρότερη έκταση και δεν αναφέρεται σε όλους τους υπαλλήλους αλλά στη διοίκηση και φυσικά στο ελεγκτικό τμήμα του οργανισμού.

Ερωτηματολόγιο Διαχείρισης Κινδύνου

Περιπτώσεις απάτης	Βαθμός κινδύνου	Συστήματα ελέγχου	Κατάλοιπα κινδύνου	Επιχειρηματικές λειτουργίες	Ενδείξεις- RED FLAGS
Γενικοί παράγοντες απάτης					
Παραποίηση χρηματοοικονομικών αποτελεσμάτων					

Αποτελεσμάτων χρήσης					
Πλασματική αποτίμηση αξίας εταιρικών κεφαλαίων					
Πλασματικές εισπράξεις					
Αναχρονισμός λογιστικών γεγονότων					
Παραποίηση της αξίας του μετοχικού κεφαλαίου					
Απόκρυψη κέρδους					

- Ø **Βαθμός κινδύνου:** Πρόκειται για τα αποτελέσματα της αξιολόγησης κινδύνου που φυσικά έχει προηγηθεί της παρούσας διαδικασίας.
- Ø **Συστήματα ελέγχου:** Αναφέρεται στα συστήματα εκείνα που εφαρμόζονται στην συγκεκριμένη περίπτωση ή στα συστήματα που πρόκειται να εφαρμοστούν μετά τη διαχείριση.
- Ø **Κατάλοιπα κινδύνου:** Είναι ο βαθμός κινδύνου που αξιολογείται πως υπάρχει παρόλο της ύπαρξης του ελέγχου ή που θα παραμείνει μετά την εφαρμογή των νέων μέτρων που σχεδιάζονται.
- Ø **Επιχειρηματικές λειτουργίες:** Αναφέρονται στις λειτουργίες που θα επηρεαστούν αν εμφανιστεί η περίπτωση απάτης της οποίας ο κίνδυνος έχει αξιολογηθεί.
- Ø **Ενδείξεις- RED FLAGS:** Έχουμε κάνει εκτενή αναφορά για τις ενδείξεις σε προηγούμενο κεφάλαιο, πηγή πάντα των ενδείξεων αποτελεί η διεθνή βιβλιογραφία (**ISACA standard 030.020.010. Audit Consideration of Irregularities, AICPA SAS No 99 onsideration of Fraud in a Financial Statement, PCAOB standard No2**).

7.5. Εξωτερικοί ελεγκτές και αξιολόγηση κινδύνου.

Παρόμοια με οποιοδήποτε έλεγχο αναλαμβάνουν οι εξωτερικοί ελεγκτές όταν πραγματοποιούν αξιολόγηση του κινδύνου απάτης σε έναν

οργανισμό δεν δίνουν έμφαση στις περιπτώσεις που έχουν να κάνουν με το εσωτερικό τομέα. Δεν ενδιαφέρονται και φυσικά δεν μπορούν να έχουν την ίδια αποτελεσματικότητα με την ίδια τη διοίκηση. Μέλημα τους είναι να προσπαθήσουν να αξιολογήσουν τον κίνδυνο να αναδειχθούν περιπτώσεις απάτης που θα επηρεάσουν το εξωτερικό περιβάλλον του εκάστοτε οργανισμού. Με πιο απλά λόγια προσπαθούν να πληροφορήσουν τους ενδιαφερόμενους, μετόχους και υποψήφιους μετόχους, για την σταθερότητα του οργανισμού και έτσι να παροτρύνουν ή αντίστοιχα να αποθαρρύνουν την επένδυση κεφαλαίων. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η βασική αιτία που, υποχρεούνται πλέον από το νόμο να ελέγχονται από εξωτερικούς ελεγκτές οι εταιρίες, ήταν οι μεγάλες περιπτώσεις απάτης που συγκλόνισαν την επιχειρηματική κοινωνία και οδήγησαν σε απώλεια μεγάλων κεφαλαίων.

7.6. Βιβλιογραφία κεφαλαίου.

- ✚ J. Bologna, Robert I. Lindquist, and Joseph T. Wells, The accountant's handbook on fraud and commercial crime, 1993
- ✚ Joe Wells, Occupational Fraud and Abuse, 1997
- ✚ Jack Bologna, Computer protection systems, 1994
- ✚ AICPA, Statement on Auditing standards No99, Consideration of fraud in a financial statement.

Κεφάλαιο 8- Πληροφοριακό λογιστικό σύστημα και απάτη.

8.1. Εισαγωγικά.

Σε προηγούμενα κεφάλαια έχουμε τονίσει πως μια σωστή προσέγγιση και ανάλυση των λογιστικών εγγραφών αποτελεί βασική μέθοδος για την πρόληψη και την αποφυγή της απάτης. Στο έκτο κεφάλαιο είχαμε κάνει συγκεκριμένη αναφορά στην εξέταση ενός οργανισμού σε λογιστικούς φυσικούς κύκλους που αντικατοπτρίζουν και το σύνολο της φυσικής λειτουργίας- επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η καταγραφή των λογιστικών γεγονότων και συνεπώς και της λογιστικής παρακολούθησης έχει ακολουθήσει την σύγχρονη πραγματικότητα και γίνεται πια με τη βοήθεια των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των αντίστοιχων λογισμικών. Φυσικά σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να πούμε πως έχει αντικαταστήσει τον ανθρώπινο παράγοντα, που παίζει ζωτικό ρόλο, αλλά ο ρόλος της ύπαρξης ηλεκτρονικού πληροφορικού συστήματος έχει συμβάλλει καθοριστικά στην προσπάθεια έναντι της απάτης και των δυσμενών συνεπειών της. Στο κεφάλαιο αυτό θα κάνουμε μία προσπάθεια να παρουσιάσουμε τη προσέγγιση έναντι της απάτης χρησιμοποιώντας το λογιστικό πληροφοριακό σύστημα αλλά και την ανθρώπινη συμβολή, κριτική σκέψη. Τέλος δεν πρέπει να ξεχνάμε πως οι περιπτώσεις απάτης που μπορούν τόσο να προληφθούν τόσο να ανακαλυφθούν, είναι αυτές που χρειάζονται λογιστική εγγραφή για να πραγματοποιηθούν και όχι αυτές που γίνονται «εκτός βιβλίων».

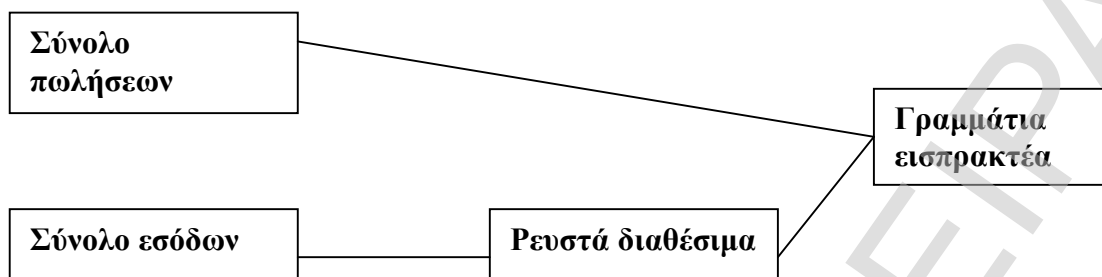
8.2. Επιχειρησιακές λειτουργίες βάση λογιστικών φυσικών κύκλων.

8.2.1. Εισπράξεις.

Ο κύκλος των εισπράξεων περιλαμβάνει όλες τις απαιτήσεις που έχει μία εταιρία από τους πελάτες είτε για την πώληση φυσικών αγαθών είτε για την παροχή υπηρεσιών. Η κάθε πώληση ή παροχή υπηρεσιών καταγράφεται στο αρχείο των πωλήσεων. Άρα έτσι δημιουργείται ο λογαριασμός των πωλήσεων. Όπως γνωρίζουμε οι πελάτες όμως δεν πληρώνουν πάντα σε μετρητά αλλά συνηθίζεται αντίθετα να εκδίδονται γραμμάτια εισπρακτέα τα οποία φυσικά ανάλογα με την εκάστοτε συμφωνία διαφέρουν στο χρόνο που δίδεται αποπληρωμής. Το σύνολο των γραμμάτων εισπρακτέων στο πληροφορικό σύστημα ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ του συνόλου πωλήσεων και της αύξησης των ρευστών διαθέσιμων. Ο λογαριασμός των εισπρακτέων στη συνέχεια χρίζει περιοδική ανάλυση και εξέταση με σκοπό τη παρατήρηση των αποπληρωμών, της φερεγγυότητας των πελατών και την απόφαση για το αν ένας πελάτης θα πρέπει πια να εγγραφεί ως επισφαλής. Η εξέταση της κίνησης του λογαριασμού των εισπρακτέων έχει ζωτική σημασία για τη

βιωσιμότητα μιας εταιρίας γιατί έτσι εξασφαλίζεται η απαραίτητη ρευστότητα. Διαγραμματικά ο φυσικός κύκλος των πωλήσεων παρουσιάζεται παρακάτω.

Διάγραμμα 8.1.

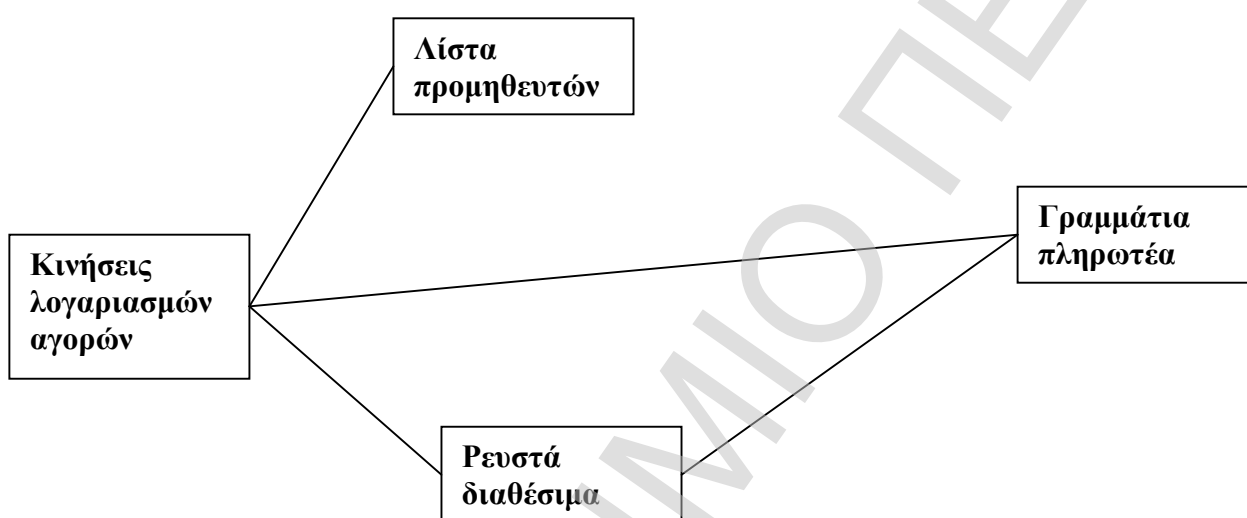
8.2.2. Δαπάνες.

Σε όλες τις μορφές εταιριών, δηλαδή είτε είναι παραγωγική είτε είναι μεταποιητική είτε είναι απλά εμπορική υπάρχουν δαπάνες. Συγκεκριμένα οι παραγωγικές εταιρίες έχουν ως δαπάνες τις πρώτες ύλες, οι μεταποιητικές κάποια ενδιάμεσα αγαθά και τέλος οι εμπορικές το κόστος των πωληθέντων. Δεν υπάρχει ουσιαστική διαφορά στις εταιρίες παροχής υπηρεσιών απλά εκεί κοστολογείτε ως δαπάνη μόνο η εργασία των υπαλλήλων. Στο πληροφοριακό σύστημα των δαπανών θα πρέπει να υπάρχει ενημερωμένη λίστα των προμηθευτών, λογαριασμοί που θα καταγράφονται οι πρώτες ύλες, τα ενδιάμεσα αγαθά και τέλος τα τελικά προϊόντα. Για κάθε αγορά θα πρέπει να γίνονται οι απαραίτητες εγγραφές που θα ενημερώνουν τους αντίστοιχους λογαριασμούς και φυσικά κάθε εγγραφή θα πρέπει να συνοδεύεται με το αντίστοιχο παραστατικό το οποίο θα επιβεβαιώνει το γεγονός.

Με κάθε δαπάνη που πραγματοποιεί ο οργανισμός θα ακολουθεί και η κίνηση των λογαριασμών είτε των ρευστών διαθεσίμων είτε των γραμμάτων πληρωτέων. Συνήθως στο λογαριασμό των ρευστών διαθεσίμων δεν εμφανίζονται απάτες αντίθετα ο λογαριασμός των πληρωτέων συχνά πέφτει θύμα απάτης. Για το παραπάνω λόγο θα πρέπει να δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στο λογαριασμό των πληρωτέων για να ανακαλύπτονται τυχόν παρατυπίες – απάτες. Συνεχή παρακολούθηση όμως θα πρέπει να έχουν αντίστοιχα και η λίστα των προμηθευτών και φυσικά των υπολοίπων λογαριασμών που

μεταβάλλονται λόγω των αγορών. Συμπερασματικά διακρίνουμε τη συνεχή διασταύρωση όλων αυτών των διαφορετικών λογαριασμών για να επιβεβαιώνεται η εγκυρότητα όλων των εγγραφών και να ελαχιστοποιείται η πιθανότητα απάτης. Τη δυνατότητα αυτής της συστηματικής ανατροφοδότησης στοιχείων μας την παρέχει η βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Διαγραμματικά συνοπτικά παρουσιάζεται ο λογιστικός κύκλος των δαπανών.

Διάγραμμα 8.2.

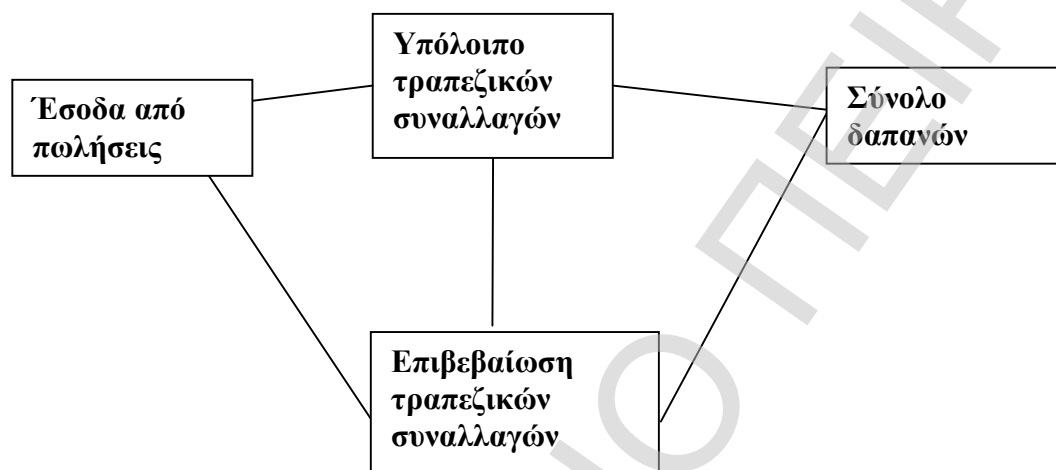

8.2.3. Επιβεβαίωση των τραπεζικών συναλλαγών.

Όλα τα ρευστά διαθέσιμα που διαθέτει ένας οργανισμός- εταιρία φυσικά δεν παρακρατούνται στο φυσικό τόπο του αλλά αντίθετα τοποθετούνται σε αντίστοιχους τραπεζικούς λογαριασμούς. Επίσης κάθε συναλλαγή πραγματοποιείται είτε αυτή πρόκειται για είσπραξη είτε για πληρωμή γίνεται με τραπεζικές συναλλαγές. Φυσικά δεν αναφερόμαστε μόνο για πληρωμές ή εισπράξεις με μορφή ρευστών διαθέσιμων αλλά και τα γραμμάτια τα οποία είναι σε μορφή τραπεζικών επιταγών. Είναι φανερό το πόσο σημαντικό είναι για έναν οργανισμό η παρακολούθηση τόσο των υπολοίπων των τραπεζικών λογαριασμών τόσο όμως και κάθε τραπεζικής συναλλαγής για να αποτρέψει να βρεθεί θύμα απάτης. Βέβαια για να είναι ο

αποδοτικός ο έλεγχος θα πρέπει να θέσει την αρμοδιότητα αυτή εκτός από κάποιο εργαζόμενο και σε εξωτερικό συνεργάτη, ώστε να αποκλείσει την πιθανότητα να εμφανιστεί ζημία λόγω της διαφθοράς του ίδιου του εργαζόμενου που έχει την συγκεκριμένη αρμοδιότητα. Διαγραμματικά η παραπάνω διαδικασία παρουσιάζεται ως εξής.

Διάγραμμα 8.3.

8.2.4. Γενικό καθολικό.

Μέχρι τώρα περιγράψαμε με λίγα λόγια όλες τις λογιστικές εγγραφές που πρέπει να γίνονται και τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε χρησιμοποιώντας αυτές να κάνουμε ελέγχους της ακρίβειας τους με την πραγματικότητα. Όλες οι συγκεκριμένες εγγραφές που καταγράφονταν το ημερολόγιο. Το επόμενο βήμα είναι ο καταρτισμός του γενικού καθολικού σύμφωνα πάντα με τα υπόλοιπα που θα προέκυπταν από τους επιμέρους λογαριασμούς. Σαν έννοια το καθολικό υπήρχε πάντα στις επιχειρήσεις όμως μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σαν εργαλείο ελέγχου για απάτες. Το καθολικό τόσο στην χειρόγραφη μέθοδο τόσο όμως και με τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι πάντα σε συνάρτηση με το ημερολόγιο και τις σχετικές εγγραφές. Συγκεκριμένα στα λογιστικά λογισμικά στο καθολικό δεν μπορεί να υπάρξει μεταβολή αυτούσια. Για να υπάρξει η οποιαδήποτε μεταβολή θα πρέπει να γίνει η απαραίτητη εγγραφή προσαρμογής στο ημερολόγιο.

Κατανοούμε πως η έννοια της εγγραφής προσαρμογής πρέπει απαραίτητα να υφίσταται γιατί εκτός από τις ηθελημένες παρατυπίες συχνά στην καθημερινότητα γίνονται ακούσια λάθη. Η ακεραιότητα όμως του γενικού καθολικού προσφέρει μία προστασία στα στοιχεία του και έτσι λειτουργεί προληπτικά έναντι της απάτης. Αν κάποιος ήθελε να κάνει μία αλλαγή στο καθολικό για προσωπικό του όφελος θα έπρεπε να κάνει την απαραίτητη εγγραφή προσαρμογής στο ημερολόγιο πράξη που είναι εύκολα αντιληπτή.

Συμπερασματικά κατανοούμε πως με τη σωστή τήρηση των εγγραφών στο ημερολόγιο από το λογιστήριο ενός οργανισμού που συνοδεύεται πάντα όμως με την πολιτική τήρησης αρχείου των απαραίτητων συνοδευτικών παραστατικών παίζει καθοριστικό ρόλο στο γενικότερο σύστημα εσωτερικού έλεγχου και ειδικότερα του ελέγχου για απάτη.

8.3. Ανάλυση στοιχείων πληροφορικών λογιστικών συστημάτων.

Τα πληροφοριακά λογιστικά συστήματα έχουν τρία βασικά στοιχεία, το ειδικό προσωπικό, τον καθ' αυτό εξοπλισμό που περιλαμβάνει στην ουσία τις ηλεκτρονικές συσκευές που χρησιμοποιούνται, και τέλος τα απαραίτητα λογισμικά που εγκαθίστανται. Είναι πολύ σημαντικό το σύστημα που θα εγκατασταθεί να έχει πρόσβαση σε όλα τα επίπεδα του οργανισμού. Στη σύγχρονη εποχή αυτό επιτυγχάνεται με τεχνολογίες όπως το «**INTRANET**» και το διαδίκτυο. Για να είναι παρόλο αυτά αποτελεσματικό, δηλαδή να εγγυάται την εγκυρότητα των στοιχείων, θα πρέπει να μην έχουν πρόσβαση σε αυτό όλοι οι εργαζόμενοι αλλά αντίθετα μόνο το προσωπικό που είναι εξουσιοδοτημένο. Τα προγράμματα προσφέρουν την απαιτούμενη ασφάλεια καθώς διαβαθμίζουν κατάλληλα τις πληροφορίες και παρέχουν δικαιοδοσίες μόνο σε αυτούς που κατέχουν τους απαραίτητους ηλεκτρονικούς κωδικούς. Η διαδικασία του ελέγχου που εξετάζουμε στην ανάλυση μας είναι βασισμένη στην ασφάλεια που προσφέρουν τα παραπάνω συστήματα. Όπως έχουμε επισημάνει πολλές φορές για να μπορεί ο εκάστοτε ελεγκτής να είναι αποτελεσματικός θα πρέπει να είναι σίγουρος πως τα στοιχεία που θα αναλύσει ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Τέλος για να είναι εφικτός ο έλεγχος όχι μόνο για απάτη αλλά για γενικά θα πρέπει η ελεγκτική ομάδα να

έχει εκπαιδευτεί έτσι ώστε να κατανοεί πλήρως τη λειτουργία των νέων πληροφοριακών λογιστικών προγραμμάτων. Παρακάτω θα κάνουμε μια συνοπτική ανάλυση των τριών κύριων χαρακτηριστικών που αναφέραμε παραπάνω.

Ø **Ειδικό προσωπικό:** Περιλαμβάνει το προσωπικό που είναι υπεύθυνο για τη εγκατάσταση του προγράμματος. Συνήθως για οικονομικούς κυρίου λόγους η εταιρίες αναθέτουν την εγκατάσταση και την παραμετροποίηση σε εξωτερικούς συνεργάτες. Επίσης στο ειδικό προσωπικό περιλαμβάνονται αυτοί που στελεχώνουν το τμήμα της ηλεκτρονικής ασφάλειας σε μια εταιρία. Οι συγκεκριμένοι είναι υπεύθυνοι για την προστασία των δεδομένων, για τους προσωπικούς ηλεκτρονικούς κωδικούς (PIN) που θα μοιραστούν αλλά και για την διαδικασία ανίχνευσης του υπαίτιου όταν παρουσιαστεί μια ανωμαλία στο σύστημα. Τέλος το ειδικό προσωπικό περιλαμβάνει και τους χειριστές του προγράμματος που φυσικά είναι εντεταλμένα άτομα από την οικονομική διεύθυνση, η διοίκηση για να μπορεί να έχει μια εικόνα των αποτελεσμάτων αλλά και το τμήμα του εσωτερικού ελέγχου για να είναι σε θέση να κάνει αναλύσεις όποτε επιθυμεί και να εισάγει τα απαραίτητα στοιχεία στα προγράμματα «CAATs» που είχαμε αναφέρει σε προηγούμενο κεφάλαιο. Όπως είναι εμφανές δεν έχει το όλο το ειδικό προσωπικό τον ίδιο στόχο χρήσης . Για αυτό το λόγο παίζει μεγάλο ρόλο στην αξιοπιστία του συστήματος η παροχή κατάλληλων προσωπικών κωδικών που θα περιορίζει τη δικαιοδοσία αλλά παράλληλα θα λειτουργούν ως ίχνος όταν παρουσιαστεί κάποια παρατυπία.

Ø **Εξοπλισμός:** Ο εξοπλισμός που χρησιμοποιείται είναι σχεδόν κοινός με αυτόν που χρησιμοποιεί οποιοδήποτε άλλο πληροφοριακό σύστημα. Αυτή είναι και η βασική αιτία που η εγκατάσταση των λογιστικών πληροφοριακών συστημάτων είναι σχετικά απλή. Αν θέλαμε να επισημάνουμε κάποιο εξοπλισμό που ίσως να μην υπάρχει σε κάθε οργανισμό είναι η ύπαρξη κεντρικού «**SERVER**» για την παροχή της υπηρεσίας «**INTRANET**» ώστε να πραγματοποιείτε η

βασική αρχή του συστήματος δηλαδή η πρόσβαση σε όλα τα τμήματα της εταιρίας.

Ø **Λογισμικό:** Πρόκειται για ολοκληρωμένα λειτουργικά προγράμματα γνωστά ως «**ERP**» τα οποία είναι σε θέση να διαβάζουν πληροφορίες που εισάγονται, να τα επεξεργάζονται κατάλληλα, να ανανεώνουν τα υπάρχοντα αρχεία όταν εισάγονται καινούργιες σχετικές πληροφορίες και τέλος μπορούν να τα μετατρέπουν εύκολα σε μορφή παρουσίασης εφόσον χρειαστεί τεκμηρίωση φαινόμενο ιδιαίτερος συχνό στη διαδικασία ελέγχου.

Κεφάλαιο 9- Απάτη που σχετίζεται με τη χρήση υπολογιστών- Ηλεκτρονική απάτη.

9.1. Εισαγωγικά.

Η απάτη μέσω υπολογιστών είναι κάτι σαν εξέλιξη της απάτης. Είναι αυτονόητο πως όλες οι περιπτώσεις απάτης πραγματοποιούνται με τη χρήση του υπολογιστή. Στην πραγματικότητα θύμα είναι ο ίδιος ο υπολογιστής. Οι πιο συνηθισμένες περιπτώσεις που εμφανίζονται είναι κλοπή, υπεξαίρεση, υποκλοπή πληροφοριών, σαμποτάζ, παράνομη απόκτηση πρόσβασης, παραποίηση οικονομικών αποτελεσμάτων και τέλος απόκτηση ανώτερης δικαιοδοσίας όταν πρόκειται για άτομο του εσωτερικού περιβάλλοντος.

Σχολιάσαμε στην αρχή πως η απάτη μέσω της χρήσης υπολογιστή πρόκειται για εξέλιξη. Αναλυτικότερα εννοούμε πως δεν είναι υπεύθυνοι οι υπολογιστές για τις νέες περιπτώσεις απάτης που αναδείχθηκαν. Η απάτη υπήρχε πάντα σε όλα τα επίπεδα των οργανισμών, απλά η εισαγωγή των ηλεκτρονικών υπολογιστών στην επιχειρηματική πραγματικότητα έδωσε στους υποψήφιους «απατεώνες» νέο τρόπο δράσης. Η ιδιαιτερότητα των συγκεκριμένων περιπτώσεων σχετίζεται με το βαθμό εκπαίδευσης αυτών που τις διαπράττουν. Τα συγκεκριμένα άτομα πρέπει να κατέχουν εξειδικευμένη γνώση χρήσης υπολογιστών αλλά δεν αρκεί μόνο αυτό. Για να είναι εφικτή μία απάτη θα πρέπει να έχουν και την απαραίτητη πρόσβαση. Όταν πρόκειται για εξωτερική απειλή τότε θα χρησιμοποιηθεί το διαδίκτυο και θα γίνει προσπάθεια να παρακαμφθεί η ασφάλεια. Η προηγούμενη προσπάθεια είναι εξαιρετικά δύσκολη και σε αυτό ευθύνεται το μικρό ποσοστό. Έρευνες έχουν δείξει πως το 70 με 80% των περιπτώσεων προκαλούνται από άτομα του εσωτερικού περιβάλλοντος ενός οργανισμού. Τα άτομα που εργάζονται σε έναν οργανισμό είτε κάνουν κατάχρηση της δικαιοδοσίας που τους έχει δοθεί είτε υποκλέπτουν με κάποιο τρόπο τους προσωπικούς κωδικούς άλλων υπαλλήλων για να αποκτήσουν την απαραίτητη δικαιοδοσία.

Εκτός από την ιδιαιτερότητα που σχολιάσαμε προηγούμενων υπάρχουν και πάρα πολλά κοινά με τις παραδοσιακές περιπτώσεις απάτης. Για το λόγο αυτό όταν προσπαθούμε να προσεγγίσουμε την απάτη μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών θα πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη και παραδοσιακούς παράγοντες όπως τα προσωπικά χαρακτηριστικά του θύτη, το εταιρικό περιβάλλον, την κουλτούρα που προβάλλεται στον οργανισμό και τέλος τους εξωτερικούς παράγοντες όποιοι και να είναι αυτοί που αυξάνουν τις πιθανότητες της απάτης με τη βοήθεια ηλεκτρονικών μέσων.

Πριν ολοκληρώσουμε την εισαγωγή μας στο κεφάλαιο θεωρούμε απαραίτητο να επισημάνουμε την αναβάθμιση της αξίας των αποθηκευμένων δεδομένων σε έναν οργανισμό λόγω της εμφάνισης του φαινομένου του είδους απάτης που εξετάζουμε στη παρούσα φάση. Η αποθήκευση δεδομένων σε ηλεκτρονική μορφή μπορεί να κάνει έναν οργανισμό ευάλωτο, μεγάλα χρηματικά ποσά μπορεί να χαθούν ή ακόμα πληροφορίες μπορούν να κλαπούν και να έχει ως συνέπεια την απώλεια σημαντικών κερδών. Είναι αδύνατο παρόλο αυτά να μην χρησιμοποιηθεί η βοήθεια των ηλεκτρονικών

μέσων και όλων των δυνατοτήτων που έχουμε αναπτύξει σε προηγούμενα κεφάλαια. Άρα θα πρέπει να δοθεί μεγάλη σημασία στην ασφάλεια δεδομένων γεγονός που τονίζεται και από το νόμο «SOX».

9.2. Ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη της ηλεκτρονικής απάτης.

Η πρώτη εταιρία που εγκατέστησε υπολογιστές ήταν η «**General Electric-GE**» τη δεκαετία του 50. Πριν από τη συγκεκριμένη εταιρία η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών περιοριζόνταν μόνο για στρατιωτικούς σκοπούς από την Αμερικανική κυβέρνηση. Η πρώτη έρευνα για απάτες που αφορούσαν τη χρήση υπολογιστών πραγματοποιήθηκε από το πανεπιστήμιο του «**STANFORD**» το 1958. Η έρευνα κατέληξε πως η περιπτώσεις απάτης χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες:

1. Βανδαλισμός
2. Κλοπή περιουσίας και πληροφοριών
3. Χρηματοοικονομική απάτη ή κλοπή
4. Χρήση πληροφοριακών υπηρεσιών χωρίς την απαραίτητη άδεια χρήσης.

Με τη πάροδο των χρόνων και τη χρησιμοποίηση της τεχνολογίας των πληροφοριακών συστημάτων τα κρούσματα που αναφερόντουσαν αυξάνονταν συνεχώς. Είναι χαρακτηριστικό πως στη δεκαετία του 70 οι περιπτώσεις που αναφέρθηκαν ήταν τριπλάσιες από αυτές της δεκαετίας του 60. Επίσης με την πάροδο των ετών η έρευνα του πανεπιστημίου «**STANFORD**» κατέληξε πως τα δημογραφικά χαρακτηριστικά και το μορφωτικό επίπεδο μιας κοινωνίας επηρεάζουν σημαντικά τον αριθμό των περιπτώσεων που προκύπτουν.

Η πρώτη περίπτωση εταιρικής απάτης που συνδέθηκε με την έννοια της ηλεκτρονικής απάτης ήταν η περίπτωση της εταιρίας «**Equity Funding**» το 1973. Η διοίκηση παρουσίαζε πλαστά οικονομικά αποτελέσματα τα οποία όμως τα επεξεργαζόταν με τη βοήθεια των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Η μέχρι τότε έλεγχοι από εντεταλμένους της «SEC». δεν μπορούσαν να αποδείξουν την απάτη παρόλο είχαν βάσιμα στοιχεία και καταγγελίες. Ο λόγος που δεν μπορούσαν να αποδείξουν τίποτα, ήταν η μη προσπάθεια από

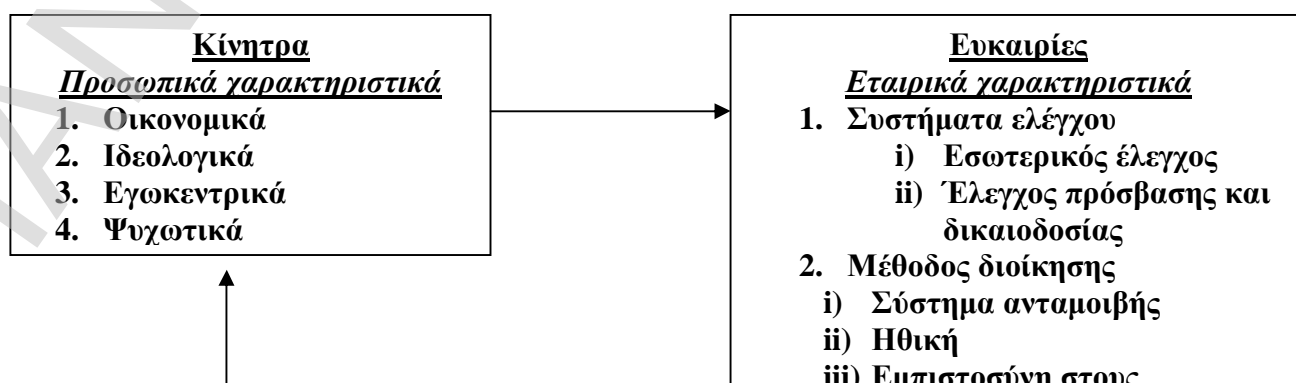
τους ελεγκτές να κατανοήσουν και να αναλύσουν τη διαδικασία που πραγματοποιούνταν στο πληροφοριακό τμήμα της εταιρίας (**IT Department**). Ο «**Touch Ross**» ήταν ο πρώτος ελεγκτής που ανέλυσε τη διαδικασία που είχε υιοθετήσει η εταιρία μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών. Η κατάληξη ήταν η αναμενόμενη. Η διοίκηση παρουσίαζε αναληθή κατοχή μετοχών άλλων εταιριών και παραποιούσε κατάλληλα τα οικονομικά αποτελέσματα με αποτέλεσμα να αυξάνονται δραματικά τα καθαρά κέρδη. Οι συνέπειες για τους μετόχους ήταν τραγικές, μεγάλα κεφάλαια χάθηκαν τόσο από άλλες εταιρίες που συμμετείχαν στο μετοχικό κεφάλαιο τόσο όμως και από τους απλούς μετόχους. Η απάτη φυσικά ήταν διοικητική αλλά πραγματοποιούνταν με την βοήθεια των ηλεκτρονικών υπολογιστών, για αυτό το λόγο ήταν και η πρώτη περίπτωση που ο τύπος και η γενικότερη επιχειρηματική κοινωνία τη συνέδεσε με την έννοια της ηλεκτρονικής απάτης.

Η επιτροπή κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α.- «**SEC**» μετά την περίπτωση της «**Equity Funding**» έθεσε ως βασικό όρο, σε κάθε έλεγχο που πραγματοποιείτε στις εισηγμένες εταιρίες, να λαμβάνει μέρος και ειδικός πληροφοριακός ελεγκτής- «**IT Auditor**».

9.3. Θεωρίες και είδη της ηλεκτρονικής απάτης.

Στην ηλεκτρονική απάτη ισχύουν φυσικά όλες η θεωρίες και οι αρχές που είχαμε σχολιάσει για όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις απάτης. Συγκεκριμένα ισχύουν τόσο η θεωρία του τριγώνου απάτης- «**Fraud Triangle**» και τα είδη του δέντρου της απάτης- «**Fraud Tree**». Στη διεθνή βιβλιογραφία όμως συναντάμε και μία θεωρία, που αναφέρεται αποκλειστικά στην απάτη μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών, με την ονομασία «**MOMM-Motivation-Opportunities-Means-Methods**». Για την καλύτερη παρουσίαση της θεωρίας «**MOMM**» θα χρησιμοποιήσουμε διαγραμματική μέθοδο.

Διάγραμμα 9.1

Κίνητρα

- Ø **Οικονομικά:** Τις περισσότερες φορές το κίνητρο είναι κάποια οικονομική στενότητα του θύτη.
- Ø **Ιδεολογικά:** Είτε πρόκειται για κάποιο αίσθημα εκδίκησης του υπαλλήλου, είτε είναι ιδεολογία κάποιου ατόμου να καταστρέφει τα συστήματα των άλλων- «**Hacker**».
- Ø **Εγωκεντρικά:** Πρόκειται για την προσπάθεια κάποιων ατόμων να αποκτήσουν όλο και μεγαλύτερη εξουσία, δύναμη και πλούτο.
- Ø **Ψυχωτικά:** Αναφέρεται σε φόβο των υπαλλήλων απέναντι στους υπολογιστές και έτσι προσπαθούν με κάθε τρόπο να τους καταστρέψουν.

Μέθοδος

- Ø **Εισαγωγή:** Η απάτη πραγματοποιείται από υπαλλήλους, Έχει ως στόχο την προσωπική ωφέλεια με θύμα τον ίδιο τον οργανισμό. Τα στοιχεία καταστρέφονται ή παραποιούνται κατάλληλα κατά την εισαγωγή των στοιχείων στο πληροφοριακό σύστημα. Με την

καταστροφή ή την παραποίηση μπορούν οι θύτες να αποκρύψουν κάποια κλοπή ή κάποια υπεξαίρεση που έχουν διαπράξει. Ο τρόπος αντιμετώπισης αυτού του είδους της απάτης είναι φυσικά η εφαρμογή αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Επίσης θα πρέπει να υπάρχει η πολιτική της αρχειοθέτησης και κάποιων συνοδευτικών εγγράφων ώστε να μπορούν να υπάρχει διασταύρωση των δύο βάσεων δεδομένων όταν παραστεί ανάγκη.

Ø **Εξαγωγή:** Η απάτη πραγματοποιείται συνήθως από την ίδια τη διοίκηση. Ο στόχος είναι η παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων φυσικά προς τα πάνω. Τα στελέχη προσπαθούν να εξάγουν τα στοιχεία με τέτοιο τρόπο ώστε να επηρεάσουν τους δυνητικούς μετόχους θετικά για να αυξήσουν το μετοχικό τους κεφάλαιο ή προσπαθούν να αποκρύψουν τη πραγματική χρηματοοικονομική κατάσταση από τους υφιστάμενους μετόχους. Πολλές φορές όμως η διοίκηση προσπαθεί να αποκρύψει και τα πραγματικά κέρδη ώστε να αποφύγουν τη φορολογία του κράτους. Ο τρόπος αντιμετώπισης αυτού του είδους απάτης είναι ο περιοδικός έλεγχος από εξωτερικούς ελεγκτές οι οποίοι όμως έχουν την κατάλληλη γνώση να καταλάβουν και να χειριστούν τα εκάστοτε πληροφοριακά συστήματα.

9.4. Χαρακτηριστικά του πληροφοριακού περιβάλλοντος.

Η χρησιμοποίηση πληροφοριακών συστημάτων στο λογιστικό υπάρχων σύστημα υπήρξε μία φυσικά εξέλιξη και συγχρονισμός με τις απαιτήσεις που ανέκυπταν με την ανάπτυξη της τεχνολογίας. Για την καλύτερη κατανόηση της λειτουργίας ενός πληροφοριακού συστήματος αλλά και των «ευκαιριών» που παρουσιάζονται για εμφάνιση νέων ειδών απάτης πρέπει αρχικά να κατανοήσουμε τα χαρακτηριστικά του πληροφοριακού περιβάλλοντος γενικότερα.

Ø Επικοινωνία

Ένα πληροφοριακό σύστημα για να είναι αποτελεσματικό πρέπει να παρέχει επικοινωνία σε όλα τα τμήματα του εκάστοτε οργανισμού. Επίσης πρέπει να έχουν πρόσβαση χρήσης του συστήματος τόσο οι χειριστές, τόσο το ειδικό τεχνικό προσωπικό, το τμήμα ελέγχου και τέλος η διοίκηση για να πραγματοποιεί τις όποιες αναλύσεις επιθυμεί. Αύτη η απαίτηση της

επικοινωνίας και της πρόσβασης είναι και η υπαίτια για το τρωτό προς τους επίδοξους θύτες. Η χρήση διαδικτύου, συστημάτων σύνδεσης όπως το «Intranet» και άλλων ασύρματων δικτύων μπορούν να παρακαμφτούν και έτσι να υπάρχει διαρροή ή παραποίηση πληροφοριών. Επίσης λόγω των ηλεκτρονικών συναλλαγών που πια χρησιμοποιούνται κατά κόρον μεγάλα χρηματικά ποσά μπορούν να χαθούν χωρίς να απομείνει κανένα «ίχνος» για το ποιος ήταν ο υπεύθυνος.

9.5 Ασφάλεια πληροφοριών.

Αναλύοντας στην αρχή του παρόντος κεφαλαίου τη θεωρία «**MOMM**» παρατηρήσαμε πως ένα από τα βασικά τμήματα είναι τα μέσα. Στα μέσα φυσικά περιλαμβάνεται η τεχνολογία, με πιο απλά λόγια οι υπολογιστές και όλα τα συνοδευτικά συστήματα. Η ηλεκτρονική απάτη βασίζεται στην τεχνολογία. Σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το αμερικάνικό ινστιτούτο «Computer Security Institute» σε δείγμα 503 κυβερνητικούς και ιδιωτικούς οργανισμούς, επισημαίνει πως το 90% των απατών που αναφέρθηκαν είχαν σχέση με απώλεια- καταστροφή ή παραποίηση των δεδομένων από την ηλεκτρονική τους βάση δεδομένων. Οι οικονομικές ζημιές που προκλήθηκαν στους αντίστοιχους οργανισμούς ήταν τεράστιες. Συγκεκριμένα αναφέρθηκαν απώλειες της τάξης των 455 εκατομμυρίων δολαρίων ενώ την προηγούμενη χρονιά είχαν ανέλθει στα 377 εκατομμύρια. Επίσης στη σχετική έρευνα το 30% των οργανισμών ανέφεραν «εισβολή» στις ηλεκτρονικές στους σελίδες. Από αυτές το 18% ισχυρίστηκαν πως πραγματοποιήθηκαν απάτες που είχαν να κάνουν με απώλεια πληροφοριών (αριθμοί πιστωτικών καρτών πελατών) και πραγματοποίηση παράνομων οικονομικών συναλλαγών.

Τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας αλλά και παρομοίων καταδεικνύουν την αναγκαιότητα να εισαχθεί στην γενικότερη εταιρική πολιτική η έννοια της ασφάλειας των πληροφοριών. Η διοίκηση θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη έμφαση στη καθιέρωση πολιτικής ασφάλειας δεδομένων και φυσικά να λάβει τα αντίστοιχα μέτρα που θα επικοινωνούν σε ολόκληρο το

προσωπικό πως στη σύγχρονη εποχή οι πληροφορίες αποτελούν κεφάλαιο και ως έτσι θα πρέπει να μεταχειρίζονται.

Η πολιτική που υιοθετείτε τελευταία από τους πολυεθνικούς οργανισμούς είναι η δημιουργία ειδικών ομάδων ασφάλειας πληροφοριών. Τα άτομα που στελεχώνουν αυτή την ομάδα είναι ειδικευμένο προσωπικό. Το ειδικευμένο προσωπικό αποτελείται από άτομα του πληροφοριακού τμήματος δηλαδή τεχνικό προσωπικό, άτομα του τμήματος ελέγχου και τέλος εκπροσώπους της διοίκησης. Αποστολή της ομάδας είναι να ορίζει και να θέτει τα κρίσιμα σημεία του συστήματος και στη συνέχεια να τα επιβλέπει. Τα κρίσιμα σημεία που έχουμε συναντήσει στη διεθνή βιβλιογραφία είναι τα εξής:

- Διαδικασία πρόσβασης
- Ηθική που επικρατεί και προβάλλεται
- Ακεραιότητα δεδομένων
- Διαδικασία εισαγωγής δεδομένων
- Διαδικασία ελέγχου οικονομικών αποτελεσμάτων
- Διαθεσιμότητα
- Hacking
- Διαδικασία εισαγωγής στο σύστημα, επαλήθευσης της αυθεντικότητας του χρήστη
- Προστασία από ηλεκτρονικούς ιούς
- Προστασία από διαρροή πληροφοριών
- Προσβασιμότητα από το διαδίκτυο
- Διαδικασία διάθεση προσωπικών κωδικών στους εργαζομένους
- Έλεγχος και επιλογή βαθμού δικαιοδοσίας στους αντίστοιχους προσωπικούς κωδικούς
- Διαδικασία εύρεσης των ηλεκτρονικών ιχνών που αφήνουν οι υπεύθυνοι όταν παρουσιαστεί περίπτωση δολιοφθοράς.

9.6. Βιβλιογραφία κεφαλαίου.

- Cangemi, M. and Singleton, T. Managing the Audit Function
- Hacking often Unreported, 2002
- Cunningham K, Cyberterrorism: We are leaving the keys out?, SC Magazine November 2002

- ✚ Singleton T. Managing distributed denial of service attacks, EDPACS November 2002
- ✚ Simon Liu & Mark Silverman, A practical guide to biometric security technology, IEEE computer society
- ✚ Mark Kellner, Digital Security December 2002
- ✚ Julian Ashbourn, Biometrics: Making the right impression, SC Magazine June 2002
- ✚ Singleton T., Biometrics security systems, EDPACS March 2003

Κεφάλαιο 10- Συμπεράσματα.

Η έννοια του ελέγχου απάτης είναι αλήθεια πως αναδείχθηκε τα τελευταία χρόνια λόγω των περιπτώσεων που συγκλόνισαν την επιχειρηματική κοινωνία. Φυσικά αναφερόμαστε στις περιπτώσεις των εταιριών «**ENRON**» και «**WorldCom**». Ήταν η βασική αιτία που σημαντικοί νόμοι, όπως ο νόμος «Sarbanes Oxley act 2002», θεσπίστηκαν και βάση των απαιτήσεων τους αναδιοργανώθηκαν όλα τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου που είχαν έως τότε σε εφαρμογή οι οργανισμοί. Η αναδιοργάνωση είχε ως βασικό παράγοντα την εισαγωγή της έννοιας του ελέγχου απάτης στον εσωτερικό έλεγχο. Σημαντικές αλλαγές όμως υπήρξαν και στη διαδικασία των εξωτερικών ελεγκτών. Οι εξωτερικοί ελεγκτές υποχρεούνται πλέον να λαμβάνουν υπόψη την έννοια της απάτης σε όλο το φάσμα του ελέγχου. Πρέπει να αξιολογούν περιοδικά την αποτελεσματικότητα των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου που έχουν οι εκάστοτε υπό εξέταση εταιρίες. Επίσης

πρέπει να εξετάζουν για τις λεγόμενες «**Ενδείξεις- RED FLAGS**» που προκύπτουν και υποδηλώνουν την ύπαρξη κάποια απάτης.

Αλλαγές προέκυψαν και για τις ελεγκτικές εταιρίες. Αφορμή φυσικά υπήρξε η συμμετοχή της πολυεθνικής εταιρίας «**Arthur Andersen**» στην περίπτωση της «**ENRON**». Οι εταιρίες που είναι υπεύθυνες για τον εξωτερικό έλεγχο ενός οργανισμού απαγορεύεται να παρέχουν οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία, όπως στην περίπτωση της «**Arthur Andersen**» συμβουλευτική. Επίσης η αμοιβή των εξωτερικών ελεγκτών πλέον ορίζεται ή τουλάχιστον εξετάζεται από την επιτροπή κεφαλαιαγοράς. Οι ελεγκτές που ορίζονται θα πρέπει υποχρεωτικά από το νόμο να αλλάζουν περιοδικά το τμήμα που ελέγχουν για να αποκλείονται οι προσωπικές σχέσεις. Τέλος οι ελεγκτικές εταιρίες θα πρέπει να μην αποκλείουν αλλά να εξετάζουν τα οικονομικά αποτελέσματα που παρουσιάζουν οι οργανισμοί ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα ή αν είναι αποτέλεσμα ηθελημένης παραποίησης των διοικήσεων. Φυσικά το παραπάνω δεν σημαίνει πως θα πρέπει να είναι αρνητικά προκατειλημμένοι απέναντι στις εταιρίες αλλά ίσως πιο καχύποπτοι.

Τα χαρακτηριστικά της απάτης είναι σύνθετα. Η απάτη εξαρτάται από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ίδιου του θύτη. Αν πρόκειται για κάποιο υπάλληλο σίγουρα κινείται για προσωπικό όφελος ενάντια στην εταιρία και τα αίτια είναι είτε οικονομικά είτε ψυχολογικά. Αντίθετα όταν η απάτη διαπράττεται από υψηλόβαθμο στελέχη συνήθως έχει ως σκοπό την παραπλάνηση τρίτων που επηρεάζονται όπως για παράδειγμα οι μέτοχοι. Η συχνότητα της εμφάνισης απάτης εξαρτάται πάλι από το είδος. Η συχνότητα εμφάνισης κλοπών και δολιοφθοράς από υπαλλήλους είναι σαφώς μεγαλύτερη από χρηματοοικονομικές απάτες που διαπράττονται από τη διοίκηση. Οι συνέπειες όμως είναι αντιστρόφως ανάλογες παρόλο που απάτες που συμμετέχουν στελέχη εμφανίζονται σπάνια, το αποτέλεσμα μπορεί να είναι καταστροφικό για τον οργανισμό.

Η σημασία που δόθηκε το τελευταίο καιρό στη διαδικασία ελέγχου απάτης είχε ως αποτέλεσμα και την αναβάθμιση των συστημάτων εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου. Μετά από αναλύσεις και προσεκτική εξέταση των περιπτώσεων που είχαν έρθει στην δημοσιότητα προέκυψαν οι λεγόμενες στη διεθνή βιβλιογραφία «**Ενδείξεις- RED FLAGS**». Σύμφωνα με τις ενδείξεις μπορούν οι οργανισμοί να προλαμβάνουν και να ανακαλύπτουν απάτες με

αποτελεσμα να αποφεύγονται οι δυσμενείς συνέπειες. Αναβάθμιση επίσης προέκυψε με την εισαγωγή της έννοιας της αξιολόγησης κινδύνου. Ο έλεγχος έγινε πιο αποτελεσματικός ειδικά όσον αφορά την πρόληψη απάτης. Εκτός από τη διαδικασία ελέγχου που έτσι και αλλιώς προϋπήρχε τώρα πια και από το νόμο επιβάλλεται να πραγματοποιείτε αξιολόγηση κινδύνου- «**Risk Assessment**». Με την αξιολόγηση μπορούμε να καταλήξουμε στα τμήματα και στις θέσεις εργασίας που είναι υψηλού κινδύνου και βάση αυτών να προσαρμόσουμε ανάλογα όλο το σύστημα ελέγχου. Με το παραπάνω τρόπο το σύστημα εσωτερικού ελέγχου γίνεται πιο αποτελεσματικό τόσο στο θέμα της πρόληψης αλλά και της διάγνωσης.

Στη προσπάθεια αποφυγής και ανακάλυψης της απάτης μεγάλο ρόλο έπαιξε και η πρόοδος που σημειώθηκε στην τεχνολογία. Οι υπολογιστές τη σύγχρονη εποχή έγιναν μέρος του συστήματος. Οι οργανισμοί χρησιμοποιούν τους υπολογιστές σε κάθε δραστηριότητα τους. Μία από τις δραστηριότητες είναι και ο λογιστικός έλεγχος. Ενσωματώθηκε όλη η λογιστική δραστηριότητα στο πληροφοριακό σύστημα. Με τη βοήθεια των πληροφοριακών λογιστικών συστημάτων ο έλεγχος των εγγραφών και γενικά όλων των κινήσεων των λογαριασμών έγινε πιο αποτελεσματικός. Η βασική αιτία είναι η ευκολία αποθήκευσης μεγάλου όγκου δεδομένων, η εύκολη πρόσβαση και επικοινωνία όλων των τμημάτων και σημαντικότερο από όλα η διασταύρωση όλων των γεγονότων. Η χρήση της τεχνολογίας όμως βοήθησε και τον έλεγχο συγκεκριμένα. Λογισμικά ειδικευμένα στον έλεγχο αναπτύχθηκαν. Τα προγράμματα αυτά ονομάστηκαν «Computer Assisted Auditing Techniques- CAATs». Έχουν τη δυνατότητα να συνδυάζουν και να ομαδοποιούν κατάλληλα όλες τις πληροφορίες που εισάγονται από το υπόλοιπο πληροφοριακό σύστημα. Στη συνέχεια ο εκάστοτε ελεγκτής θέτοντας τις «ενδείξεις- **RED FLAGS**» που επιθυμεί είναι σε θέση να κάνει τις απαραίτητες αναλύσεις και να αποφανθεί για ο αν υπάρχει απάτη ή όχι.

Η τεχνολογία όμως δεν πρόσφερε μόνο πλεονεκτήματα στους οργανισμούς. Νέα είδη απάτης αναπτύχθηκαν που είχαν σχέση με τη τεχνολογία και συγκεκριμένα με τους υπολογιστές. Τα αδύνατα σημεία ήταν η πρόσβαση και η αποθήκευση των δεδομένων. Αναλυτικότερα η επικοινωνία των υπολογιστών μεταξύ τους έδωσε την δυνατότητα στους δολιοφθορείς να παρακάμπτουν τα συστήματα ασφαλείας και συνεπώς να μπορούν να

παραποιήσουν ή να καταστρέψουν τα αποθηκευμένα δεδομένα. Οι συνέπειες της πρόσβασης στα δεδομένα είναι καταστροφικές αν συνυπολογίσουμε τα κεφάλαια που μπορούν να χαθούν με τη χρήση ηλεκτρονικών συναλλαγών αλλά και την απώλεια σημαντικών πληροφοριών στις οποίες μπορεί να βασίζεται όλη η επιχειρηματική στρατηγική ενός οργανισμού.

Το τελικό συμπέρασμα όμως της ανάλυσης μας είναι, πως μπορεί η εισαγωγή νέων τρόπων ελέγχου και η βοήθεια της τεχνολογίας να έπαιξαν καθοριστικό ρόλο, όμως το σημαντικότερο έχει ο τρόπος διοίκησης. Τα κίνητρα στους δυνητικούς δολιοφθορείς δημιουργούνται σχεδόν πάντα από μία κακή πολιτική διοίκησης. Ο καλύτερος τρόπος πρόληψης της απάτης, που είναι και το ζητούμενο, είναι η σωστή διακυβέρνηση ενός οργανισμού. Η διοίκηση θα πρέπει να καθορίζει συγκεκριμένη πολιτική απέναντι στην απάτη. Θα πρέπει να προβάλλει τη δικαιοσύνη και την ηθική. Θα πρέπει να βρίσκεται κοντά στους υπαλλήλους της και όχι απόμακρη. Το πρόγραμμα ανταμοιβών και αναγνώρισης πρέπει να είναι δίκαιο ώστε να δίνει κίνητρα στο κάθε εργαζόμενο να είναι παραγωγικός και να θεωρεί τον εαυτό του ως μέλος μιας ομάδας. Έχει αποδειχθεί πως ο εργαζόμενος που στρέφεται ενάντια στον οργανισμό διαπράττοντας μια απάτη συνήθως νιώθει παραμελημένος και άδικα αξιολογημένος τόσο στην εισφορά του τόσο όμως και στις απολαβές του.

Συνοπτική βιβλιογραφία-αρθογραφία

- ✚ ACFE, Report to the Nation, 2004.
- ✚ AICPA, Statement on Auditing standards No99, Consideration of fraud in a financi
- ✚ Allen G. Lux « Fighting Internal Crime Before it Happens», Information System Co
- ✚ Association of Certified Fraud Examiners (ACFE), Report to the Nation (RTTN) 20
- ✚ Cangemi, M. and Singleton, T. Managing the Audit Function
- ✚ Choosing and Using Sarbanes- Oxley Software, Nancy Bagranoff and Laurie Hen
- ✚ Committee of Sponsoring Organisations (COSO), Landmark Study on Fraud in Fir
- ✚ COSO , Landmark Study on Fraud in financial Report, 1998.
- ✚ Cressey, Others Peoples Money.
- ✚ Cunningham K, Cyberterrorism: We are leaving the keys out?, SC Magazine Nov
- ✚ Daniel Quinn Mills, 'Wheel Deal and Steal', Financial Times Prentice Hall, 2003.
- ✚ Edwin H. Sutherland, White collar crime.

- ✚ Free online encyclopaedia Wikipedia, www.en.wikipedia.org
- ✚ Generally Accepted Accounting Standards- GAAS, American Institute Of Certified
- ✚ Gwynn Nettler, Lying, Cheating and Stealing, 1982.
- ✚ Hacking often Unreported, 2002
- ✚ Hartung, Crime, Law and Society.
- ✚ J. Bologna, Robert I. Lindquist, and Joseph T. Wells, The accountant's handbook
- ✚ Jack Bologna, Computer protection systems, 1994
- ✚ James A. Hall and Tommie Singleton, Southmwestern, 2004
- ✚ Jaspán, and Black, The Thief in the White Collar.
- ✚ Joe Wells, Occupational Fraud and Abuse, 1997
- ✚ Joseph Wells, « Sherlock Holmes CPA Part I », Journal of Accountancy 2003.
- ✚ Julian Ashbourn, Biometrics: Making the right impression, SC Magazine June 200
- ✚ KPMG, Fraud Survey
- ✚ Mark Kellner, Digital Security December 2002
- ✚ SAS act 16, 17, 82, 99
- ✚ Simon Liu & Mark Silverman, A practical guide to biometric security technology, IE
- ✚ Singleton T, Messina F, Turpen R, 'Waving the red Flag', 2003.
- ✚ Singleton T. Managing distributed denial of service attacks, EDPACS November 2
- ✚ Singleton T., Biometrics security systems, EDPACS March 2003
- ✚ SOX act 2002
- ✚ Statement of Internal Auditing Standards, IIA 1984, 2004.
- ✚ Wells, Joe. Occupational Fraud and Abuse